

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

POPÜLER KÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK HİDAYET
ROMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADININ
KONUMU:
HUZUR SOKAĞI VE HALKALARIN EZGİSİ ROMAN ÖRNEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge YILMAZ

Balıkesir, 2018

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

POPÜLER KÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK HİDAYET
ROMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADININ
KONUMU:
HUZUR SOKAĞI VE HALKALARIN EZGİSİ ROMAN ÖRNEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge YILMAZ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi M. Murat ÖZKUL

Balıkesir, 2018

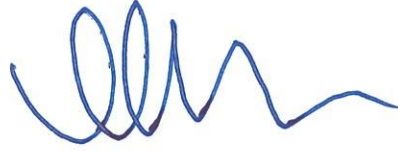
T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Sosyoloji Anabilim Dalı'nda 201412541010 numaralı Özge YILMAZ'ın hazırladığı "Popüler Kültür Örneği Olarak Hidayet Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Ve Kadının Konumu: Huzur Sokağı Ve Halkaların Ezgisi Roman Örnekleri" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 26.04.2018 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi M. Murat Özkul

Üye

Prof. Dr. Osman KONUK

Doç. Dr. Süheyla SARITAŞ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

26.04/2018

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN
Müdür

ÖNSÖZ

Popüler Kültür Örneği Olarak Hidayet Romanlarında Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Huzur Sokağı ve Halkaların Ezgisi Roman Örnekleri tez çalışmasıyla; İslami romanların popüler kültürün etkisiyle nasıl değişim gösterdiğini, hidayet romanlarının belirli bir dönemde özellikle de 80’li ve 90’lı yıllarda İslamiyet’in bireyleri nasıl etkilediğini ve bununla birlikte hidayet romanlarının cinsiyet ilişkisine eşitsiz bir bakış açısıyla yaklaşmasının fark edilmesi, bu konunun toplumsal cinsiyeti nasıl etkilediğini ortaya konmuştur. Ayrıca hidayet romanlarında kadının konumunun önemine de dikkat çekilmiştir.

Yapılan çalışma hidayet romanlarındaki kadın olgusunu anlamamız açısından önemlidir. Türkiye’de İslami esaslara uygunluk ve ataerkil yapının halen devam ediyor olması da bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Son olarak çalışmamın ilk gününden itibaren desteklerini esirgemeyen, sabırla çalışmamı tamamlamama yardımcı olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi M. Murat ÖZKUL’a, süreç boyunca benden desteklerini esirgemeyen aileme, arkadaşlarıma ve eşime teşekkürlerimi sunuyorum.

Özge YILMAZ

ÖZET

POPÜLER KÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK HİDAYET ROMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADININ KONUMU: HUZUR SOKAĞI VE HALKALARIN EZGİSİ ROMAN ÖRNEKLERİ

YILMAZ, Özge

Yüksek Lisans, Sosyoloji Ana Bilim Dalı Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi M. Murat ÖZKUL

2018, xi + 81 sayfa

Popüler Kültür Örneği Olarak Hidayet Romanlarında Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Huzur Sokağı ve Halkaların Ezgisi Roman Örnekleri adlı tez çalışması, bir döneme damgasını vurmuş olan hidayet romanlarında kadının konumunu ve İslamiyet'in özellikle de 1980'li ve 1990'lı yıllarda İslami romanlarda nasıl algılandığını döneme damgasını vurmuş örnek romanlar incelenerek ele alınmıştır. İslami esaslara uygun yaşayan bireylerin nasıl hidayete ulaştıklarına ve bu süreçte toplumsal cinsiyetin bize nasıl yön verdiğine değinilmektedir.

Tarihin farklı dönemlerinde yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik değişimler kadının konumu da değiştirmiş ve Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ortaya çıkan modernleşme serüveni popüler kültür algımızı oluşturmaya ve değiştirmeye başlamıştır. Modernleşen dünya ile birlikte pek çok dini ve kültürel değerlerde sekülerleşmeye başlamıştır. Bu sekülerleşme kendi halinde yaşayan dindar insanların bakış açılarını da değiştirmiştir.

Bu çalışma: İslami romanların 1980'lerden günümüze kadar nasıl değiştiğini inceliyor. Bu incelemeyi yaparken de belirtilen dönemlere damgasını vurmuş hidayet romanlarından faydalıyor. 1980'lerde İslami romanlardaki toplu hidayet söyleminin, 1990'larda yerini eleştirel bir söyleme, 2000'li yıllarda ise daha modern

bir kimliğe büründüğü anlatılıyor. Bu düşüncelerimi ispat edebilmek için de 1980'lerin düşünce yapısını anlatan Huzur Sokağı romanı ve 1990'lara etki etmiş Halkaların Ezgisi romanı ele alınmıştır.

Çalışmada 1980'li ve 1990'lı yıllardan birer roman ele alarak hidayet romanlarını derinlemesine incelemeyi seçtim. İncelenen romanlar her iki dönemde romanlarını temsil eden prototip anlatılardır. Bu çalışmada amaç hidayet romanlarını edebi nitelikleri açısından değil, hidayet romanlarının sosyal, kültürel ve politik boyutunu toplumsal cinsiyet temelli incelemektir. Romanları incelerken niteliksel metin analizi yöntemini kullandım. Bu yöntemle 1980'li ve 1990'lı yılların hidayet romanlarının anlatı yapıları, karakterleri ve olay örgüleri incelemenin merkezine alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hidayet, Sekülerleşme, Toplumsal Cinsiyet, Kadın

ABSTRACT

GENDER IN HIDAYET NOVELS AS A POPULAR CULTURE INSTANCE AND THE POSITION OF WOMEN: EXAMPLE OF HUZUR SOKAGI AND HALKALARIN EZGİSİ

YILMAZ, Özge

Master of Arts, Department of Sociology Thesis Advisor:

Asst. Prof. Dr. M. Murat ÖZKUL

2018, xi + 81 pages

Gender and the position of women in Turkish hidayet style novels as a popular culture example: Huzur Sokağı and Halkaların Ezgisi novel example, which affect deeply its time period. In Hidayet novels, it is mentioned that how the individuals who live according to the Islamic principles reach to right path and how the gender guides us in this process.

Social, political and economic changes in different periods of history generally affect the position of women; the adventure of modernization that has emerged with the declaration of the republic has begun to create and change the perception of popular culture, and it has also affect the position of women. With the modernizing world, many religious and cultural values have begun to secularized. This secularization has also changed religious people's point of view who live in their own sphere.

This study examines how Islamic novels changed from the 1980s to the present day. While doing this review, he also benefits from the guidance novels that stamped the periods mentioned. It is told that the mass guiding discourse of Islamic novels in the 1980s was a critical speech in the 1990s and a more modern identity in the 2000s. To prove these beliefs, the Huzur Sokak novel, which describes the mindset of the 1980s, and the Halkaların Ezgisi, which influenced the 1990s, were taken up.

In this study, the female characters were examined by means of content analysis. As a result, traditional role of women in hidayet style novels very conservatively preserved, despite the various modern changes in favor of the women has emerged.

Keywords: Guidance, Secularization, Social Gender, Women.

İTHAF

Bu çalışmayı kızım Rabia Naz'a
ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırmanın Yöntemi	7
1.2.Araştırmanın Amacı	8
1.3.Araştırmanın Problemi	9
1.4.Araştırmanın Önemi	9
1.5.Tanımlar.....	10
1.5.1. İslami Roman	10
1.5.2. Cinsiyet	11
1.5.3. Toplumsal Cinsiyet	11
1.5.4. Popüler Kültür.....	11
1.5.5. İslami Yaşantı	13
1.5.6. Seküler Hayat.....	14
1.5.7. Muhafazakâr Aile.....	15
1.5.8. Öteki.....	16
1.5.9. Sınıfsal Farklar	16
1.5.10. Tesettür.....	17
2. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE TÜRK TOPLUMUNDA KADININ KONUMU VE TOPLUMSAL CİNSİYET	18
2.1. Eski Türk Toplumunda Kadın	18
2.2. Osmanlı Toplumunda Kadın	18
2.3. Cumhuriyet Döneminde Kadın.....	22
2.4. Toplumsal Cinsiyet Temelinde Kadın	24

2.5. Toplumsal Cinsiyet Temelinde Din.....	26
3. POPÜLER KÜLTÜR, İSLAM, LAİKLİK VE MODERNLEŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ	28
3.1. Popüler Kültürün Kökenleri	28
3.2. Modernleşme Sürecinde Popüler Kültür Ve İslam.....	29
3.3. İslami Romanların Ortaya Çıkış Serüveni.....	31
3.4. Cumhuriyet Romanlarına Karşı İslami Romanlar	33
4. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HİDAYET ROMANLARININ TOPLUMU DÖNÜŞTÜRME İDEALLERİNİN GELİŞİMİ	35
4.1. 1980’li Yıllarda Hidayet Romanları	35
4.2. 1990’lı Yıllarda Hidayet Romanları	37
4.3. 2000’li Yıllardan Günümüze Hidayet Romanları	39
5. 1980’LERİN TOPLU HİDAYET SÖYLEMLERİ VE “BİZ” ALGISI. 41	
5.1. Örnek Roman: Şule Yüksel Şenler: Huzur Sokağı.....	42
5.1.1. Şule Yüksel Şenler’in Hayatı ve Eserleri.....	42
5.1.2. Huzur Sokağı Romanının Konusu	43
5.1.3. Huzur Sokağı Romanının Kadın Karakterlerinin İncelenmesi	44
5.1.3.1. Feyza: (Modern Kadın Temsili).....	44
5.1.3.2. Şükran: (Muhafazakâr Kadın Temsili)	48
5.1.3.3. Kevser: (Fedakâr Anne Temsili).....	49
5.1.3.4. Saadet: (Fedakâr Anne Ve Huysuz Kadın Temsili).....	49
5.1.3.5. Ayşe Sultan: (Fedakâr, Anlayışlı Dadı Temsili).....	49
5.1.3.6. Emel: (Üvey Anne Temsili).....	49
5.1.4. Huzur Sokağı Romanının Kadın Karakterlerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi	50
5.1.4.1. Sınıfsal Farklar.....	50
5.1.4.2. Dış Görünüm Açısından Farklar	50
5.1.4.3. Toplumsal Roller.....	50
5.1.4.4. Yaşam Tarzı	51

5.1.4.5. Değerler.....	51
6. HİDAYET ROMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELİNDE İSLAM.....	52
6.1. Kamusal Alanda Kadın.....	52
6.2. Müslümanlar Ve Ötekiler Arasındaki Mücadele: Ötekinin Ehlileştirilmesi.....	54
6.3. Tesettür	55
6.3.1. 80’li Yıllarda Başörtüsüne Verilen Anlam	57
6.3.2. 90’lı Yıllarda Laiklik ve Müslümanlık Arasında Kalan Başörtülü Kadın.....	57
6.4. Hidayet Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Algısı.....	59
7. 1990’LARIN “BEN” ALGISINA YÖNELİK ELEŞTİREL ROMANLARI.....	62
7.1. Örnek Roman: Halime Toros: Halkaların Ezgisi	62
7.2. Halime Toros’un Hayatı Ve Eserleri	62
7.3. Halkaların Ezgisi Romanının Konusu	63
7.4. Halkaların Ezgisi Romanının Kadın Kahramanının İncelenmesi.....	64
7.4.1. Nisa(N): (Sorgulayıcı Kadın Temsili).....	64
7.5. Halkalarının Ezgisi Romanındaki Kadın Karakterin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi.....	66
8. HİDAYET ROMANLARINA İSLAMİ KESİMLER TARAFINDAN YAPILAN ELEŞTİRİLER	67
9. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	69
KAYNAKÇA	78

1. GİRİŞ

1950'lerden sonra ortaya çıkan göç olgusu ülkemizde ekonomik, sosyal, kültürel, sosyolojik ve psikolojik açıdan toplumsal hayatı etkilemiştir. Özellikle de köyden kente yapılan göçler söz konusudur. 1950'lerden sonra ortaya çıkan tarımda makineleşme olayı köyde yaşayan ailelerin geçimlerini sağlayamamalarına ve göç etmelerine neden olmuştur. Göç olgusu en çok kadınları etkilemiştir. Çünkü köyden kente göç eden kadınlar kent yaşamını bilmediği için korkuya kapılmış ve kente adaptasyon sorunu yaşamışlardır. 1950'lerden sonra göç olgusu ülkemizde hızla yayılmıştır.

Köyden kente göç ile birlikte şehirlerde gecekondulaşma başlamış ve köy halkı kendilerini kente ait hissetmeyerek kentte yabancılaşmış ve ezilmişlerdir. Bu durum köyden gelen halkın bunalıma girmesine ve kendilerini boşlukta hissetmelerine neden olmuştur. Tam da bu noktada köy romanları halk üzerindeki etkisini kaybetmeye başlamış, hidayet romanları popülerlik kazanmıştır. Çünkü kentin ürkütücü yapısından bunalan köy halkı çareyi dinde aramışlardır.

1950'lerde başlayan göç hareketi 1970'lere kadar devam etmiştir. Fakat iki dönem arasında belirgin farklılıklar ortaya çıkmıştır. 1950'lerde okuma, yazma bilmeyen vasıfsız olan ve hizmetçilik yapan kadınlar, 1970'lere gelindiğinde eğitim seviyesini yükseltmiş ve kamusal alanda yer almaya başlamıştır. 1950'lerde kent yaşamından korkup köylerine geri dönmek isteyen kadınlar 1970'lere gelindiğinde kent yaşamına ayak uydurmuştur. Kadınlar köyde yaşarken daha yorucu ve yıpratıcı işlerde çalışırken, kentte daha özgür, daha rahat, tüketim eşyalarından daha çok faydalanmaya başlayarak, erkeklere daha az boyun eğerek hale gelmiştir.

1980'li yılların başında Türkiye'de kadın hareketleri gündemi meşgul etmiştir. Bu yıllarda kadın hareketinin ortaya çıkmasındaki en önemli faktörlerden biri feminist kadın gruplarıdır. Feminist kadın grupları yazılı basında, televizyonda, sinemada ve sanatta kadını ve kadının konumunu gündeme getirmiştir. 1980 yılındaki bu durum Türk tarihinde kadın hareketlerinin ilk örneği değildi. 19. yy'ın ikinci yarısından itibaren Osmanlı, modernleşme sürecini takip etmeye başlamış ve bu durum neticesinde kadınların kamusal hayatta yer almasını sağlamıştır.

“Feministlerin 1980 sonrasında Türkiye’deki kadınlar arasında uyandırdığı hareketlilik, gerçekte Türk tarihinde kadınlar cephesinde görülen ilk örnek değildi. 19. yy’ın ikinci yarısından itibaren Osmanlının takip ettiği modernleşme sürecinin getirdiği yeni toplumun maddi ve kültürel ortamı Osmanlı kadınlarına adeta arı kovanından boşalır gibi kamusal alana çekmiştir. İş yaşamında ve eğitim kurumlarında kısa bir zaman içinde hızlı bir sayısal artış kaydeden Osmanlı kadınları, basın-yayın alanında kendilerine yer bulmalarının yanı sıra, kadın konusunu Tanzimat sonrası dönemi hemen hemen tüm aydınlarının literatürüne de sokmayı başarmışlardı(Çaha, 2010: 13)”.

II. Meşrutiyet Döneminde kadınlar sivil toplum hareketleri ile ön plana çıkmıştır. Kurtuluş Savaşı’nda da kadınlar tüm enerjilerini ülke savunmasında kullanmışlardır. Cumhuriyetin hemen başından itibaren de örgütlenerek siyasal haklarını elde etmeye çalıştılar. Hatta Cumhuriyet Döneminin ilk kadın partisi Kadınlar Halk Fırkasını kurmaya kalkıştılar. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında iktidarın devletin mutlak üstünlüğünü sağlamaya yönelik resmi politikası kadın hareketlerinin sonunu getirmiştir.

1935’ten sonraki yıllar kadın hareketinin suskunluk dönemine tanık oldu. Türk kadınlarına verilen medeni kanun ve seçme seçilme hakkı kanunu kadınların rolüne bakılmaksızın Türk kadınlarını siyasal rejime borçlandırmıştır. Bu sayede kadınlar rejime minnettar kılınmıştır.

Osmanlı’da siyasal iktidarın karşısında güçlü bir şekilde duran ve iktidarın karşısına çok sayıda yayın ve kurum ile dikilen kadın hareketi Cumhuriyet Döneminde etkisini yitirmiş ve en az 1980’lere kadar kaybolmuştur.

Birey olarak kadınların üzerinde durdukları en önemli faktörlerden bazıları toplumsal ve hukuksal eşitlik, özgürlük gibi değerlerdir. İslamcı feministler de bu değerlere önem vermektedir. Fakat bu değerler İslamcı kadınlar tarafından farklı algılanabilmektedir. Çünkü bir yandan kadının eğitilmiş olması düşünülürken diğer yandan kadının geleneksel rolüne de bağlı kalması gerektiği düşünülmektedir. İslami kesimlerde bu düşünceyi sorgulayan kadınlar da bulunmaktadır.

İslami romanlarda kadın ve toplumsal cinsiyet konusunu incelerken İslami feminizm kavramıyla karşılaşmaktadır. İslami feminizm kavramı 1990’larda İran ve Arap kökenli bazı akademisyen ve yazarlar tarafından literatüre kazandırılmıştır. Bu düşünceyi savunanlar tüm iddialarını Kur’an üzerinde odaklandırırlar. Adalet ve

eşitlik içeren tezlerin Kur'an'ın ruhuna daha uygun olduğunu savunurlar. Kur'an'ın insanlığa yönelik temel mesajı insanların eşitliğini ve aralarındaki adaleti sağlamaktır. Bu yüzden ataerkil kültür de eleştirilmektedir.

“İslam'ın yeniden yorumu, hem bir dayatmanın sonucu, hem de İslam dünyasının temel dayanağı olan dini zemini tahrip etme girişimidir”(Şişman, 2005: 94).

Nazife ŞİŞMAN, Kamusal Alanda Başörtülüler adlı kitabında, “Bilinç Yükseltici Ev Toplantılarından Sivil Toplum Kuruluşlarına” diye bir bölüm başlığı açmakta ve İslamcı kadınların ev toplantıları ile nasıl bir bilinç yükseltme faaliyeti sürdürerek zamanla kamusal alana yöneldiklerini yazar(Şişman, 2004: 153-162).

İslamcı kadın sorunu bir yönü ile kamusal alanda var olma mücadelesi verirken diğer taraftan geleneksel İslami değerlerle savaşılmaktadır. Yani “dindar kadın” ve “birey kadın” olarak mücadele vermektedir.

Türkiye’de İslam ve İslamcılık üzerine yazılan yazıların çok fazla olmadığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda bunun en önemli nedenlerinden birinin bireylerin kimliklerini açıklarken İslam’dan faydalanmaları olduğu görülmüştür. Bu farklı kimlik anlayışları da tartışmalara neden olmaktadır. Tartışmalar sadece dini içerikli değil aynı zamanda medenileşme, modernleşme, muhafazakârlık ve laiklikle de ilgilidir. Bu kavramlarının hepsiyle alakalı farklı kesimler tarafından farklı açıklamalar yer almakta ve bu da tartışmalara neden olmaktadır.

Bu çalışma; İslami romanların 1980’lerden günümüze kadar nasıl değiştiğini anlatmayı ve incelemeyi amaçlamaktadır. Bunu yaparken de örnek İslami romanlardan yola çıkılacaktır. Çalışma, özellikle 80’li yıllarda İslami romanlarda bulunan toplu hidayet söyleminin ve İslami kesimin mücadele amacı olarak görülen romanın,1990’lı yıllarla birlikte nasıl İslami aktörlerin kendi iç sorgulamalarını yaptıklarını anlatmaktadır.

Bu çalışma hidayet romanlarının Türkiye de son yirmi beş yıllık zaman dilimindeki gelişimini ve değişimini incelemeyi amaçlamaktadır. Burada amaç İslam'ın ne söylediği değil hidayet romanlarında bulunan karakterlerin özellikle de kadın karakterlerin İslam'ı nasıl yorumladığını ve algıladığını incelemektir. Romanların ortaya çıkışları içinde bulundukları sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik olaylarla yakından ilgilidir. Bunun için romanların doğduğu tarihsel ve toplumsal

olaylara da dikkat etmek gerekmektedir. Sonuçta romanlar yazıldıkları dönemden izler taşımaktadır.

Kadın konusu bugüne kadar pek çok çalışmanın ana temasını oluşturmuştur; yıllar boyunca süre gelen değişmelere ve gelişmelere rağmen kadınlar halen toplumumuzda kendilerine yer edinmekte zorlanmaktadırlar. Kadın hep duygusal ve sorunlu karakterler olarak algılanmış ve baskı altında tutulmaya çalışılmıştır.

Türk kadını açısından en önemli değişiklikler Cumhuriyet döneminde ele alınmıştır. Çünkü Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte yeni Cumhuriyet ideolojisi kadınlara çok önemli haklar getirmiş ve bu hakları kanunlarla koruma altına almıştır. Ömer Çaha'dan hareketle de Osmanlı değerlerini taşıyan erkek yerine depolitize konumunda olan ve toplumun yarısını temsil eden kadın üzerinden bir politika geliştirildiği görülmektedir. Bu gelişmelere rağmen 1923'ten başlayarak 1930'lu yıllara kadarki dönemde kadın hakları ile ilgili biçimsel düzenleme yapılmasına dönemin iktidar partisi olan CHP yanaşmamıştır. Cumhuriyet dönemindeki kadınla ilgili değişimler somut bir hal almıştır. Kadınların kendilerini geliştirmesinin ve toplumda söz sahibi olmalarının en önemli nedeni ise eğitim faaliyetlerine ağırlık vermeleri olmuştur. Üstelik ailenin önemi anlaşılmış ve toplumun yapı taşlarından olan ailenin temelinde kadına çok önemli sorumluluklar düştüğü görülmüştür.

Kadınların okutulması, meslek sahibi olarak iş hayatında yer alabilmeleri, evlilik, boşanma ve miras gibi konularda dini kurallar yerine laik hukuk kurallarının esas alınması ve örtünme zorunluluğunun kaldırılması yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan kadın haklarındaki gelişmelerdir. Özel alan ve kamusal alan ayrımı ile aileye ve anneliğe kapatılan kadınlar seslerini ancak örgütlenerek, uzun ve zorlu mücadeleler sonucunda duyurabilmişlerdir.

Annelik kadını sınırlayan rol olarak ele alınır. Anne olmanın özel olarak desteklenmesi ve sorumluluğun devlet/kamu tarafından paylaşılması talep edilir. Kadınların doğurganlık haklarını anne olmama hakkı olarak kullanması eleştirilemez. Kadın hakları bireysel haklar olarak ele alınır ama azınlık etnik grup kadınları açısından bu durum feminizm ile çelişkili olabilir. Onlar açısından azınlık milliyetçiliği kadın haklarını savunmada daha fazla siyasal güç ve fırsat sunulabilir (Sancar, 2017: 76).

Türkiye tarihinde 1935-65 dönemi kadın haklarından hiçbir şekilde bahsedilmeyen ve modern kadın olmanın ev kadınlığına dönüştüğü dönemdir. Kadın

olmak aile sorumluluklarını yerine getirmek olarak ifade edilmektedir.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte modernleşme olgusu ortaya çıkmış ve modernleşme ve geleneksel yapı arasında çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bir toplumun kadın ile ilgili bakış açısını anlayabilmek için o toplumda ve farklı dönemlerde yazılmış olan romanlara bakmak bizim için yol gösterici olacaktır. Bu nedenle belirli bir döneme damgasını vurmuş olan hidayet romanlarından yola çıkarak Huzur Sokağı romanı ve Halkaların Ezgisi romanı analiz edilerek hidayet romanlarında kadının konumu incelenecektir.

Romanların kitlelere yaydığı mesajlar bize farklı bakış açıları sunmakta ve geleneksel ya da modern yapı romanların konusunu oluşturmaktadır. Romanlar bize toplumun yaşadığı deneyimlerden, toplumun gelenek ve göreneklerinden izler taşımaktadır. 1970’li yılların sonunda hidayet romanlarının popülerlik kazanması ile birlikte kadın, hidayet romanları açısından önemli bir hedef kitle haline gelmiştir. Çünkü hidayet romanlarının temelinde kadınların erkekler tarafından hidayete ulaştırılmaları gerektiği anlayışı vardır. Hidayet romanlarında günah en çok kadına yakışır ve onu bu günahkâr dünyadan ancak mücahit tipli, dindar bir erkek çıkarabilir. Fakat 1990’lı yıllara gelindiğinde bu anlayıştan uzaklaşarak bu düşünceye karşı çıkmıştır. Artık kadınlar sorgusuz sualsiz İslamiyet’i benimsememekte, eleştirel ve sorgulayıcı bir tavırla İslami yaşantılarını yeniden düzenlemeye başlamışlardır.

Çalışma toplumsal cinsiyet açısından Türkiye’de kadının konumunu Hidayet romanları üzerinden ele almakta, bunu yaparken Huzur sokağı ve Halkaların Ezgisi romanından, romanlarda bulunan kadın karakterlerin ne şekilde karşımıza çıktığına ve ne tür değerleri temsil ettiğine değinir.

Çalışmayla ilgili cevap aranılan en önemli sorular şunlardır:

1.Huzur Sokağı romanında nasıl bir kadın imgesi vardır ve hangi kadın modeli bize ideal kadını yansıtır?

2.Romandaki kadın karakterler sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel haklar açısından nasıl temsil edilmektedir? Bu temsiller içinde bulundukları sosyal yapıyla örtüşmekte midir?

3.Toplumsal cinsiyet açısından Huzur Sokağı romanında ve Halkaların Ezgisi romanında nasıl bir bakış açısı vardır ve toplumsal hayat

içinde kadının rolü nedir?

4. Kadınlar fani, boş ve anlamsız dünyadan nasıl uzaklaşmakta ve huzuru nasıl bulmaktadır?

5. İslami romanların asıl sorusu ise “İnsan nasıl yaşamalı” mıdır?

6. Halkaların Ezgisi romanında kadın nasıl konumlandırılmıştır?

Hidayet romanlarında tartışılan en önemli noktalardan biri de modernlik olgusudur. Çünkü hidayet romanlarının temelinde İslami değerler vardır ve İslamiyet’in modernliğe karşı çıktığı, geleneksel değerlere sahip çıktığı izlenimi oluşmuştur.

Hidayet bir başlangıcı ve bitişi gerektirir. Hidayet romanlarında ötekiyle karşılaşma terimi sıklıkla çalışmada kullanılmıştır. Çünkü ötekiyle karşılaşan roman kişileri hem dönüşür hem de dönüştürür. Hidayet, Müslüman erkeklerde ötekini tanımaya fırsat verir. Batı tarzında giyinen, modern görünümlü kızlarla yakınlaşan dindar erkekler de dönüşümün bir parçası haline gelir.

Hidayet romanlarını konuşurken hep kadınlar bahsedilir. Çünkü hidayet romanlarının temelini kadınlar oluşturmaktadır. Romanlarda günah en çok kadına yakışır ve kadınları günahkâr hayatlarından ancak erkekler kurtarabilir.

Türkiye İslamcılığını anlayabilmek için “hidayet” olgusunu anlamak gerekir. Çünkü Türkiye İslamcılığının temelini hidayet oluşturmaktadır. Hidayet ve din birbirinden ayıramaz iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Hidayet ve din bize bir süreci ifade eder ve iki kavram da bizi huzura yönlendirir.

Çalışmanın ilk bölümünde cinsiyet, toplumsal cinsiyet, hidayet, İslami yaşantı, muhafazakâr aile, seküler hayat, İslami roman, öteki, sınıfsal farklar, tesettür ve popüler kültür tanımları incelenmeye çalışılmıştır. Toplumsal cinsiyetin temelinde doğuştan gelen biyolojik farklılıklar ve toplumsal çevrenin etkisi anlatılmıştır. Hidayet kavramının temelinde bireylerin huzura ulaşması ve İslami değerlere verilen değer anlatılmaya çalışılmıştır. Popüler kültür ise çeşitli dönemlerde toplumsal değişimlerle birlikte halkı etkileyen ve yönlendiren kültür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türk kadının tarihsel süreç içinde nasıl bir değişimden geçtiği dönemselsel olarak ele alınmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelinde kadın ve din konuları da incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde İslamiyet'in popüler kültürle olan ilişkisi ele alınmış ve modernliğin bu konuyu nasıl etkilediği anlatılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra İslami romanların ortaya çıkışından ve bu romanların bireyleri nasıl etkilediğinden bahsedilmiştir. Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan Batı merkezli romanlarla, İslami romanlar arasındaki farklar da anlatılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde İslami romanların ve hidayet romanlarının geçmişten günümüze nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiği açıklanmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde 80'li yıllarla birlikte ortaya çıkan toplu hidayet söyleminin bir yansıması olan "Biz" algısının nasıl oluştuğu 80'li yılları yansıtan örnek roman olarak ele aldığım Huzur Sokağı romanı yazarının hayatı ve eserlerinden kısaca bahsedildikten sonra, romanındaki hidayet olgusu, kadın rolleri ve var olan toplumsal yapıyla kadın karakterler arasındaki ilişkinin nasıl olduğu anlatılmıştır. Romandaki toplumsal eşitsizlikler ve geleneksel yapının korunmaya çalışıldığı da yansıtılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın altıncı bölümünde hidayet romanlarında kadının konumu İslami düşüncelerde kadının yeri ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve kadının kamusal alandaki yerine değinilmiştir. Üstelik başörtüsünün hidayet romanlarında ne anlama geldiği ve ötekinin ehlileştirilmesi kavramıyla "biz ve öteki" ayrımının neye dayanılarak yapıldığı incelenmiştir.

Çalışmanın yedinci bölümünde, 90'li yıllarla birlikte toplu hidayet söyleminden nasıl uzaklaşıldığı ve bu dönemin kolektif bir yapı olmaktan uzaklaşıp nasıl "ben" merkezli bir yapıya dönüştüğünü 90'li yılları yansıtan örnek roman olarak ele aldığım Halkaların Ezgisi romanı yazarının hayatı ve eserlerinden kısaca bahsedildikten sonra, romandaki İslami düşüncelere, kadın rollerine ve var olan toplumsal yapıyla kadın karakterler arasındaki ilişkinin nasıl olduğuna değinilmiştir. Romandaki toplumsal eşitsizlikler ve geleneksel yapıya yöneltilen eleştiriler anlatılacaktır.

Çalışmanın sekizinci bölümünde hidayet romanları ve genel olarak İslami romanlara yöneltilen eleştirilere değinilecektir.

1.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada Huzur Sokağı ve Halkaların Ezgisi romanında toplumsal cinsiyet bağlamında kadının konumu değerlendirilirken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

İçerik analizi yöntemini açıklamak gerekirse; sosyal bilimlerde belgelerden, gazetelerden, sinema, dizi gibi çeşitli görsel dokümanlardan, kitle iletişim araçlarından ve eserlerden elde edilen bilgilerin anlam kazandırılmasıdır. Tezde ele alınan iki roman ve romanların karakterleri üzerinden cinsiyet rollerine ilişkin çözümleme yapılacaktır.

Bu çalışmayı yaparken çeşitli romanların derinlemesine incelemelerinden faydalanılmıştır. İncelenen romanlar her iki dönemin yani 1980’li ve 1990’lı yılların romanlarını temsil edebilecek niteliktedir. Bu iki roman incelemesini seçerken cinsiyet temelli bir seçim yapılmış olup, romanlardaki kadın karakterlerin üzerinde durulmuştur. Bu incelenen romanların dışında farklı hidayet romanlarından örnekler de sunulmuştur. İslami romanları seçmemdeki amaç edebi niteliğini açıklamak değil, bu romanların sosyolojik, psikolojik ve kültürel boyutlarını incelemektir. Romanları incelerken niteliksel metin analizi yöntemi kullanılarak 1980’li ve 1990’lı yıllardaki hidayet romanlarının anlatımları, karakterleri ve olayları incelenmeye çalışılmıştır. Romanlardaki karakterlerin ve olayların İslami anlayışın bir parçası olduğu görülmüştür. Bu romanlardaki karakterlerle 1980’li ve 1990’lı yıllarda görülen İslami anlayışın benzer olduğu ileri sürülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı; özellikle Meşrutiyet ve Cumhuriyetin ilanı ile birlikte başlayan yenileşme ve değişim hareketleri, inançları, gelenekleri, görenekleri, tutumları ve tabii ki değerleri de değiştirmeye başlamıştır. Bu değişimden toplumsal cinsiyet kalıpları da etkilenmiştir. Bu değişimin sonucunda romanda yeni bir tür olarak İslami romanlar ortaya çıkmıştır. İslami romanların bir türü olarak da hidayet romanları özellikle de 80’li ve 90’lı yıllarda popülerlik kazanmıştır. Hidayet romanlarında cinsiyet ayrımcılığı yapıldığı ve ataerkil sistemin halen devam ettiği görülmüştür. Hidayet romanlarının toplumsal cinsiyeti nasıl şekillendirdiği, romanlarda kadın karakterlerin hidayete nasıl ulaştıkları ve hidayete ulaşan kadınların hayatının nasıl değiştirdiği 80’li ve 90’lı yıllardaki toplumsal ve kültürel değişiklikleri yansıtan Huzur Sokağı ve Halkaların Ezgisi romanları analiz edilerek yansıtılmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın problemi, toplumdaki değişimin bir yansıması olarak geçmişten günümüze gelen ataerkil yapının kadınların üzerinde nasıl etkili olduğu, toplumumuzda kadınların hidayete ulaşmalarında erkeklerin nasıl rol oynadığı ve kadın ile erkek arasında farklılaşmanın olup olmadığını incelemektir.

Bunu anlayabilmek için de;

- Kadınların toplumsal statüsü
- Kadınların fiziksel görünümü
- Hidayet romanlarında kadınların bulunduğu mekânlarda farklılaşma olup olmadığı?
- Hidayet romanlarında kadınların eylemlerinde farklılaşma olup olmadığı?
- Hidayet romanlarında kadınların nasıl temsil edildiği; konularına ve sorunlarına cevap bulunmaya çalışılacaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çalışmada incelenen Huzur Sokağı romanı daha önce gazetelere konu olmuş, 1970 yılında “Birleşen Yollar” adıyla sinemaya uyarlanmış ve yakın bir tarihte televizyon dizisi yapılmış, konusu ve roman karakterleri açısından halkın ilgisini ve beğenisini kazanmıştır. Romanın başkahramanı Bilal olmasına rağmen romandaki kadın karakterlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Üstelik bu kadınların bir şekilde Bilal ile yolları kesişmekte ve Bilal bu kadınların hayatında yol gösterici bir görev üstlenmektedir. Bu roman da açık bir şekilde dini değerler vurgulanmış ve halka bu değerler verilmeye çalışılmıştır. Romanlar bize toplumun her alanında bilgi vermekte ve verdiği mesajlarla halkı aydınlatmaya çalışmaktadır. Bu nedenle de toplumsal değişmeyi izlememize olanak sağlamıştır.

Halkaların Ezgisi romanı ise 90’lı yıllarda toplu hidayet söyleminden uzaklaşarak bireylerin kendi iç sorgulamalarını nasıl yaptıklarını ve tesettürün kadınların sosyal, siyasal ve kültürel hayatını nasıl etkilediğini ayrıntılı bir şekilde konu edinmesi nedeniyle ele alınmıştır.

Üstelik “hidayet” kavramı ile birlikte bireylerin bu kavrama yükledikleri anlam ve bu kavramın toplumsal yapıyı nasıl etkilediği çalışma boyunca izah

edilmeye çalışılacaktır. Hidayet kavramını benimsememizde ve bu kavramı hayatımızın bir parçası haline getirmemizde değerlerimiz ön plana çıkmaktadır. Toplumsal değişmeye göre değerlerimiz ve düşüncelerimizde değişiklikler olması kaçınılmazdır. Hidayet denilince akla ilk olarak kavramın dini boyutu gelmektedir. Bu nedenle hidayet ve din arasındaki ilişki de açıklanmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada hidayet kavramının kendisinin değil; bu kavrama önem veren bireylerin hayatlarında yapmış olduğu değişiklikler gösterilmeye çalışılacaktır.

1.5. Tanımlar

1.5.1. İslami Roman

İslami romanlarının popülerlik kazanmasının temelinde hidayet romanları vardır. Hidayet romanlarını açıklayabilmek içinde hidayet kavramına bakmak gerekir. Hidayet kavramı Türkiye İslamcılığını anlamak için anahtar kavramlardan biridir. Hidayet algısıyla din algısı birbirine koşuttur. Hidayet, romanlarda görüleceği gibi “olma”dır(being) bir eşik gibi algılanır, sabittir, değişmez, sonrası huzurdur. Bu algılama biçimi hidayeti dondurmaktır, hidayeti bir “an”a hapsedmektir. Aynı şekilde din de dondurulmuş bir nesneye dönüştürülür. Oysa hidayet bir oluşturma,(becoming) bir süreçte işaret eder(Akçay, 2012: 14).

Hidayet kavramı dini anlatan anahtar kavramlardan biridir. Hidayet algısı din algısı ile birlikte değerlendirilmektedir. Hidayet huzuru temsil eder. İslami inançları yayma amacı vardır. Hidayet bir başlangıcı ve bitişi gerektirir.

Hidayet insanın kalbini imanla besleyerek onu nurlandıran, duygularının yanında aklını da kullanmasını sağlayan, vicdanını ışıktandıran bir yol haritasıdır.

Hidayet romanlarına değinecek olursak; bu tür romanlarda edebi kaygı olmamakla birlikte, dramatik bir durum da baş göstermektedir. Hidayet romanlarında eğitici bir yön bulunmaktadır. Bu eğitici yönden kasıt, romanlardaki kişilerde değişime neden olmasıdır. Hidayet romanlarında maddi beklenti en aza indirgenir. Yapılan evliliklerde İslama uygunluk aranır. Yani İslamı bilen kadın ve İslamı bilen erkekle yapılan evlilikler ya da değişime uğrayarak İslama yönelen kadın ile yapılan evlilikler söz konusudur.

1.5.2. Cinsiyet

Cinsiyet kavramı biyolojik bir durumu ifade etmekle birlikte, doğumumuzdan itibaren toplumsal bir kategori olarak bilinçaltımıza yerleşir. Biyolojik olarak kişi er ya da dişi olarak doğup toplumun kendine attettiği rollere göre yaşar.

Cinsiyet biyolojik açıdan erkek ve kadın ayrımını ifade eder.

1.5.3. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyetin temelinde biyolojik farklılıklar dışında kişinin sosyalleştiği çevre de bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet kadının doğurganlığı ve erkeğin güçlü olması gibi biyolojik temelli fiziksel özellikleri reddeder. Toplumsal cinsiyet kadınlara ve erkeklere yüklenen rollerin ve sorumlulukların toplum tarafından oluşturulduğunu savunur.

Toplumsal cinsiyetin temelinde kadın ve erkekte oluşan iki toplumsal grup vardır. Kadınlık ve erkeklik öğrenilmiş rollerdir. Yani kadınlık dişilikle, erkeklik erillikle oluşmaz ve onların doğalarından kaynaklanmaz, toplum tarafından bu roller bize verilir. Örneğin; kız çocukları doğduğunda kıyafetleri pembe ve süslü olur, erkeklerinki ise mavi ve ağır renklerdir. Kız çocuklarına ev kadınlığını öğreten mutfak eşyaları, makyaj malzemeleri gibi oyuncaklar alınırken, erkek çocuklarına tabanca, araba gibi erkekleri temsil eden oyuncaklar alınmaktadır. Toplumun gözünde erkek ön plandadır. Bunun sonucu olarak da evin reisi konumunda olup; para kazanma, ailesine bakma gibi özellikler erkeğe yüklenirken, kadına anne olmak, ev işlerine bakmak, anaç ve sevgi dolu olmak gibi özellikler yüklenir. Erkek aktif konumda, kadın pasif konumda olup, kadın erkeği dinlemek ve itaat etmek zorundadır.

1.5.4. Popüler Kültür

Popüler kültür gündelik yaşamın kültürüdür. Dar anlamıyla emeğin gündelik olarak yeniden üretilmesinin bir girdisi olarak eğlenceyi içerir. Geniş anlamıyla, belirli bir yaşam tarzının ideolojik olarak yeniden üretilmesinin önkoşullarını sağlar (Oktay, 1993: 17) .

Popüler kültür Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak sosyal ve siyasal alanda popülizmle sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Aynı zamanda popülizm de popüler kültür ile ilişkilidir. İkisinin arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu yapılan okumalardan da

anlaşılmıştır.

“Gündelik yaşamın kültürü” olarak popüler kültür ürünlerinin, bu arada yazının gerçekliğin gündelik boyutunu vurgulamaya özel önem veren popülizmin izleklerine ve sorunlarına ilgi duymasını doğal karşılamak gerekir(Oktay, 1993: 195)”.

Popüler kültür kavramını tanımlayabilmemiz için öncelikli olarak popüler ve kültür kavramına ayrıntılı olarak bakmamız gerekir. Kültür kavramı çok çeşitli ve geniş bir kavramdır. Çünkü farklı kara parçalarında yaşayan toplumların kültürleri ve kültür tanımları farklı olacağı gibi, aynı kara parçasında yaşayan toplulukların kültürleri ve kültür tanımları da farklılık gösterecektir. Ayrıca bu kavramları anlayabilmek için popüleri ve kültürü yaratan insana bakmak gerekir. Bu da kaçınılmaz olarak insanın yarattığı tarihe gitmeyi, bu tarihte belli yer ve zamanlarda kültürü ve popüleri aramayı, anlamayı gerektirir.

İnsanın en temel faaliyetleri fiziksel varlığını sürdürmek zorunluluğundan doğar. Yemesi, içmesi, barınması, korunması, dinlenmesi gerekir. Bu zorunlulukların getirdiği gereksinimleri karşılamak için insan çeşitli faaliyetlerde bulunur. Bu faaliyetlerle insan kendini sürekli yeniden üretir. Bu faaliyetler aynı zamanda insanın oluşturduğu toplum denen örgütlü sosyal yapı içinde olur. İnsan kendi tarihini üretim faaliyetleriyle biçimlendiren bir varlıktır. Dolayısıyla, insan denildiğinde kendi tarihini kendi istediği biçimde yapan ve yalnız yaşayan tek bir varlıktan bahsedilmemektedir. İnsan denildiğinde, tarihini örgütlü birliktelikle (toplumla) yaratan sosyalleşmiş varlıktan bahsedilir. Bu insan kendi tarihini örgütlü güç ilişkilerindeki insanlar tarafından tarihsel olarak yaratılmış koşullar içinde yapar.

Kültür kavramı, çeşitleri ve kapsamlılığı açısından geniş bir kavramdır. Kültür kavramının sınırları, coğrafi haritalara hiç benzemeyen biçimde belirsizdir. Coğrafya haritalarında sınırlar esas alındığı halde, kültür haritalarında sınırlar pek kesin değildir. Bir başka deyişle, kavramın sınırları ulusun siyasal sınırlarıyla çakışık değildir(Bozkurt, 1999: 95).

Popüler kültür kavramı sanayileşme ve kentleşme olgularının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Popüler kültür, gündelik hayatımızda bizi etkileyen, sosyal hayatımıza yön veren bir kültür olup; toplumda yaşayan tüm bireylerin ortak kültürü olma özelliğine de sahiptir.

Popüler kültür adından anlaşılacağı üzere popüler olan yani halkın benimsediği

halka ait olan kültür anlamına gelmektedir. Fakat bu popüler kültürün sürekli ve kalıcı olduğu anlamına gelmez. Çünkü değişen şartlarla, yeniliklerle ve modernleşmeyle birlikte halk da bu yaşananlardan etkilemekte ve kültürünü de yeni duruma göre oluşturmaktadır. Bu nedenle de popüler kültür hızlı üretilen ve hızlı tüketilen bir kültürdür.

Popüler kültür, insanların gerek toplum içerisinde gerekse birey olarak tüketim düzeyinde katıldıkları, zaman zaman üretimini de yönlendirebildikleri bir kültürel olgudur. Çünkü popüler kültürün oluşturuıcı öğeleri, toplumun her kesiminden, tarihin her diliminden, gündelik yaşam içerisine sinmiş değerlerden, gelenek ve göreneklerden, kısacası yaşam deneyimleri ile gündelik yaşam pratiklerinin tümünden etkiler taşır. Gerek üretimsel, gerekse tüketimsel açıdan popüler kültüre toplumun her kesiminden insanlar ilgi duyabilmekte, onun etkinlik alanı içinde bulunabilmektedir. Popüler kültür ürünlerinin üreticileri arasında en üst toplumsal tabakadan en aşağı toplum kesimlerine dek insanlar yer alabilirler. Her eğitim düzeyinden, her yaştan, her cinsiyetten tüketicileri vardır(Güngör, 1999: 9).

Popüler kültür aynı zamanda tek tip insan yetişmesine de neden olur. Çünkü popüler kültürde her alanda popüler olana yoğunlaşma vardır, bu da bizim bakış açımızı sınırlandırarak sabit bir fikre, düşünceye ya da olaya bağlı kalmamıza yol açar.

1.5.5. İslami Yaşantı

İslami yaşantının temelini isminden de anlaşılacağı üzere İslamiyet oluşturmaktadır. İslamiyet'in temelinde insan sevgisi ve insanlara yardım vardır. Aynı zamanda İslamiyet insanlar arasındaki eşitliğin ve kardeşliğin gelişmesi, kişiliklere saygının sağlanması ve korunmasına da önem verir.

Öte taraftan İslamiyet dininin kadın sorununa ilişkin temel problemlere daha ilerici ve devrimci yaklaştığı kadına ilişkin cahiliye kabulleri değiştirerek insanlığın yarısını teşkil eden kadın cinsini yeniden insanlığa kazandırdığı; bilinen, genellikle de kabul gören bir gerçek olmuştur(Aktaş, 1991: 252).

İslami hareketler modern olanı reddetmez; sadece modern olanı İslam'a uydurarak kabul ederler. Fakat Müslüman toplumlarda kadın meselesi halen İslam dininin ilkelerini ve bunların kadınlar üzerindeki etkilerini tarihdışı kabullerle açıklar.

Peygamber Efendimize gönderilen din İslamiyet'tir. İslamiyetin temelinde Kuran-ı Kerim'de bulunan emir ve yasaklara göre yaşamak vardır. İslamiyet, insanları günahkâr değil, tam aksine Allah'ın kulu ve doğuştan günahsız olarak kabul eden ruhani ve bedensel temizliği iyiliği emreden en son ilahi dindir. Allah'a kendini tamamiyle teslim etmek ve Allah'a en iyi şekilde kulluk etmek amaçlanır.

İslam dininin kitabı Kuran-ı Kerim'dir. İslamiyet de Hazret-i Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna inanmak, O'nun bildirdiği Kuran-ı Kerimde yazılı olan emirlerin ve yasakların hepsinin Allah'ın emirleri ve yasakları olduğuna inanmak, hepsini kabul etmek ve ona uygun yaşamak gerekir.

İslamiyet vaaz ettiği iman esaslarıyla, bütün fiillerimizi en müspet sahada tanzim ediyordu. Onu bir "rejim" olarak ele almak ve iktisad, hukuk, maarif ve siyaset cihetleriyle de tetkik etmek zarureti vardı. Çünkü İslamiyet, bir yandan Kral Faruk'un devlet nizamının dışında tutulmuş, hatta imha edilmek istenmişti; bir yandan da komünistler ve Mısır'da menfaati olan İngilizler, Fransızlar ve Yahudiler İslamiyet'i gaye edinmişlerdi(İsmail, 1977: 16).

İslamiyet başkasını düşünmektir. Yani başkasının iyi olmasına çalışmaktır. O da senin iyi olmana çalışınca her şey düzelir ve herkes iyi olur(İsmail, 1977: 45).

BATI'da toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair tarihsel araştırmaların çokluğuna karşı Müslüman toplumlarda kadın meselesi hâlâ İslam dininin temel ilkeleri ve bunların kadınlar üzerindeki etkilerine ilişkin tarihdışı kabullerin egemenliğindedir(Kandiyoti, 2015: 119).

1.5.6. Seküler Hayat

Seküler denilince, dini ve ruhani meselelerin geri planda tutulup, dünyevi meselelerin ön plana çıkması anlaşılmaktadır.

Sekülerizm temelinde din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması vardır. Devletin dogmatik, körü körüne olan inançlara göre değil, aklın ışığında yönetilmesi gerektiğini anlatır.

Sekülerizm sıklıkla ateizmle karıştırılır; fakat birbirinden farklıdır. Çünkü ateizm Tanrı'nın varlığını sorgularken, sekülerizm kişilerin bireysel inançlarını sorgulamaz sadece din işlerinin devlet işlerinden ayrılması gerektiğini savunur.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere sekülerliğin temelinde dinden bağımsızlaştırma vardır. Manevi, ruhani, dini duygulardan uzaklaşıp bilimselliğin

ön plana geçmesi gerektiğini savunur.

1.5.7. Muhafazakâr Aile

Muhafazakâr aileyi tanımlayabilmemiz için öncelikle muhafazakârlığın tanımına bakmak gerekir. Muhafazakârlığın tanımına bakılacak olursa, muhafazakarlık bir şeyleri koruma gayreti anlamına gelmektedir ve 1789 Fransız İhtilalinden sonra ortaya çıktığı kabul edilir. Toplumdaki karmaşa ve sürekli ortaya çıkan değişimler bir düzen ve kalıcı değerler beklentisini oluşturmuştur. Muhafazakârlık modernliğe karşı toplumsal düzeni korumasıyla ön plana çıkmıştır.

Muhafazakârlık ve din arasında sıkı bir ilişki vardır. Muhafazakârlık ve din arasındaki ilişki daha çok Hegelci bir yaklaşımla toplumsal düzenin ilahi kökenli olduğu, dinin de bu düzeni korumaya yönelik olduğu varsayımında toplanmaktadır. Hatta buna göre devlet, otorite ve tarihe sahip çıkış da bu ilahi kökenle ilgilidir (Tezkire yıl 11, sayı 27-28, Temmuz/ Ekim' 02: 66).

Türkiye'de muhafazakârlık Batılılaşma etkisiyle ortaya çıkmıştır. Batılılaşma sonucunda kültürel, siyasal ve ahlaki alanlarda değişiklikler meydana gelmiştir. Eski ile yeni, geçmiş ile gelecek, Doğu ile Batı, modernlik ile gelenek arasında yaşanan bu bocalamalar ülkemizde yaklaşık iki yüz elli yıldır hem siyasal hem kültürel hem de ekonomik kriz ve tereddütlerin, toplumca girdabına kapıldığımız o büyük kendine güvensizliğin dolaysız bir sonucu muhafazakârlığı, sınırları önceden tayin ve tespit edilmiş bir siyasal anlayışa indirgeyip incelemek bir hayli güçtür.

Muhafazakârlık Türkiye de siyasal bir oluşumdan çok estetik ve ahlaki duyguları ifade eder. Muhafazakârlığın en önemli toplumsal adresi ise dindir. Toplumsal değişimler yaşanırken bireylerin en önemli dayanak noktasını din oluşturmaktadır.

Muhafazakârlık, bütün değişkenliğiyle ve modern bir olgu olarak mevcudu her haliyle koruma değil, daha yeni, daha modern olan bir şeye karşı onu koruma gayretidir. Ne var ki muhafazakârlığın sonuna kadar koruduğu hiçbir şey yoktur, sadece mevcudu aydınlanması bir mantıkla her daim yeniden kurar(Tezkire yıl 11, sayı 27-28, Temmuz/Ekim' 02: 80).

Aile kadınların ve çocuklarının konumlanışından yola çıkarak modern değerlerin(beslenme, giyinme, eğitim gibi) çoğunun ön plana çıktığı ve deneyimlendiği yerdir. Aile bir ilişki sistemidir ve yaşamı düzenler. Muhafazakâr

ailelerde kadının konumuna bakılacak olursa kadından beklenen, annelik ve eşlik görevini en iyi şekilde yapmasıdır.

Muhafazakâr ailelerde kadınlar üzerinde daha çok baskı kurulmaktadır. Çünkü kadın iffetini korumak zorundadır ve kadının yaptığı bir yanlış ailesine ve sülalesine utanç getirmektedir. Bu nedenle kadınlar eve kapatılma gibi çeşitli baskılarla karşı karşıya kalmış ve örtünerek dikkat çekici bir fiziksel görünümünden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Kamusal alanda erkekler kadar yer alamamalarının ve özel alana itilmelerinin de en önemli nedeni bu baskıcı tutumdur.

1.5.8. Öteki

İslami romanların temelinde iki faktör bulunur. Bunlar: İslami olan ve İslami olmayan durumları temsil eden iki kavram olarak karşımıza çıkar. İslami olmayandan yani “öteki” kavramından kastedilen Batılı, Kemalist, Laik, Hristiyan gibi İslami yaşantının dışında kalan tüm kesimleri kapsamaktadır. İslami romanlarda yer alan aktörlerde tamamen bu iki durumu simgeler. Bir yanda inançlarından dolayı mağdur edilen hor görülen İslami kesim, diğer tarafta yabancılaşmış Batılı ya da Kemalist tipler yer almaktadır. Batıcı ya da Kemalist tipler medeni, modern ve erkekli kızlı aynı mekânda bulunabilen tipleri betimlerken, İslami kesim dine ve İslami yaşantıya uygun hareket etmektedir.

İslami hayatı bilmeden kadın erkek ilişkilerinin serbest bir şekilde yaşandığı, kızların mini etek giydiği ve Müslümanlara küçümseyici bir tavırla yaklaşan Batılı gruplar, İslami kesimin “öteki”sini oluşturmaktadır. Bu durum İslami romanlarda yer alan temel konulardan biri olduğu için tanımlar bölümünde kısaca anlatılmak istenmiştir. Tezin ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.5.9. Sınıfsal Farklar

İslami romanlarda sıklıkla karşılaştığımız iki farklı dünya vardır. Bunlardan biri modern hayatı temsil eden Batılı tipler, diğeri de İslami hayatı temsil eden geleneksel tiplerdir. Sınıfsal farklar da bu iki grup etrafında şekillenmektedir. Bir tarafta kıt kanaat geçinerek İslami yaşam süren aileler, diğer tarafta fabrikatörler, mühendisler gibi meslek gruplarının olduğu zengin, modern ve Batılı hayat süren aileler bulunmaktadır. Çalışmada ayrıntılı olarak incelenen Huzur Sokağı romanı sınıfsal farklara da örnek teşkil eder. Romandaki Feyza karakteri modern ve zengin

bir hayat sürerken, Bilal karakteri dini vecibelerini yerine getiren; fakat hem okuyup hem ailesine destek olmaya çalışan maddi sıkıntıları olan bir karakterdir. Fakat Halkaların Ezgisi romanında sınıfsal farklardan ziyade kadınların İslami yaşantılarını nasıl sorguladıkları ve kendi konumlarını nasıl ifade ettiklerine değinilecektir.

1.5.10. Tesettür

Tesettür, yaygın olarak kullanılan diğer anlamıyla başörtüsü yıllardır tartışılan, kadının konumunu belirleyen ve İslami romanların da temel noktasını oluşturan kavramlardan biridir.

1950’li ve 1960’lı yıllarda tesettüre bürünme devlet tarafından sert bir şekilde cezalandırılma nedeni sayılmaktaydı. Fakat bu durumu 1960’lı yıllarda Şule Yüksel Şenler değiştirmeye çalışmıştır. 1960’lı yılların ortalarından sonra yazmaya başlayan Şenler, şık, zarif ve modern tarzda bir giyim tarzı geliştirmiş ve bunu tesettüre uygulamıştır. Şenler bu olaydan sonra kadınların ilgisini çekmeyi başarmış; sokakta tesettürlü kadınlar yaygınlaşmıştır. Huzur Sokağı romanı da sadece kadınların değil; erkeklerin de en çok okuduğu roman haline gelmiştir. Bu romanıyla da Şenler başörtülü kadın konusunu gündeme taşımayı başarmıştır. Bu romanda tesettürden kastedilen kadınların iffetini, namusunu korumasını sağlayan bir araç olarak görülmesidir.

1970’lerde artık başörtülü kadın ve kadınların eğitimi gündemi meşgul etmeye başlamıştır. İslama uygun yaşam sürmesinin yanı sıra okumuş özelliği olması nedeniyle de Şule Yüksel Şenler bu konuda iyi bir örnek oluşturmuştur. İmam hatip liselerinde kız sınıfları açılmış ve muhafazakâr babaların kızlarını okula göndermemelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

1980’lerden sonra kadın konusunda önemli atılımlar yapılmaya başlanmıştır. Modern hayatın özellikle de kamusal hayatın içinde yer almak isteyen kadınlar İslami yaşantılarından kopmadan örtüsünü korumak istemişlerdir. Dindar kadın modern değerleri kendi geleneklerine göre yaşamak istemektedir. Bu dönemde kadınların bu isteğine kulak verilmiştir. Dindar kadınlara yönelik tatil yapma fırsatı sunan otellerle karşılaşmış, kadınlar denizde haşema giymeye başlamış, bu sayede de geleneksel kültürlerinden kopmadan modern hayata uyum sağlamaya çalışmışlardır.

2. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE TÜRK TOPLUMUNDA KADININ KONUMU VE TOPLUMSAL CİNSİYET

2.1. Eski Türk Toplumunda Kadın

Türklerin ana yurdu Orta Asya olarak kabul edilir. Fakat iklim değişiklikleri nedeniyle Türkler sürekli göç etmek zorunda kalmış ve göçebe bir yaşam tarzı benimsemiştir. Eski Türk toplumlarında kadınlar asker olarak yetiştirilmekte savaş zamanlarında kadınlar da erkekleriyle birlikte savaşmakta, üstelik kadınlar ata binmektedir. Bu nedenle kadına çok büyük görevler düşmüştür. Göçebe yaşam tarzı benimseyen Türk toplumunda kadın kenara itilmemiş, tam tersine toplumda eşleriyle birlikte sırt sırta savaşmış, eve yuvaya bağlı kalmamıştır.

Eski Türk toplumlarında kadına saygı duyulmuştur, bazı toplumlarda olduğu gibi kız çocuğu olan aileler yas tutmamakta, kız çocuğumuz olsun diye dua etmektedirler. Eski Türk toplumlarında hiçbir zaman ataerkil bir yapı mevcut olmamıştır. Üstelik İslam henüz benimsenmediği için kadınlarda başörtüsü bulunmamaktadır.

2.2. Osmanlı Toplumunda Kadın

Toplumsal bir sorun olarak kadın konusunun ön plana çıkması Osmanlı modernleşmesinin ortaya çıktığı 19.yy dönemlerini kapsar. Osmanlı modernleşmesinin en dikkat çeken noktalarından biri kadınların eğitime verilen önemdir. Kadınların eğitim aldıktan sonra kamusal hayatta da daha etkin rol almaya başlayacakları düşünülmektedir.

Osmanlıda kadını anlayabilmemizin temelinde İslam'ın etkilerini görmek mümkündür. İslamiyet'in ilk yıllarında kadın ve erkek arasında eşitsizlikçi bir durum olmadığı, kadınların devlet yönetimi de dahil olmak üzere her alanda erkeklerle birlikte varlıklarını sürdürdükleri görülür. İslam tarihinde erkek ile kadın arasında yapılan ayrım Müslümanların yaşamış olduğu sosyal ve kültürel nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı'da bürokratik yapı oluşmaya ve ayrım belirginleşmeye başlamıştır. Özellikle de bu dönemden sonra saray kültürü ortaya çıkmış bu da kadınların Osmanlı toplumundaki yerini belirleyen bir etken haline

gelmiştir. Saray kültürü harem hayatının temelini oluşturmuştur. Bu dönemde bürokratik yapı ve aile yapısı arasında çatışmalar yaşanmaya başlamış, yönetici kesimle, kırsal alanda yaşayan kadınlar arasında farklılıklar oluşmuştur. Saray geleneği yönetici kesimi ifade etmekteydi. Yönetici sınıf kadını cariyelik, sultanlık gibi çeşitli isimler altında sınıflandırmaya başladı. Fakat bu durum kırsal kesimde etkili olmamıştır.

Azınlık nüfusunun en yoğun talebi tekstil ürünlerine karşı oluşmaktaydı. Azınlık kadınları kendi giysilerinde serbest oldukları için bunlar Batı Avrupa'dan gelen tekstil ürünlerine karşı önlenmez bir iştiaqla sempati besliyor, modayı takip ediyor ve yeni ürünleri kullanıyorlardı. Rum Yahudi ve Ermeni Nüfusu İstanbul'da çok büyük yekûn tuttuğu için İstanbul sokaklarının görüntüsüne, giyiminde serbest olan azınlık kadınları hâkim olmaktadır. Böyle olunca bunlar İstanbul'un Müslüman kadınlarını da etkiliyor ve onların da modayı takip etmesine, dolayısıyla merkezi yönetime göre "yoldan çıkmasına" yol açıyordu. İstanbul'daki bu sosyal değişmeyi müteakiben kadınların sosyal ve ekonomik hayatını sınırlayan çok sayıda fermanla karşılaşılıyor. Fermanlar genel olarak kadına üç alanda müdahale etmişlerdir: Kadınların kıyafeti, sokakta görünmeleri ve erkeklerle olan ilişkileri. Kadınların hangi tür kıyafet giyeceklerinden, erkeklerle hangi ölçülerde konuşacaklarına varıncaya kadar çok geniş bir düzlemde devlet müdahalesi söz konusuydu(Çaha, 2010: 99-100).

Osmanlı'nın Tanzimat'tan beri yaptığı reformlar sonucunda eğitilmiş bir kadın kuşağı gelişmiş ve bu eğitilmiş kadınlar İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı'da kadın hareketini başlatmışlardır. Kadın konusuyla ilgili en önemli yenilik hukuksal çerçevede gerçekleşmiştir. Osmanlı ilk defa kendi şartlarını göz önünde bulundurarak dışarıdan ithal edilmeyen bir kanun hazırlamıştır. Bu kanun 1917 yılında yürürlüğe giren Hukuk-i Aile Kararnamesi'dir. Getirdiği yenilikler ana hatlarıyla: evliliğe yaş sınırlaması getirmesi, erkek için 18 kız için 17 yaş esas kabul etmesiydi. Evlenmeye bir memur ve iki tanığın şahitliği getirilerek evliliğe resmi bir boyut kazandırıldı. Bu sayede devletin aile kurumuna müdahale etmesi sağlandı, çok evlilik sınırlandırıldı ve kadına da erkek gibi boşanma hakkı verildi.

Kadın istihdamı konusunda bir hususa parmak basmadan geçmemek gerekir. O da yabancı firmaların kadınların kamusal alana açılması için teşvik edici politikalarıdır. 1938 Türk-İngiliz Ticaret Anlaşması'yla İngilizler Osmanlı'nın en ücra köşesine kadar girip buralarda üretim yapma izni kopardılar(Altındal, 1977: 161-162).

İstanbul Osmanlı yönetiminde kutsal bir bölgedir. İstanbul'a yakıştırılmayan kadınlar kırsal alana yakıştırılmaktaydı ve kadınların dinsel aidiyetlerine göre kıyafetleri vardı.

Osmanlı'da kadınlarla ilgili yapılan düzenlemeler özellikle de fermanların hemen hemen hepsi İslami nitelikli olarak değerlendirilmiştir. Fakat İstanbul da bu İslami kaygının olumlu etkileri görülememektedir. Zina yaygınlaşmış ve devlette bu durumu engelleyecek ciddi düzenlemeler yapmakta güçlük çekmiştir.

Osmanlı toplumunda da kadınlar mahkemelere başvurup; kendi haklarını savunabilirdi. Miras, boşanma, nafaka, mehir gibi konularda kadın mahkemeye başvurabiliyordu; fakat miras payı açısından kızlar ve erkekler arasında eşitsizliklerin olduğu görülmektedir. Üstelik mahkemelerde tanıklık yapılacağı zaman; iki kadın ancak bir erkeğin yerini tutabiliyordu.

Osmanlı da kırsal kesimde en önemli geçim kaynağı tarımdı. Tarla da erkekler de kadınlar da çalışırdı ve tarım kazancından kadınlar da paylarını almaktaydı. Yani iktisadi anlamda da kadın ve erkek arasında bir eşitlik olduğu görülmektedir.

Osmanlı da şehirlerde yaşayan kadınlar da vardı. Bu kadınlar yine kendi geçimlerini dokumacılık, örgücülük gibi işler yaparak sağlamaktaydı.

Türkler IX. yüzyılda İslamiyet'i kabul etti. Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte kitleler halinde Türkler Müslüman olmuşlardır. İslamiyet sadece dini kurallar getirmemiş, beraberinde sosyal ve hukuki kurallar da getirmiştir. Çünkü İslamiyet Kuran'ı Kerim'e dayanmaktadır. Kuran-ı Kerim'de erkekler kadınlardan daha üstündür. Çünkü onlar kadınları mallarıyla geçindirir, yedirir, içirir, doyurur, kadınlar da kocalarına itaat eder.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte Osmanlıda ataerkil yapı ön plana çıkmaya başlamıştır. Ataerkil yapıda erkek egemendir ve erkeğin dediği olur, ailede en büyük erkek aile hakkında söz sahibidir ve aile bireyleri onu dinlemek zorundadır. İslamiyet'le birlikte erkeğin rolü ve işlevi artarken, kadının eski Türk toplumunda olan saygınlığı azalmaya başlamıştır.

Osmanlı da Tanzimat Fermanının ilanıyla birlikte Batı ile ilişkiler artmaya başlamıştır. Böylelikle kadınların eğitime önem verilmeye başlanmış ve kadınlar daha çok söz sahibi olmaya başlamıştır.

Tanzimat'ın ve II. Meşrutiyet'in önde gelen yönetici ve düşünürleri düşledikleri yeni toplumda kendilerinin içinde yaşamak isteyecekleri modern ailelerin nasıl olması gerektiğini tanımlamaya çalışıyorlar ve birbirleri ile bu aile modellerinin farkı ve benzerlikleri üzerinden tartışıyorlar. Kafalarında şekillendirmeye çalıştıkları yeni toplumda ve ailede kadınlara nasıl bir rol ve statü

vermek istediklerini de farklı noktalardan bakarak tanımlıyorlar(Sancar, 2017: 85).

Kadınların Osmanlı dönemindeki rol ve statüleri ile ilgili reform isteyen ve dönemi en çok etkileyen düşünürlerden biri Namık Kemal'dir. Namık Kemal, Şinasi'nin 28 Haziran 1861'de çıkarmaya başladığı Tasvir-i Efkâr gazetesinde de 1867'de "Terbiye-i Nisvan Hakkında Bir Layiha" adlı bir makale yayınlamıştır. Burada da iyi yetişmiş kadınların iyi yetişmiş çocuklar ve kaliteli bir nüfus artışı anlamına geleceğini ve Osmanlı'nın terakkisini ve asrileşmesini ancak böyle bir gelişmenin sağlayacağını söylüyor(Sancar, 2017: 86).

Dönemin önemli entelektüellerinden Ahmet Ağaoğlu 1901'de daha Kafkasya'dayken yazdığı *İslamiyette Kadın* adlı kitapta kadınların geri kalmasının nedeninin din değil, toplumsal koşullar olduğunu savunmuştu. Ağaoğlu, Müslüman milletlerin medeni milletler arasına girebilmesi için kadın anlayışında köklü bir değişim yapması gerektiğini vurgulamıştı(Taşkıran, 1973: 58). Dini baskının kadınları yozlaştırdığı ve ezdiği vurgulanarak, kadınların manevi eğitimleri verildikten sonra tesettüre gerek olmadığı inancı bu dönemde etkilidir.

Kadın haklarını İslamiyet'ten çıkararak savunan önemli kadın yazar Fatma Aliye yazılarında "iyi Müslüman-iyi anne-iyi eş" tanımı yapıyor. Ama aynı zamanda, bugün de İslamcı akımların kadınlar üzerinde baskı kurmalarına aracı olan "Kocaya itaat, Allah'a itaattir" ilkesinin savunulması da bu tarihlerdeki yazılarda görülüyor(Sancar, 2017: 90).

İslamcı düşünürlerden sayılan Mehmet Akif Ersoy yazdığı şiirlerde Batıcılığa karşı çıkarak Batıcılığın kadınların örtüsünü, iffetini yok ettiği görüşünü fuhuşla bağlantı kurarak ele alıyor. Öte yandan kadın eğitimi çok gerekli diyor ve "kadını ezen İslam değil, yanlış âdetlerdir" diyerek dini kuralları sahipleniyor(Kurnaz, 1991:64-65).

Dönemin popüler tartışması kadınların örtünmesinin sınırlarının ve normunun nasıl tanımlanacağı meselesidir ve konu olarak 'ifrat' ile 'tefrit' arasındaki zıtlık temelinde tanımlanır. Çözüm "şeriatın tavsiyesi" ve "dinin emri" doğrultusunda bir giyim şeklinin benimsenmesidir. Bu görüş Mustafa Kemal tarafından da sonradan *Nutuk*'ta dile getirilmiştir. Bu çerçevede kadının çağdaş topluma yakışır şekilde görünmesi dini referansları olan milli bir mesele olarak tanımlanır; "dinimizde, milliyetimizde, tarihimizde zaten mevcut olan" uygulamaların yeniden düzenlenmesi, "akıl ve mantığın, ahlak ve faziletin emrettiği" doğal ve basit olanın

kabulü önerilir. Bu sözlerde görülen karşılık modern Türk kadın kimliğinin en çarpıcı tanımlanmasıdır aslında(Sancar, 2017: 107).

2.3. Cumhuriyet Döneminde Kadın

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni bir toplum yaratma fikri ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin başlangıcında iktidar, ulus, kimlik, ulusal bütünlük ve yeni rejime sadakat gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Cumhuriyetin kurucu eliti topluma veya sivil topluma değil, devletin kendisine önem vermiş ve tüm reformlarını bu çerçevede oluşturmuştur. Toplumsal düzeyde kabul gören İslam, Cumhuriyet döneminin belirgin ideolojisi olan milliyetçilik ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Dinin toplumsal dayanışma ve bütünleşme işlevini göz önünde bulundurarak dini tümüyle devlet yönetiminden çıkarmamıştır. Atatürk kadını toplumun yarısını oluşturan bir kesim olarak görüyor ve kalkınmanın kadın haklarını harekete geçirmekle mümkün olduğunu düşünüyordu.

Cumhuriyet döneminde Türk kadını iki alanda yeni hak elde etmiş oldular. Biri Medeni Kanunla birlikte gelen sosyal ve hukuksal haklar, diğeri seçme ve seçilme hakkı ile gelen siyasal haklardır. Medeni kanun kadınlara annelik ve ev kadınlığı rolünü vermiştir. Atatürk de kadınların temel görevinin annelik olduğuna ilişkin görüşünü kamusal alanda yaygınlaştırmıştır. Türkiye'nin çeşitli kentlerine yayılan doğum evlerinin çoğunun duvarında Atatürk'ün "kadının temel vazifesi anneliktir" sözü yer almıştır. Türkiye'de kadınlara oy hakkının Cumhuriyet'in kuruluşundan on bir yıl sonra verilisinin arkasında Cumhuriyet Halk Fırkasının tek başına iktidarda bulunması vardır. Bu dönemde batıda Mustafa Kemal diktatörlükle suçlanmaktaydı. Mustafa Kemal ve CHP üst yönetimi bu eleştirilerden kurtulmak için bir takım yollar denedi. Bunlardan biri olarak 1930 yılında Atatürk'e en sadık olan Fethi OKYAR tarafından Serbest Cumhuriyet Fırkası adı altında bir parti kurdurulur. Bu parti CHP'den kurtulmak isteyen halk tarafından yoğun ilgi gösterilmesi üzerine kapatılır. Çünkü hükümet muhalefetin ya da muhalif görüşlerin canlanmasını istememektedir. İşte kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesine de bu dönemde karar verilir. Türkiye'de 1950'ye kadar olan seçimler göstermelik olup demokratik değildir.

Cumhuriyet döneminde iktidar sahipleri kadını rejimin hizmetine sokan bir kültür geliştirdiyse de bu dönem kadınlar için dönüm noktasıdır. Çünkü yaratılan psikolojik zemin üzerinde kadınla erkeğin eşit olduğu düşüncesi yaygınlaşmış ve

kadının kamusal alanda bulunması bir prestij haline gelmiştir. Bu psikolojik zeminden faydalanan kentli orta sınıf kadını olmuştur. Taşrada yer alan kadınlar bu imkânlardan yararlanamamıştır. Çünkü taşradaki muhafazakâr değerler kız çocuklarının eğitimini desteklememektedir ve devletin imkânları taşırayı dönüştürecek kadar güçlü değildi. Demokrat Parti'nin on yıllık iktidarı döneminde taşra ile gelişmiş kentler arasındaki bu kopukluklar giderilmiştir. Ulaşım ve eğitim imkânları geliştirilmiştir.

Cumhuriyet dönemi kadını daha çok politik bir unsur olarak ele almaktadır. Bunun yapılmasının en temel nedenini ise modernleşme oluşturdu. Bu dönemde İslamiyet'in yerini seküler ve rasyonel değerler almaya başlamıştır.

Kurucu elit, toplumu modernleştirmek için otoriter politikalar geliştirmiş, otoriter politik aygıtlar yoluyla toplumu geleneksel değerlerinden arındırmaya, yerine modern değerleri ikame etmeye çalışmıştır. Tasfiye etmek istediği önemli değerlerin başında İslam gelmekteydi. Toplumsal düzeyde yaygın bir referans olan İslam, Cumhuriyet döneminin belirgin ideolojisi olan milliyetçilikle ikame edilmeye çalışıldı. Dinin toplumsal dayanışma ve bütünleşme de işlevsel bir araç olduğunu düşündüğü için kurucu elit, dini tümüyle tasfiye etmemiş, bunun yerine devletin, dini sıkı biçimde kontrolüne alacağı "etatokratik" bir sistem inşa etmiştir. Din böylece bürokratik bir kurum olarak modernleşmeyle paralel rasyonel değerler üreten bir mekanizmaya dönüşecekti. Halk nezdinde yaygın olan popüler İslam'ın beslenme kaynakları olan tarikatlar, tekkeler ve zaviyeler bu çerçevede kapatılmıştır(Çaha, 2010: 135 - 136).

Türk Toplumunu Osmanlı dönemindeki İslam anlayışından kurtulmak için kadınla ilgili çeşitli reformlar yapmıştır. Kemalistlerse bu konu ile ilgili kadınların kamusal hayatta yer almalarına olanak sağlayan sosyolojik bir ortam yaratmayı amaçlamışlardır. Atatürk, kadınların toplumun yarısını temsil ettiklerini bu nedenle de kadın konusunda yapılacak reformların gerekli olduğunu, kalkınmanın ancak bu sayede olabileceğini savunmuştur.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kadın haklarında önemli gelişmeler olduğunu görmekteyiz. Çünkü Atatürk başarısız olmamızın en önemli nedenlerinin "kadınlara karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kadınlara gereken değeri vermememiz" olarak düşünmektedir.

Cumhuriyet döneminde kadınlara tanınan haklar aşamalı bir şekilde olmuştur. İlk olarak 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ilan edilmiştir. Atatürk bu kanunla eğitimin önemine değinmiştir.

Cumhuriyet döneminde kadınlar sosyal ve siyasal bir sürü hak kazanmıştır. Sosyal haklara önem verilmesinin nedeni ailedir. Çünkü ailenin temelini kadınlar

oluşturmakta ve kadınlar çocukların yetiştirilmesi ve eğitimiyle doğrudan ilgilenmektedir.

Cumhuriyet döneminde kadının eğitime verilen önemi (hatta erkeklerin kadın özgürlüğünü teşvik etmeleri gerektiği fikrini), kadının toplumsal yaşama katılmasına gösterilen özeni anımsarsak, kadın hakları ve medeniyet projesi arasındaki ilişkinin temellerinin bu dönemdeki Batıcı düşünce akımı tarafından atıldığını söyleyebiliriz(Göle, 1991: 62).

Cumhuriyet döneminde tek eşliliğe önem verilmiş ve birden fazla kadınla evlenmek kaldırılmıştır.

Cumhuriyet döneminde Atatürk bu değişiklikleri yaparak ailenin sağlam temellere oturtulması gerektiğine vurgu yapmıştır. Kadın ve erkeğin ailedeki rollerini sağlam ve mantıklı temellere göre şekillendirerek sosyal bütünleşmeyi sağlamaya çalışmıştır.

Cumhuriyet döneminde örtünmeme hakkının sağlanması ama örtünmenin de yasaklanmaması, tek eşliliğin kabulü ama dini nikâha da –resmi nikâhla birlikte yapılma koşuluyla- itiraz etmeme ve kadının geniş kapsamlı boşanma hakkının kabulü, kadınların eğitim hakkı ve çalışma hakkının ‘kadınlığa uygun mesleklere yönlendirilmesi, eşit siyasal katılımın hiç uygun görülmemesi, zaman içinde Türkçüler, modernist İslamcılar, muhafazakârlar ve milliyetçilerin üzerinde anlaşma sağladıkları temel uzlaşma hattı olduğu söylenebilir(Sancar, 2017: 120).

1924 Anayasasında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmemiştir. Bu durum Cumhuriyet’in kadın devriminin sınırlı olduğunu gösterir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı 1930 ve 1934’te yapılan yasa değişiklikleri ile gerçekleşmiştir. 1935 yılının yeni Türk devletinde kadın hakları geri planda kalmaya başlamış ve 1980’li yıllara kadar kadın örgütleri sadece sosyal yardım amaçlı olmuş, kendini kadın hakları mücadelesine adanmış reformcu kadınlar ortadan kaybolmuştur.

2.4. Toplumsal Cinsiyet Temelinde Kadın

İnsan biyolojik olarak cinsiyeti verili bir şekilde kadın ya da erkek olarak dünyaya gelir. Çocukluktan hatta bebeklikten başlayarak bireylere sözlü olmasa da işaretlerle belli davranış kalıpları öğretilerek toplumsal cinsiyet kimliği oluşturulur. Çocukların oynadığı oyuncaklar, televizyon programları, dergiler, kitaplar gibi birçok kitle iletişim aracı eril ve dişil özellikleri vurgular.

Toplumsal cinsiyet kavramını incelerken en çok karşılaşılan *rol* kavramıdır. Bireyin kendisini kadın ya da erkek olarak algılayıp, toplumun kendisinden beklediği davranışta bulunmasına toplumsal cinsiyet rolü denmektedir. Kadının başta annelik olmak üzere, ev işleri, çocuklara ve büyüklere bakmak gibi toplumsal cinsiyet rolleri bulunurken, erkekler iyi ücretlerle ve toplumsal statüsü yüksek kariyer odaklı toplumsal cinsiyet rollerine sahiptir. Bu eşitsizlikten yara alan taraf kadınlardır. Kadınların toplumsal eşitlik talebi, hak ve fırsatların cinsiyet temelli olmaması gerektiği yönündedir.

Toplumsal bir kimlik olarak kadınlık ve erkekliğin kurgulanışında her iki cinsin de biyolojik özellikleri ön plana çıkarılmıştır. Kadın bedeninin gelenekteki algılanışının olumsuz olmasının, feminist söylemde kadın bedenine verilen önemi artırdığı söylenebilir. Kadın, ataerkil sistemde bir erkeğe göre -baba ya da koca- tanımlanmaktadır. Feministler, doğduğu andan itibaren kadın bedenini denetim altına alan toplumsal ve ahlaki değerleri, iffetin sadece kadına ait bir erdemmiş gibi algılanmasını eleştirmişlerdir(Atasü, 1989: 9).

Kadının toplumsal rolünün bugünkü noktaya gelmesinde biyolojisinin, önemli bir etken olduğunu söyleyerek bu tutumu en iyi şekilde yansıtır. Ona göre erkek, avcı doğası gereği doğuştan güçlüdür. Erkek hakkında tarih boyunca gelen kalıp yargı cesur, güçlü, saldırgan ve işi üstlenen kişi olduğu yönündedir. Evrensel olarak kabul edilen bu görüş gereği hâkimiyete dayalı sistemler erkek egemenliği şeklinde tezahür etmişlerdir. Kadından beklenen davranış ise nazik, bağımlı ve sabırlı olması şeklindedir. Başka bir ifadeyle kadın pasif erkek aktif girişimci olmuştur(Tarhan, 2015:123).

Bugün bütün dünyada olduğu gibi kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele etmektedir. Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumların ürettiği erillik ve dişilik kalıplarıdır. Toplumsal cinsiyet, toplumun kültürü tarafından yorumlanarak yapılandırılır ve toplumun erkek ve kadın cinsiyetinden beklentisi de buna göre şekil alır. Bu bağlamda İslamcı feminist söylem İslam ülkelerindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini üreten gelenek (ataerkillik) ile mücadele eden, İslam'ın eşitlik temelinde bir din olduğunu Kur'an'a dayanarak vurgulamaya çalışan bir yaklaşım olarak görülebilir. İslamcı feministler genel olarak Kur'an'ın indiği toplumun kültürünü ve o dönemdeki şartları da göz önünde bulundurarak Kur'an'ın genel dünya görüşü doğrultusunda kadın duyarlı bir

yaklaşım ile yeniden yorumlamak gerektiğinin altını çizmektedirler. ‘Feminist hermenötik yöntemle Kur’an’ın kadınları ikincil konuma düşürdüğü iddia edilen bazı ayetlerini yorumlayarak İslam’ın özünde kadın erkek eşitliği olduğunu fakat İslam’ın yorumlarında ve gelenekte bunun ortadan kalktığını ispat etmeye çalışmaktadırlar. İslamcı feminist söylemin batıdaki feminist söylemlerden farkı, batılı feministlerin çoğunun dini ataerkilliğin kaynağı olarak görüp reddetmelerine rağmen İslamcı kadınların dini kimliklerini ön planda tutmalarıdır. Batılı feministlerin aileye yönelttiği sert eleştiriler İslamcı feministlerde kırılmaya uğramış ve aile kurumu saygınlığını sürdürmüştür. Yine batılı feministlerin kadın bedeni ile ilgili tartışmalarda gündeme getirdikleri ‘bedenimiz bizindir’, cinsel özgürlük, kürtaj gibi talepleri İslamcı feministlerde rağbet görmemektedir(Gürhan, 2010: 380).

2.5. Toplumsal Cinsiyet Temelinde Din

Din insanlar arası ilişkileri ve toplumsal hayatı düzenleyen, sürekli varlığını koruyan ve geçmişten günümüze kadar insanların hayatına anlam vermeye çalışan bir kurum olmuştur. İnsanlar, içindeki ruhsal boşluğu doldurmak için dine yönelmiş, din de insanları iyiye, güzele yönlendirmiş ve ahlaki yönü güçlü bireylerin çoğalmasında etkili olmuştur.

Temsilcileri arasında Durkheim’in de bulunduğu bir görüşe göre din, bazı durumlarda istikrarı, geleneği ve statükoyu devam ettirme aracı olabilir. Dini sadece “istikrar faktörü” olarak değerlendirenler onun toplumsal değişmeyi engellediğini ileri sürer. Dinin, bir “istikrar faktörü” olarak değerlendirilmesinden yola çıkan Marksist sosyologlar ise dinin toplumsal değişimin etkin bir faktörü olamayacağını, hatta onun toplumsal değişmeye set çeken bir toplumsal güç olduğunu iddia ederler(Kurt, 2011:153).

“Her din belli sosyal şartlarda ortaya çıkar ve belli sosyal zümreler tarafından yaşatılır. Bir dini birliğin bir kesitini tahlil etmek suretiyle dinlerin tarihi ve genetik menşelerine göre birbirlerinden nasıl ayrıldıklarını (eski avcı yahut çoban dinleri, kurucuları halktan veya aydın zümreden olan savaşçı kavimlerin dinleri gibi) ve daha sonra gelişim ve biçimlenme süreci içinde sosyolojik etkilerle köklü, kısmi yahut topyekûn değişikliklere nasıl uğradıklarını görmek mümkündür. Önemli olan, sosyolojik bakımdan farklı olan bir çevrede dini birlikte karakteristik bir değişikliğin meydana gelmesidir. Burada dini birlik doğal birlikle örtüşebilir veya örtüşmeyebilir.

Çeşitli yorum ve anlayışlarla dopdolu olan dinler tarihinin gösterdiği gibi, belli bir temel düşünceye dayanan dünya dinlerinde farklılaşma olgusu, ilgili dinin hüviyetini zaman zaman tehlikeye sokabilecek boyutlara da varabilir” (Wach, 1987: 33).

Toplumsal bir varlık olarak bireylerin inanç sistemleri kendi yaşam şekillerini ve sosyal çevrelerini etkilemektedir. Toplumsal çevre bireylerin değer yargılarının oluşmasında etkilidir. Din ile toplum arasında karşılıklı bir ilişki ve etkileşim söz konusudur. Bu ilişki sayesinde dinler toplumları etkilemekte ve değiştirmektedir. Din kutsaldır ve dinin meşrulaştırıcı gücü bulunmaktadır. Kutsallık dinin meşrulaştırıcı gücüyle ilgilidir. Meşrulaştırıcı güç bireylerin yaptıklarını haklı gerekçelere dayandırmakta ve iç dünyalarını biraz da olsa rahatlatmaktadır.

“Kadın cinselliğinin ve doğurganlığının kontrolünü amaçlayan mekanizmalar, çoğu toplumda eril egemen sistemin varlığını sürdürmesinin en güçlü aracı konumundadır. Bu kontrol, rızaya dayalı siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel öğrenmeler kadar dolaysız baskı ve şiddetten oluşan karmaşık bir mekanizmayla da sağlanmaktadır. Bu çerçevede din, çoğu kez bu öğrenmelerin güçlü bir aracı olarak işlev görmekte ve kadınlara dair toplumsal ve kültürel algıyı meşrulaştırmaktadır” (İlkkaracan, 2015: 14).

Yeni toplumsal cinsiyet duyarlı feminist yorumlarda, Kuran’daki toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapılmaktadır. İslamcı feministlere göre Kuran’daki bu toplumsal cinsel eşitlik, yaygın ataerkil kültürlerin etkisini yansıtan tefsir külliyatlarında görünürlüğü yitirmiştir. Bu sebeple, Kuran’daki kadın-erkek eşitliğini açıkladığı varsayılan ayetler bağlamında toplumsal cinsiyet konusu yeniden ele alınmaktadır. Bu sahada yapılan çalışmaların genelini gözden geçirdiğimizde, entelektüel Müslüman kadınların çoğunun Kur’an-ı Kerim, bir kısmının da hadisler üzerinde çalışmakta olduğunu görmekteyiz. Bu kadın yazarların çalışmalarında, klasik İslam yöntemleriyle çağdaş metotları bir araya getirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte entelektüel Müslüman kadınların, eril bir karaktere sahip olduğu için çokça eleştirdikleri İslam Hukuku sahasında yeterince çalışmamış olmaları da dikkate değer bir husustur(Gürhan, 2010: 372).

3. POPÜLER KÜLTÜR, İSLAM, LAİKLİK VE MODERNLEŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ

3.1. Popüler Kültürün Kökenleri

Popüler kültürün zaman içindeki gelişiminde kapitalizme ulaşılmaktadır. “Tarihi, sınıflı toplumların tarihi kadar eski olan popüler kültür, insanların bu boş zamanlarını kapitalizm lehine değerlendirmek için yaptıkları çalışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. 16. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa ülkelerinde halk kültüründen daha gelişkin daha üretken ve daha özgün biçimi ile ortaya çıkan folk kültüründen çok farklı nitelikler taşıyan, daha yalın bir ifade ile kentlileşen halkın kültürüne popüler kültür adı verilmektedir. Bu kültür ‘folk’ ve ‘seçkin’ kültürleri dışında bir üçüncü kategori oluşturmuş ve bunların yapay bir birleşimi olma özelliğini taşımıştır. Popüler Kültür, sanayi devrimi ile bir değişim geçirmiştir. Sanayi toplumuna geçişle popüler kültür ürünleri meta olarak tüketilmeye başlanmıştır. Popüler Kültür, kapitalist üretim anlayışıyla, seçkin kültürü ve folk kültürünü dönüşüme uğratarak oluşmuştur” (Belge, 1997: 89).

Popüler kültürün başlı başına bir alan olarak biçimlenmeye başlaması 1950’lerden sonra olmuştur. Ancak sahip olduğu kısa geçmişe karşın büyük gelişmeler göstermiştir. Alanda yapılan akademik çalışmaların çokluğu ve literatürün genişliği de konuya ne denli önem verildiğini göstermektedir (Güngör, 1999: 7).

Popüler halka ait anlamına gelen hukuki ve siyasi bir terimdir. Popülerin “halka ait” anlamına yaslanan bu terim halk ile popüler arasında, dolayısıyla da “halk kültürü” ve “popüler kültür” arasında fark gözetmediğini düşündürür. Aslında halkın modern toplumlara özgü bir soyutlama olduğu, kültürel çeşitlilik içinde birlik duygusunu öne çıkardığı açıktır.

Popüler kültür, 20. yüzyıldan sonra özellikle toplumsal modernleşme ile toplu kültür olarak yayılan ve kavram olarak kültürel gelişmeleri ve günlük uygulamaları kapsamaktadır. Popüler kültür aynı zamanda genel ve tarafsız olarak eski halk kültürü kavramı yerine geçmektedir.

Popüler kültür modern ve uygar olarak kendini pazarlamaktadır. Popüler kültür eğer bayağı, basit, gaddar, kaba, aşağı seviyede ise, bu onu üreten bir yapının bayağılığını, aşağılığını, kabalığını, gaddarlığını ve basitliğini anlatır.

Popüler kültürün toplumlar üzerindeki en önemli etkileri; ticareti ve bireylerin davranışlarını etkilemesidir. Ticari faaliyet sayesinde üretilen ürünler pazarlanır ve bu ürünler popüler kültürün malzemesi haline gelir. İnsanlar popüler kültür sayesinde gelişen teknolojiyi kullanmaktadır. Böylelikle insanlar daha fazla yönlendirilmeye açık hale gelir ve insanları alışveriş yapmaya ya da reklamı iyi olan bir tatil beldesine tatile gitmeye özendirir.

3.2. Modernleşme Sürecinde Popüler Kültür Ve İslam

İslami romanlar döneminin tarihsel ve kültürel olaylarından bağımsız değildir. Bu nedenle de içinde doğdukları Cumhuriyet döneminin edebiyat alanı ile de ilgilidir. İslami romanları anlayabilmek için İslam, popüler kültür ve modernlik kavramlarını bilmek gerekir.

İslami çevrelerde edebiyata karşı eleştirel bir bakış açısı olmasına rağmen 1970’li yıllarda Hidayet romanlarının en önemli isimlerinden Ahmet Günbay Yıldız ve Hekimoğlu İsmail gibi edebiyatçılar romanı kitlelere ulaşmak için bir araç olarak ele almışlardır.

Modernleşmenin Avrupa’ da oluştuğunu ve aynı zamanda bunun bir toplumsal yaşam ve organizasyon biçimi olduğunu belirten Tekeli, modernleşmenin dört boyutlu olduğunu ifade eder. Birinci boyut ekonomik boyuttur; modernleşmenin ekonomik boyutunda kapitalist ilişkiler başlamış ürünler metalaşmış ve emek ücretli hale gelmiştir. İkinci boyut bilgiye yaklaşımdır; bilginin doğru bir şekilde aktarılmasında dil saydam bir aracı olarak görülmektedir ve ayrıca evrensel olarak geçerli bir ahlak ve hukuk alanının kurulabileceğine inanılmaktadır. Modernleşmenin üçüncü boyutu geleneksel toplum bağlarından kurtulmuş kendi aklıyla kendini yönetebilecek bireyin doğmuş olmasıdır. Burada vurgulanan bireyin bir yöreye olan bağlılığının azalmış olması, yaşamını sürdürebilmesi için yer değiştirmesi, aynı zamanda eğitimli birer yurttaş olarak toplum içinde yer almasıdır. Dördüncü boyut ise kurumsal yapıdır; ekonomik faaliyetlere sahip bireylerden oluşan toplum, ulus devlet olma özelliği ile demokratik olma özelliğine sahip olur. Çünkü yerel bağlamdaki toplumsal ilişki biçimini aşarak daha belirsiz ve yaygın bir mekânda, anonim toplumsal ilişki kalıpları oluşturabilmesi için ulus kimliklerin ortaya çıkması gerekmiştir(Tekeli, 2010: 156).

Modernleşme süreci aslında gelenekselin yeniden canlanmasına dayanır ve bir

bakıma ondan güç alır. Berman: “Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor” adlı yapıtında modernleşmeyi, bir yere ait olmanın mücadelesi şeklinde tanımlar. Modernizmi, modern insanların modernleşmesinin nesneleri oldukları kadar öznelere de olmak; modern dünyada sıkıca tutunabilecekleri bir yer bulamak ve kendilerini bu dünyada evde hissetmek için giriştikleri çabalar olarak ifade eder bu mücadeleyi (Berman, 2006: 13).

Modernlikte bireyler “katı olan her şeyin buharlaşıp gittiği” bir dünyada, yaşamının heyecan ve korkusunu bilir. Modern olmak, “paradoks ve çelişkilerle dolu bir hayat sürdürmek demektir. Çağdaşlık, ortak yaşamları kontrol etme ve çoğu zaman yok etme gücüne sahip devasa bürokratik örgütlerin gölgesi altında yaşamak; ama gene de bu güçlerin karşısında çıkmaktan, dünyayı değiştirmek ve bizim kılmak için savaştan bir an için olsun caymamak demektir. Aynı zamanda yeni deneyim ve serüven olanaklarına kucak açmak; ama bir yandan da çoğu modern serüvenin yol açtığı nihilistçe derinlikler karşısında korkuya kapılmak, her şey buhar olup giderken bile gerçek bir şeyler yaratıp onlara tutunmak istemiyle yanıp tutuşmak demektir.” (Berman, 2000: 11).

Modernleşmeye ilişkin şu değerlendirmelerde bulunur: Bir şehir merkezine ulaştıktan sonra göçmen, bir baskılar karmaşası yaşamaya başlar. Çeşitli kent baskıları karşısında devletle diyalektik ve çatışmalı bir ilişkiye girer. Bu koşullar altında onu sömüren yeni topluma karşı antagonizmasını ifade etmek için göstereceği doğal tepki, gelmiş olduğu toplumun sembollerini ve ideolojik değerlerini öne sürmek olacaktır(Laclau’dan aktaran Özbek, 2006: 111).

Modernleşme kavramı ikinci dünya savaşı sonrasında kapitalizmde etkisiyle ortaya çıkmış bir kavramdır. Batılı olmayan toplumların geleneksel toplumdan modern topluma doğru geçirmekte oldukları değişim sürecini anlatır. Bu değişim ise üç aşamalıdır.

Bunlar:

1. Geleneksel Toplum
2. Geçiş Toplumu
3. Modern Toplum’dur(Bendix, 1970).

Geleneksel toplum modern olmayan toplumdur. Modern bir toplumda bulunan özellikler ise; sanayileşme, ekonomik kalkınma, kültürel çoğulculuk

düşünce ve ifade özgürlüğü temelinde oluşmuş temsili demokrasidir.

Modernlik İslami söylemlerde ne kadar yer bulmaz diye düşünülse de romanların olduğu gibi hidayet romanlarının da ana çıkış noktalarından biridir.

Hidayet romanları İslami modernlik üreterek ortak bir aitlik duygusu yaratmıştır. Hidayet romanları bir deneyime dayanmamakta olup; romanlarda yaşananlar ve karakterler olaylara göre farklı tepkilerde bulunmaktadır. Tek gerçek ve değişmeyen tek şey İslam ile dini bilgilerimizle hidayete ulaşılacağıdır.

Akçay'a göre; Çatışmacı ve kavgacı yönüne rağmen Minyeli Abdullah'ın modernliği benimsediği açıktır. Alternatif üretme çabası ve tavsiyeleri İslami modernliğin ipuçları olarak okunabilir pekâlâ. Peki, İslamcı romanlar modernliği nasıl deneyimler? İslamcı yazarların modernliği deneyimleri hidayet kurgusuyla özdeşir. Modernlik deneyiminin en çarpıcı noktası ötekiyle karşılaşma anlarıdır. İkincisi mekânlardır(Akçay, 2006: 10).

Hidayet romanlarındaki modernitenin oluşmasında baş aktör yine kadınlardır. Örneğin Huzur Sokağı'nda Bilal geleneksel bir yapıya sahip olduğu kadar modernidir de. Çünkü Feyza dönüşürken dönüştürür de.

Hidayet romanları 70'li yıllarda popüler kültürün en önemli örneklerinden biri haline gelmiştir. Popüler amaç güden bu tür romanların hedefi halkı doğrudan hidayete ulaştırmaktır.

3.3. İslami Romanların Ortaya Çıkış Serüveni

İslami romanlar Cumhuriyet döneminin ürünleridir ve Türkiye'nin siyasal, sosyal ve tarihsel ortamını bize anlatırlar. İslami romanlarda sadece olayları tasvir etmek değil, olaylar karşısında akıl yürütme de yapılır.

İslami romanların temel tezi modernleşme sürecinin Türkiye'yi çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak yerine ahlaki çöküntüye uğrattığı yönündedir.

Hidayet romanları temelde “insan nasıl yaşamalı?” sorusuna cevap aramaktadır. Bu sorunun cevabını ise yine hidayet romanlarının içeriğinde yer alan öyküler verecektir. Bu konu ile ilgili Ahmet Günbay Yıldız'ın Boşluk(1995) romanı örnek gösterilecektir. Roman, Cihan adlı erkek karakterin İslam'ı yaşam tarzını nasıl benimsediğini ve hidayete nasıl ulaştığını anlatır. Cihan'ın ailesi modern bir ailedir. İslam'a uygun yaşayan arkadaşları ile yaptığı konuşmalar neticesinde medeni ve modern yaşam tarzı arasında kalan Cihan, İslam'i öğrenmesi nedeniyle ailesi

tarafından sert tepki görür ve Avrupa'ya tıp okumak üzere gönderilir. Türkiye'ye doktor olarak döndükten sonra Cihan İslam'ı çağdışı ve ilkel olarak görmeye başlamıştır. Cihan muayenehanesine gelen Müslümanları ve fakir köylülere küçümser ve sosyetenin “hastalık hastası insanlarını” muayene eden bir doktor olur. Cihan zamanla çok para kazanır ve zengin olur. Mutluluğu parada maddi değerlerde ve materyalizmde aramaya başlar. Ancak bir süre sonra zenginliğin kendini mutlu etmediğini görerek hayatını sorgulamaya başlar ve tam bu noktada kendini bir “BOŞLUK” da hisseder. Maddenin mutluluk getirmediğini ve kendine huzur sağlamadığını görür.

Daha sonra Cihan ilkokul öğretmeni olan kuzeni Tuba'ya evlenme teklif eder; fakat İslami bir hayat yaşamaması nedeniyle Cihan'ın evlilik teklifi, Tuba tarafından kabul edilmez. Bu nedenle Cihan da dünyevi zevklere önem veren ve modern bir yaşam süren Ebru ile evlenir. Ancak bu evlilikte Cihan mutlu olamaz ve kendini boşlukta hissetmeye devam eder. Zaten evliliği de çok uzun sürmez.

Cihan hayatını nasıl anlamlandıracağını düşünmeye başladığı bir gün aklını eski doktor arkadaşı Vedat gelir. Bu andan sonra da Cihan'ı İslam'a yönlendirecek olan arkadaşı Vedat sahneye girer. Cihan, İslam'ı öğrenmeye ve İslam'a uygun yaşamaya başlamıştır. Fakat çevresinde bu durumdan hoşnut olmayan kişilerin “halkı başına toplayıp şeriat isteriz” dediği iftirası üzerine Cihan küçük bir kasabaya sürgüne gönderilir. Cihan'ın asıl hayatı ise bu kasaba da değişecektir. Çünkü ilkokul öğretmeni kuzeni Tuba da bu kasaba da görev yapmaktadır. Cihan değiştiğine ve İslam'a uygun bir yaşam sürdüğüne Tuba'yı inandırır ve bu sefer evlenirler. Tüm hidayet romanlarında olduğu gibi roman mutlu sonla biter ve insanın nasıl yaşaması gerektiği romanda açık bir şekilde ifade edilir. Boşluktan kurtulmanın tek yolu İslami bir yaşam tarzıdır.

1970'li yıllarda romanın “İslamileştirilebileceği”, dolayısıyla İslami amaçlar için kullanılabilecek bir araç olarak algılanmasıyla “Müslüman muhayyileden” doğmuş romanlar yazılmaya başlandı(Eroğlu, 1982: 218).

1980'lerin İslami edebiyat alanına gerek basılan roman sayısı, gerekse satış rakamları açısından asıl damgasını vuran ise İslami çevrelerce hidayet romanı olarak adlandırılan eserlerdir. Bu romanların prototipi olarak iki romandan söz edilebilir: Hekimoğlu İsmail'in Minyeli Abdullah(1968), Şule Yüksel Şenler'in Huzur Sokağı (1970) romanlar(Çayır, 2008: 35).

1970'lerde yazılan İslami romanlardan bazıları 1950 yıllarında yazılan köy romanlarına tepki olarak yazılmıştır. Bunun en iyi örneğini Ahmet Günbay Yıldız'ın Yanık Buğdaylar(1974) romanında görebiliriz. Yıldız'ın Yanık Buğdaylar romanı deprem sahnesiyle başlar ve deprem anında köylülerden bazılarının depremzedeleri kurtarmak yerine onların mallarını, paralarını, altınlarını çalarak ve köyü sömürerek zengin olmalarını anlatır. Bu çaldıklarıyla zenginleşen köylüler depremden sonra faizle köy halkına mal satarlar, köylüleri ya düşük ücretle çalıştırır ya da hiç ücret vermezler. Köylüler de bu zenginlere muhtaç oldukları için ses çıkarmadan haklarının yenmesini sineye çekerler. Köyün erkekleri kahvede oyun oynar ve ne aileleri ne de tarlalarıyla ilgilenmezler. Romandaki çatışma köyde büyüyen Dikçe'nin öğretmen olması ve dindar bir karakter olarak köye dönmesiyle başlamaktadır. Dikçe köyde bulunan çocuklara okuma yazma öğretmek onlara İslam'ı anlatır. Köy kahvesini kütüphaneye çevirerek köyde bulunan erkeklerin de İslam'a yönelmesine sağlamak için uğraşır. Romanın sonunda tüm karakterler hatta haksız yere zengin olanlar ve köyün hakkını yiyen kişiler de İslam'a yönelerek doğru yolu bulur ve tüm köy hidayete erdirilmiş olur.

Hidayet romancılarının ortak özelliği çoğunun 1945-55 yılları arasında doğması ve kırsal kökenli olmasıdır. Mezun oldukları okullar ve mezun oldukları bölümler de benzerlik göstermektedir ve çoğu edebiyat fakültesi mezunudur. Romancılar edebiyata araç olarak bakmış ve edebi niteliğini ikinci planda tutmuşlardır. Hidayet romancıları için asıl amaç romanda verilmesi gereken İslami mesajların iletilmesidir. Hidayet romanları İslami kesimler tarafından eleştirilen, tutarsızlıklar içeren ve basit cümlelerle yazılan metinlerdir. Dikkat edilen bir diğer nokta ise hidayet romanlarında anlatılanların hayal ürünü değil gerçeğe uygun olmasının vurgulanmasıdır. Fakat İslami romanlarla ilgili kurumsallaşmış bir İslami edebiyattan söz etmek mümkün değildir.

Son olarak hidayet romanlarının hep benzer bir sonu vardır. Müslüman karakterler hep kazanır, mutlu olur, huzuru bulur ve hidayete ererler.

3.4. Cumhuriyet Romanlarına Karşı İslami Romanlar

İslami edebiyatçılar, hemen hemen tüm Cumhuriyet dönemi yazarlarını Batılı değerleri savunmaları nedeniyle eleştirirler. İslami edebiyatçılara göre erken Cumhuriyet dönemi romanları ahlaki yozlaşmaya neden olmuştur ve Anadolu

insanının değerlerini geleneklerini göz ardı etmeleri nedeniyle eleştirilirler.

Bu açıdan edebiyat alanı, hidayet romancılarına ‘hegemonya’ karşı mücadele verilen bir alan olarak görülür. Romancılar, Cumhuriyet romanının sebep olduğu ‘ahlaki çürümenin’ ancak ‘gerçek bir edebiyat’ ile onarılabileceğini savunurlar(Çayır, 2008: 47).

Şimdi, romana karşı romanla taarruzdayız. Romana karşı roman! Çocuk düştüğü yerden kalkar ve de kalkıyor. Romana karşı romanla kuşanıyoruz. Romanın yıkımını romanla onarıyoruz(Boztoprak, 1982: 231).

Hangi tür olursa olsun romanlar içinde bulundukları dönemin tarihsel ve kültürel olaylarını konu edinir. Bu nedenle İslami hidayet romanları da Cumhuriyet döneminin yanlış anlatılarını gözler önüne sererek gerçek İslam’ı anlatabilmek için ortaya çıkmıştır. İster Cumhuriyet dönemi yazarları olsun ister İslami roman yazarları olsun birbirlerini eleştirirken, laiklik, din, modernlik, muhafazakârlık ve popüler kültür kavramları üzerinden yola çıkarlar.

İslami romanların amacı yalnızca Cumhuriyet dönemi romanlarını eleştirmek değildir. Aynı zamanda modern dünyaya ve değişen şartlara uygun yeni bir Müslümanlık anlayışı da geliştirmek isterler. Bunu yaparken de mesaj yüklü anlatılardan yola çıkarlar.

4. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HİDAYET ROMANLARININ TOPLUMU DÖNÜŞTÜRME İDEALLERİNİN GELİŞİMİ

4.1. 1980'li Yıllarda Hidayet Romanları

80'li yıllarda hızla değişimlerin yaşandığı İslamcı söylemin edebiyata ve romana yansımalarıyla birlikte Hidayet romanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Hidayet romanlarının temelinde edebiyat değil İslami değerler ön plana çıkmaya başlamıştır.

80'li yıllarda ilk karşımıza çıkan örnekler;

- Bellekteki Huriler-İslamcı Popülist Kültürel Eleştirel Bakış, Ahmet Sait Akçay
- Huzur Sokağı, Şule Yüksel Şenler
- Minyeli Abdullah, Hekimoğlu İsmail
- Sibel, Hekimoğlu İsmail

Karşımıza çıkan bu ilk örneklerde; hidayet romanlarının öğretici yönü olduğu ve İslami inançları yayma amacı güttüğü görülmüştür. Üstelik roman kahramanlarında erkeklerin özellikleri; yakışıklı, kuvvetli, zeki, dini inançlara sahip ve mütevazı aile yapılarının olması, kadınların ise güzel, modern, dini yönü zayıf ve zengin aile yapılarının olması, erkekler tarafından hidayete erdirilmeleri konu edinilmiştir.

Huzur Sokağı, Müslümanlığını yaşamak için dirençli fedakâr olarak yaşayan, tavizsiz kişiliklerin sergilendiği, ideallerle yüceltildiği bir dünyanın romanıdır. Batı'daki Moral Fable'in modern halidir. Huzur Sokağı yazarın bir ütopyasıdır; mikro planda İslam adaletinin tasavvur edildiği bir sokaktır. Yazarın zihnindeki devlet modeli gibidir. 70'lerden başlayarak 90'lara kadar Müslümanların kafalarını meşgul eden soru devlet olmuştur. Birey ve devlet arasında doğrudan bir ilişki kuran İslamcı algıyı irdeleyen Ali Bulaç, devlet merkezli bir düşüncenin ağırlığına vurgu yapar(Akçay, 2012: 109).

80'li yıllarda ideal Müslüman tipi anlatılmaktadır. Çeşitli engellere, baskılara, hor görmelere rağmen İslami hayatına yaşamaktan vazgeçmeyen kahramanlar anlatılmaktadır. Zamanla iyilik ve kötülük birbirinden ayrılıyor ve kahramanlar doğru yola yöneliyor.

1980’li yıllar hidayet romanlarının en çok yazıldığı popüler nitelikli romanlardır. Bu dönemde yazılan hidayet romanları birbirine benzer öyküleri yapıları ve final sahneleriyle tutarlı bir bütün oluşturmaktadır.

Hidayet romanlarının temel özelliği ahlaki yozlaşmaya karşı tek çözüm olarak sunulan mesaj yüklü anlatımlardır. Romanlarda modern hayat süren karakterler İslam hayatı süren kişiler tarafından hidayete erdirilmektedir. Bu romanlara “hidayet romanları” denmesinin temel nedeni de hidayetle son bulan ortak final sahneleridir.

1980’li yıllarda yazılan romanların çoğu üniversite gibi modern mekânlarda geçmektedir. Üniversite de dışlanan tesettürlü kızların dışlanmaları ya da faziletli erkeklerin modern hayatı bulunan kızları hidayete erdirmelerinden bahsedilir.

1980’lerin hidayet romanları İslami ve Batılı yaşam tarzının mücadelesini konu edinir. Batıcı düzen içinde kendilerini dışlanmış hisseden Müslüman karakterler roman boyunca karşılaştıkları sorunlara karşı dik bir duruş sergilerler. Romanlarda çoğunlukla mutsuz hayat süren Batılılaşmış karakterlerin Müslüman karakterlere aşık olmaları ve böylelikle hidayete erdirilmeleri amaçlanır. Farklı yaşam tarzları olan iki karakter karşılaşır ve bu karşılaşma İslami esaslar çerçevesinde ilerler.

Bu dönemde yazılan romanların çoğu kadının konumu üzerinde yoğunlaşır. Hemen hemen tüm hidayet romanlarında kadının iffetli ve namuslu olması gerektiği vurgulanır. Tesettür bu romanlardaki kadınların hidayete ermelerinde vazgeçilmez bir unsur olarak görülür.

1980’li yıllarda yazılan hidayet romanlarında kadınlar genellikle ev içi rolleriyle karşımıza çıkmaz. Kamusal rolleri de vardır. Boşluk romanında olduğu gibi ele aldığımız kadın karakterlerden biri olan Tuba öğretmendir. Hatta kadınların meslek edinmesine özendirilir. Çünkü bu toplumsal ahlak ve düzenin temelini oluşturan etkenlerden biridir.

1980’lerde İslami hareketlerin yükselişi ve modernleşme projesini sorgulaması, Türkiye’deki laik demokratik siyasal sistemin en azından bazı Müslüman vatandaşlar için artık “inanılır bir anlatı” sağlayamadığının göstergesidir. Bu bağlamda medeniyet ve İslam üzerine bir mücadele alanı olarak İslami romanların ortaya çıkışı, İslami öznelerin seküler anlatılara karşı çıkma ve yeni öyküler anlatma/yaratma çabası olarak okunabilir. Başka bir deyişle romanlar, İslami edebiyatçıların medenileşme-modernleşme sürecini yeniden anlatılama arzularını yansıtır(Çayır, 2008: 107).

Buradan anlaşılacağı gibi İslami romanlar bireylerin içinde yaşadıkları dünyayı ve kendilerini anlayabilmeleri için bir araç olarak ortaya çıkmıştır.

4.2. 1990'lı Yıllarda Hidayet Romanları

1990'lı yıllarda ortaya çıkan hidayet romanları bireycidir ve özeleştiriyeye dayalı olması nedeniyle 1980'li yıllardaki romanlardan ayrılır. Bu yıllarda yazılan romanlarda karakterler dünyevi arzuları ve dini düşünceleri arasında bir çatışma yaşamaktadır ve İslam'ı sorgulamaya başlamışlardır.

1980'li yıllarda ayrımcılığa tabi tutularak dışlanan genç nesil artık 1990'lı yıllarda meslek sahibi olmaya başlamış ve kamusal alanda daha fazla yer almaya başlamıştır. İslami yaşam tarzına uygun kamusal mekanlar açılmaya başlanmıştır.(sinema, radyo, tv, otel v.s.)

1990'larda hem seküler hem İslami dili konuşabilen İslami orta sınıflar, kentli aktörler ve profesyoneller ortaya çıkmaya başladı(Çayır, 2008: 123).

1990'lı yıllarda “tesettür ve defile” kavramları yan yana bulunmaya başlamış ve tesettürlü kadınların yer aldığı defileler ortaya çıkmıştır. Hatta bu durum çeşitli İslami kesimler tarafından eleştirilmiştir. Çünkü kadınlar mankenlik yapmasının doğru olmadığı görüşü ağırlık kazanmıştır. Fakat artık kadınlar modern mesleklere yönelmişlerdir.

Bu yıllarda kadınlar çeşitli dergilerde kamusal alan, sivil toplum ve demokratikleşme bağlamında kimliklerini tartışmaya başlamışlardır.1980'lerde kadınların sesinin haram olup olmadığı tartışılırken 1990'lı yıllarda kadınlar çeşitli konferanslarda seslerini duyurmaya başlamıştır. Kadınlar İslami duruşlarını kendi sesleri, bedenleri ve dünyaya bakış açılarıyla tartışmaya başlamıştır.

1990'lı yıllarda açılan otellerde kadınlara özel bölümler açılmış ve “huzurlu bir ortamda tatil yapabilirsiniz” söylemleri yer almaya başlamıştır. Bu yıllar da yazılan romanlarda bireyler özeleştiriyeye yaparak kendi üzerlerine düşünmeye başlarlar. Biz ve onlar ayırımından yani toplu hidayet söyleminden uzaklaşırlar.

1990'lı yıllarda yazılan romanlarda kahramanlar artık özeleştiriyeye yapmaya, gerçek hayatla yüzleşmeye başlıyorlar. Dönemsel değişiklikler romana da yansıyor ve itirafçı romanlardaki karakterlerin tüm iç çelişkileriyle nasıl dönüştüğü tartışılıyor.

28 Şubat sonrasında İslamcılık projesi tamamlanmış oldu. 1990'ların ikinci

yarısından başlayan zenginleşme eğilimi zamanla dini keskinliği de rafa kaldırmıştır. Daha sonra meydana gelen dünyevileşme, büyüme arzusu politik ve ekonomik gereksinimlerle devam edecektir. 90'lı yıllarda Cihan Aktaş'ın dediği gibi Müslümanlar dini melekleştirmekten vazgeçtiler, İslam'ın güler yüzünden söz etmeye başladılar. Daha dünyevi pragmatik anlayışlar hakim oluverdi(Akçay, 2012: 120).

90'lı yılların ikinci yarısından itibaren İslami algı seküler düzlemi kaymıştır. Böylelikle hidayet romanlarının özellikleri de değişmiştir. Hidayet romanlarında özeleştirici ön plana çıkmaya başlamıştır. Üstelik 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren kadınlara İslami yönleriyle yaklaşan erkeklerden ziyade çekicilikleri ile kendilerine ön plana çıkaran erkeklerden bahsedilmektedir. Bu konuyla ilgili en önemli örnek eser; Ahmet Günbay Yıldız'a ait "Sahibini Arayan Mektuplar"dır. Bu eser de kızın aşkını anlatma şekli romantikleşir. Can ve Nergis'in aşkını eser konu alır ve Nergis kendini ifade ederken "hissettirilmemiş bir gonca" olarak anlatır. Bu eserle birlikte bu yıllarda mahremiyetten de uzaklaşıldığı cinselliğin ön plana çıktığı vurgulanmaktadır. Kızın bastırılmış olduğu duygular mektuplarda şu şekilde ortaya çıkar:

Eşin olmasını istediğin bir kızın, bedeninde merak edilen, arzu duyulan yerlerin seyredilmesine müsaade eder mi duyguların? Söyler misin Can, şehvet sarası tutan bakışların, senin olan bir kadının üzerinde kilitlenmesi, hatta hayallerinde bile olsa ilişki kurmak için çalıştıkları tabloların zihinlerde resimleştirmelerini ister misin? Bu sevdiği hayatı paylaşmak istediği kadınsa hele? Daha da basiti, yaban bakışların sağanağında bir yosma gibi görüntü vermesini ister misin Can? (Yıldız, 2005: 74).

Fakat Nergis mahrem olan bu duygularını Can'a ilettikten sonra Can'dan karşılık bulamaz ve Nergis ihanete uğrar. Mektuplarını da daha sonra kitaplaştırarak tüm genç kızlara yol göstermesi için kitaplaştırarak yayılmasını sağlar.

Sosyolog Kenan Çayır, romanın bireyin mahremiyetini açığa vurduğunu, bunun için de uzun süre İslami kesimde romanın olmadığını savunur. Çayır, 90'lardaki romanlarda da eski ideallerin, modern kent yaşamın, asr-ı saadetin sorgulanmaya başladığını ekler. Sorgulama ve öz-eleştirel anlatım itirafla beraber yeni bir karakterde ortaya çıkar(Akçay, 2012: 126).

90'lı yıllarda hidayet romanlarına çeşitli eleştiriler gelmektedir. Bunlar; hidayet romanlarında bulunan ezilmiş, dışlanmış mücahit tiplerin dindar aktörleri temsil etmediğidir. Çünkü hidayet romanlarına konu olan dindar aktörler, sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik alanda başarılı oldukça maddi durumları iyileştikçe toplumda daha etkin rol oynamaya başlamıştır.

4.3. 2000'li Yıllardan Günümüze Hidayet Romanları

2000'li yıllarda hidayet romanlarda dikkat çeken özellik; romanların tecrübeden deneyime yönelmesidir. Halit Ertuğrul'un birçok romanının bir kişi etrafında dönmesi, onun sınırlı dertleri çevresinde aktarılması bunun kanıtıdır. Yazarın bireysel tercihleri itiraflardan oluşur.

Hidayet romanlarında değişmeyen ve romana konu olan en temel fiziki ve dini unsur olan başörtüsü, 2000'li yıllardan sonra güncel edebiyatında gündemine oturmuştur.

2000'li yıllarda hidayet romanları başörtüsü temelinde incelenmektedir. Başörtüsünün toplumsal hayatın bir parçası olan eğitim ve çalışma hayatına, ayrıca siyasi hayatın üzerinde bulunan olumsuz etkileri giderek azalmaya başlamıştır. Mesela; toplumsal hayatın bir parçası olan eğitim alanına öncelikle üniversitelere gelen başörtülü kız öğrenciler, giriş bölümünde kendileri için hazırlanan başörtüsü çıkarma odalarında, başörtülerini çıkararak kimileri başörtülerinin yerine peruk takmak zorunda kalıyorlardı. Bu durum kendilerine sınıf ortamındaki sosyal hayatlarını kısıtlamaktaydı. Aynı durum çalışma hayatında bulunan başörtülü kadınlar için de geçerliydi. Bu durum 2000'li yıllarda giderek azalmış, başörtülü kadınlarda toplumsal hayatta kendilerini başörtüsüz durumda olan kadınlarla eşit duruma getirmiştir. Ancak bu durum yazıldığı kadar hızlı bir seyir izlememiştir. Eğitim hayatının içerisinde bulunan başörtülü kız öğrenciler sınıfta bulunan ve başörtüsüne karşı olan insanlarca mahalle baskısı altına alınmaya çalışılmış ve dışlanmışlardır.

Siyasal hayattaki değişiminden bahsedecek olursak; Cumhuriyet ideolojisi döneminde kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkını seçme kısmında herhangi bir ciddi sorun yaşanmamıştır. Ancak seçilme kısmına geldiğimizde özellikle kırsal hayatta yaşayan kadınların başörtülü olmasından dolayı seçilme hakkını kullanmakta zorlandığı dikkat çekmektedir. 2000'li yıllardan sonra başörtülü

kadınlar seçilme haklarını da aktif bir şekilde kullanmaya başlamışlardır.

Günümüzde hidayet romanlarının etkisinin azaldığını görmekteyiz. Bunun en büyük nedeninin de modernleşme olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü modernleşmeyle birlikte kadınlarımız kamusal hayatta etkin bir rol üstlenerek, erkeklerin kendilerini yönlendirmelerine gerek kalmadan kendi kimliklerini bulmaya başlamışlardır. Kadınlar artık nesne olarak değil özne olarak aktif bir şekilde toplumsal hayatımızın her alanında kendilerini yer edinmeye başlamıştır.

2000’li yıllarda modernleşme ile birlikte hidayet romanları da piyasa ekonomisinden etkilenmeye başlıyor. İnançlar yerini ticarete bırakıyor. Hidayet romanlarında ticari kaygı ön plana çıkmaya başlıyor.

İslamcılığın sorgulanmasına 2000’li yıllarda önemli İslami entelektüeller katılmıştır. Ali Bulaç bu yeni İslamcılık anlayışının oluşumunda etkili isimlerdendir. Ali Bulaç yönetmenliğinde *Bilgi ve Düşünce* dergisi çıkarılmış ve yeni İslami düşünceler bu dergilerde ayrıntılı olarak işlenmiştir. 2000’li yıllardaki düşüncelerin 1990’lı yıllarla örtüştüğü görülmektedir.

5. 1980'LERİN TOPLU HİDAYET SÖYLEMLERİ VE “BİZ” ALGISI

Hidayet romanı yazarları karakterlerini tasvir ederken modern mekânlara dikkat çeker ve bu mekânlardan dışlanan karakterleri yazılarında konu edinirler. Bu mekânların başında üniversiteler yer alır. Üniversitelerde en çok karşımıza çıkan örtülü kadınların ayrımcılığa uğradığıdır. Bu kızların gözyaşları ve acıları anlatılır. Romanların başlıkları da bu konunun bir kanıtıdır. Örneğin; Kurban, Dinmeyen Gözyaşı, Şimdi Ağlamak Vakti gibi. burada amaç yalnızca örtülü kadınların dışlanmasını konu edinmek değil, aynı zamanda onların bu mağduriyete karşı nasıl başları dik durduklarını ve yılmadıklarını da göstermektir. Yani mazlumluk ve gurur ön plana çıkmaktadır.

Tüm hidayet romanlarının sonunda toplu hidayete ulaşma söz konusudur. Toplu hidayet İslami romanlarda toptan bir değişim ve dönüşümü gerçekleştirmeyi arzu edinir.

İslami hidayet romanları hemen her alanda Batılı kavramlarla çatışma halindedir. Bu çatışma olgusunda önemli olan İslami kesimin ortak bir “BİZ” duygusu içinde hareket etmeleridir. Fakat İslam’dan her bahsetme laikliğe karşı bir tehdit olarak algılanmaktadır. Ele aldığımız Boşluk romanında olduğu gibi Doktor Cihan İslam’ı anlatması nedeniyle sürgüne gönderilir. Fakat orada da İslam’ı anlatmaktan vazgeçmez.

Günbay Yıldız modern toplumdaki gençlerin sorunlarını Cihan’ın ağzından şu şekilde dile getirir:

Eğer din bağı ile birlikte ilmi bir terbiye usulü denense, milliyet, vatan fikrini, makbul karakterler kursaydı, yıkılan temellerin yerine bir yenisi yapılsaydı, gençlik sarp bir kale olur, bütün fitnelerden benliğini korurdu...

Ne yazık ki, bazı gençler inançsız oldukları için memlekete hizmet yolunda, hainlerle aynı safta bulunduklarının farkında bile değillerdir...

Manevi bağları koparılan bir gençlik elbette kendini küçümser. Memleketin ne ahlakını, ne de adaletini beğenir. Ne yazık ki kendi uygulamak istediği ahlak ve adaleti tam olarak bilememektedir....bu ülkede halkın dinine ve inancına hürmet etmezsek, bize kimse

katılmaz...Ve yalnız çürük bir cemiyet halinde kalmaya mahkum oluruz(Yıldız, 1995: 286 - 287).

Romanlarda sadece İslamdan ve Batıcı modernleşme sürecinden söz edilmez. Aynı zamanda manevi değerler ön plana çıkarılarak materyalist söylemlerden de kaçınılması gerektiği vurgulanır.Özetle, İslami romanların toplu hidayetle sonuçlanan kapanışları, İslamcılığın toplumu tümünden İslamileştirme idealini yansıtır(Çayır, 2008: 103).

5.1. Örnek Roman: Şule Yüksel Şenler: Huzur Sokağı

5.1.1. Şule Yüksel Şenler'in Hayatı ve Eserleri

Şule Yüksel Şenler 29 Mayıs 1938 yılında Kayseri de dünyaya gelmiştir. Annesinin adı Mihriban Ümran Hanım, babasının adı Hasan Tahsin'dir. Altı kardeşi vardır. İsimleri Özer, Örsel, Çiğdem, Şule Yüksel, Gonca Gürsel ve Tuncer'dir. Kıbrıslıdırlar. Şule Yüksel Şenler Ortaokulu ikinci sınıfta bırakmıştır. Babası Sümer fabrikasında çalışarak evin geçimini sağlamıştır; fakat altı yıl sonra işten ayrılmıştır ve ailesi ile birlikte İstanbul'a göç etmiştir.

Gençlik çağlarında liseli, mahalleli bir gence âşık olmuştur. On sekiz yaşına geldiğinde aileler arasında söz takılmış; fakat sonuç hüsrarla sonuçlanmıştır. Çünkü âşık olduğu erkeğin ailesi gelin ve kaynananın aynı evde yaşaması istemiş; fakat gelin ve kaynana anlaşılamamıştır. Bu anlaşmazlık neticesinde Şule Yüksel Şenler psikolojik rahatsızlık geçirmiş, annesi bu yaşadıkları olayı atlatması, aşkını unutması için terzinin yanında iş ayarlamıştır.

Yirmi bir yaşında gazetede çalışmaya başladı.1965 yılında başörtüsü takmaya başladı. Anadolu'yu gezerek yaptığı konferanslarda tanınmaya başladı. Onu örnek alan genç kızlara yol gösterici oldu ve genç kızlar da başörtüsü takmaya başladı. Cevdet Sunay'a yazdığı bir mektup yüzünden cumhurbaşkanına hakaretten cezaevine girdi ve sekiz ay ceza aldı.

Şule Yüksel, 32 yaşında İlahiyat mezunu tiyatrocu Abdullah Kars ile evlendi. Eşinden şiddet görmeye başladı ve bu eziyete Beş yıl dayanabildi, beş yılın sonunda boşandılar. Sonrasında ikinci evliliğini yaptı. İkinci eşi Kanadalı maden mühendisiydi, eşi vefat etmiş ve bir kızı bulunmaktaydı. İkinci eşi de kendisine

şiddet uygulamaya başlayınca on bir yıl süren evliliği de hüsrarla sonuçlandı ve boşandılar.

Annesi vefat ettikten sonra, babası da psikolojik sorunlarla baş etmeye başlamış ve bir akıl hastanesinde yaşamını yitirmiştir. Şule Yüksel yaşadığı üzüntülerden sonra kendiside hafızasını kaybetmiş ve psikolojik savaş vermeye başlamıştır. Şuanda tedavisi akıl hastanesinde devam etmektedir. (<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=5210>)

ESERLERİ:

- Huzur Sokağı
- Gençliğin Izdırabı
- Hidayet
- Bize Ne Oldu
- Uygarlığın Gözyaşları
- Her şey İslam İçin
- Duyuşlar
- Kız ve Çiçek
- İslam'da ve Günümüzde Kadın

(<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=5210>)

5.1.2. Huzur Sokağı Romanının Konusu

Huzur Sokağı romanı Şule Yüksel Şenler'in kaleme almış olduğu hidayet romanı örneğidir. Romanda mütevazı bir hayat süren sosyo-ekonomik özellikleri düşük Huzur Sokağı sakinlerinin sokaklarına apartman yapılması ve bu apartmanda zengin ailelerin yaşamaya başlamasıyla birlikte yaşadıkları dönüşümleri anlatmaktadır.

Sokağa Huzur Sokağı adı verilmesinin çeşitli nedenleri vardır.

Bunlar;

- Sokakta yaşayan aileler devrin ve zamanın değişmesine rağmen geleneksel ve muhafazakâr özelliklerine sahip çıkmış ve modern bir

dönüşüm geçirmemiştir.

- Sokakta yaşayan aileler arasında çıkar ilişkilerine dayalı bir yaşantı değil, sevgi, saygı ve hoşgörü temelli bir ilişki vardır.
- Bu sokakta dini ve ahlaki temellere dayalı yaşantı sayesinde huzur dolu bir hayat yaşaması da sokağa bu ismin verilmesine neden olmuştur.

Romanda verilen mesaj; “Müslüman olarak huzurun bulunacağı” dır. En önemli tartışma konularından biri ise;

Anne, asri bir hayat içinde, o hayatın icaplarına göre yaşayan, fakat yaşadığı bu hayat tarzını beğenmeyen, benimsemeyen, temiz bir genç kızla evlenip, onu istemediği o hayattan kurtarmak mı daha sevaptır yoksa küçük yaştan beri dini emirlere riayetkâr bir şekilde yetişmiş bir genç kızla evlenmek mi daha sevaptır?

Elbette yaşadığı hayatı benimsemeyen ve o hayattan kurtulmak için çırpınan bir kızı o hayattan kurtarmak ve onu ıslah etmek daha büyük bir sevaptır(Şenler, 84: 2004).

Romanda dini ve ahlaki değerlere sahip tahsilli herkes tarafından sevilen ve sayılan Bilal karakteri ile zengin, şımarık ve dini yönü zayıf Feyza karakterinin birbirlerine âşık olması ve Feyza’nın yaşadığı hayattan zevk almamasıyla dine yönelmesi yani hidayete ulaşması ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

5.1.3. Huzur Sokağı Romanının Kadın Karakterlerinin İncelenmesi

5.1.3.1. Feyza: (Modern Kadın Temsili)

Uzun boylu, uzun siyah saçlı, incecik, güzel, alımlı, havalı, modern, üniversite öğrencisi ve şık bir kızdır. Babası zengin fabrikatör olan Feyza’nın annesi küçükken vefat etmiştir, kendisini dadısı Ayşe Sultan büyötmüştür. Annesinin ölümünden sonra babası yeniden evlenmiştir. Babasının bu evliliğinden de bir oğlu olmuştur. Feyza kendilerine ait lüks villada babası, kardeşi, dadısı ve üvey annesi ile birlikte yaşamaktadır.

Feyza doğduğu andan itibaren refah içinde yaşamış olup; çevresi de kendisi gibi zengin, modern, sosyetik ve şımarık arkadaşlarla doludur Feyza’nın hayatı alışverişe gidip arkadaşlarıyla birlikte gece kulüplerinde eğlenerek geçmektedir.

Feyza ve Bilal Huzur sokağında tanışmıştır. Sokağın adının “huzur” olma

nedeni; bu sokağın huzur dolu, İslami vazifelerini yerine getiren, yıllara meydan okuyan ve özünden hiçbir şey kaybetmeyen, mahalle sakinleri arasında köklü bir gönül bağı bulunan, samimi bir yer olmasıdır. Huzur sokağı romanında, sokak şu şekilde ifade edilmektedir:

Bu sokak, adeta yılların tahribatı ile asli veçhesini kaybetmiş, maddeci ve materyalist insanların hırs ve ihtirasları üzerine inşa edilmiş, yeni ve modern İstanbul'un bir parçası değil de, Osmanlı devrinin bütün ince ahlak ve faziletlerini sinesinde yaşatan ve sanki şu tefessüh etmiş cemiyetle bütün bağlarını koparmış, asude bir köşeydi(Şenler, 2014: 5).

Bu sokakta fakir, mütevazı, güzel ahlaklı insanlar yaşamaktadır. Komşu sokaklarda yaşayan modern, açık, mini etekli genç kızlar ve sarhoş erkekler yaşarlar ve bu kişiler herhangi bir yaptırım ya da cezası olmamasına rağmen Huzur sokağından geçemezler; çünkü utanırlar. Fakat huzur dolu bu sokak için bir gün tehlike baş gösterir. Çünkü sokağa apartman yapılmakta ve bu apartmanın yapılmasıyla birlikte sokakta yaşayanların da düzeninin bozulacağı düşünülmektedir. Zengin kadınların mahallede mütevazı hayat yaşayan kadınları hor göreceği konuşulmaktadır.

Bu sokakta herkes tarafından sevilen sayılan yakışıklı mahalle sakini Bilal de yaşamaktadır. Bilal zeki, akıllı, sağduyulu, iyi ahlaklı üniversite öğrencisi bir gençtir. Huzur Sokağına apartman yapılmasıyla başlayan korkuları gidermek için camide bir konuşma yapmaya karar verir. Zaten Bilal ara ara camide konuşma yapmakta ve ezan okumaktadır. Erkek ve kadınların ayrı ortamlarda bulunduğu camide Bilal özellikle kadınları uyarmış ve yeni gelenlere muhatap olmamaları ve onları görmezden gelmelerini tembih etmiştir. Bu şekilde kadınların zenginlerin eşyalarını görmeyeceklerini ve onlara özenmeyeceklerini düşünür.

Apartman yapılmış ve zengin aileler bir bir evlerine yerleşmiştir. Mahalle sakinleri Bilal'i dinlemiş ve taşınanları izlemeyip görmezden gelmiştir. Bu sırada mahallede İslami kurallara uygun bir düğün yapılmaktadır ve gelini kimse göremez. Apartmanda bulunanlarsa bu düğünle ve gelinin başörtüsüyle dalga geçerler.

Bu olaylardan sonra Bilal ve Feyza'nın tanışmasına sıra gelmiştir. Bilal evde ders çalışırken apartmandan gelen bir ses duyar. Kadınlara fazla yaklaşmayan Bilal bu sese karşı koyamaz ve genç kıza bakar ve o anda kıza âşık olur ve nefsi ile

mücadele etmeye başlar; fakat bu kızı biran olsun aklından çıkaramaz. Bu kız Feyza'dır.

Apartman da yaşayan genç kızların hepsi Bilal'i fark etmiş ve onun ne kadar yakışıklı olduğunu ve eğer gerici olmasaydı onunla hiç düşünmeden evleneceklerini söylemişlerdir. Bu esnada Feyza Bilal'le evlenebilmek için bir plan yapar ve bu planını dadısıyla paylaşır. Planı şudur; Bilal'i elde edene kadar Müslüman bir kadın olarak davranacağını, Bilal'i elde edip onunla evlendikten sonra modern hayatına geri döneceğini ve Bilal'i de bu modern hayata dâhil edeceğini düşünmektedir. Planına kapıcılarını da dâhil eder. Çünkü apartmanın kapıcısı Bilal'in ailesini tanımaktadır. Kapıcı bir gün Bilal'in evine gider ve Bilal'e Feyza'nın kendisini sevdiğini, Feyza'nın görüntüsüne aldanmaması gerektiğini, aslında Feyza'nın İslami esaslara uygun yaşayan bir kız olduğunu, ailesinin zengin olması nedeniyle modern görüldüğünü belirtir.

Böylelikle Bilal ve Feyza görüşmeye başlar; fakat bu durumdan Feyza'nın dadısı hiç hoşnut değildir; çünkü dadı Müslüman bir kadındır, Feyza'yı çok sevmesine rağmen Bilal'i kandırmasına gönlü razı olmaz ve gidip Bilal'le konuşur. Bilal Feyza'nın planını öğrendikten sonra kimseye bir şey demeden apar topar Müslüman bir bayanla evlenir, bunu öğrenen Feyza'nın dünyası başına yıkılır ve o da ailesinin istediği zengin iş adamı, modern salon erkeği, inşaat mühendisi Selim Taner'le evlenir.

Bilal'in bir oğlu olmuştur. Bilal ailesi ile birlikte Fatih de bir apartman dairesine taşınmıştır ve yüksek maaşla kimya mühendisi olarak işe başlamıştır. Huzur sokağında bulunan evlerini de Müslüman bir aileye kiraya vermişlerdir. Aradan iki sene geçer. Bilal bir yıl içinde annesini doğumda eşini ve doğacak kızını kaybeder.

Feyza'nın ise bir kızı olmuştur ve Bilal'i halen unutamamıştır. Bu nedenle kızına Hilal adını vermiştir. Feyza çok lüks bir villa da yaşamakta, modern hayatına devam etmekte eşi ile birlikte davetlere gitmektedir. Fakat 5 yıl geçmesine rağmen Bilal'i halen unutamamış ve kendisini niye terk edip başkasıyla evlendiğini düşünmektedir. Bu süre zarfı içinde Feyza bir trafik kazasında üvey annesini, babasını ve kardeşini kaybetmiştir. Feyza eşinin işlerinde tuhaflıklar olduğunu, eşinin arkadaşlarının kendisine olan ilgisinden sıkıldığını, hayatını yeniden gözden geçirmesi gerektiğini fark eder ve bir gece dadısıyla dertleşir. Dadısına Bilal'in

neden kendisini seçmediğini sorar ve dadısı da Feyza'ya gerçekleri anlatır ve İslam'a uygun yaşayan Müslüman kadının nasıl olması gerektiğini anlatır. Bu konuşmadan sonra Feyza artık Müslümanca yaşamak istediğini, hayatının şimdiki haliyle hiçbir anlamı olmadığını söyler. Bu geceden sonra Feyza İslami eserler okumaya başlar ve sonrasında başını örtmeye karar verir. Bu durumdan eşi Selim hiç hoşnut değildir ve bir gece Feyza'yı döverek sokağa atar. Bu olaydan sonra Feyza dadısı ve kızıyla birlikte Huzur sokağında bulunan evlerine taşınır, Selim'den boşanır ve nafaka talep etmez. Çünkü ayrıldığı eşinin haram para kazandığını düşünmektedir. Hiçbir geliri olmayan Feyza Huzur Sokağı'nda fakir bir hayat yaşamaktadır. Yaşadıklarını mahalle sakinleri öğrenmiş ve Feyza'ya yardım etmişlerdir. Feyza dışarıda çalışmak istemez ve dikiş dikerek geçimini sağlamaya çalışır. Bu sırada dadısı felç geçirmiş ve artık dadısına da bakmaktadır. Kızını da İslami usullere uygun yetiştirmektedir.

Hatta apartman da yaşayan modern ve zengin kadınları da doğru yola çekmiştir. Bu yaşananlardan sonra artık apartmandakiler de İslami kurallara uygun bir hayat yaşamaya başlamıştır. Feyza dikişlerini teslim etmek için gittiği dükkân da Bilal ile karşılaşır; fakat onun hala evli olduğunu düşünen Feyza onun evliliğini ve aile hayatını bozmak istemediği için ondan kaçır. Bilal'in kendisine ulaşmak isteyeceğini düşündüğünden mahalleden de gece apar topar kimseye bir şey söylemeden taşınır.

Feyza'nın kızı Hilal ilkokula başlamıştır. Sınıfın en çalışkan öğrencisi olmasına rağmen İslami hayatlara uygun yaşadığı için öğretmenleri ve arkadaşları tarafından sevilmez, dışlanır. Hilal'in eğitim hayatı bu zorluklarla çok zor geçmektedir.

Feyza ile evlenmek isteyen çok kişi olmasına rağmen Feyza kimseyle evlenmek istemez, yıllar sonra Huzur sokağı sakinlerinden Hayri Dede ile karşılaşır ve Bilal hakkında her şeyi öğrenir; fakat artık çok geçtir. Feyza bu yaşadıklarının kader olduğunu düşünür ve hayatına devam eder.

Romanın son bölümü başörtülü kızın doktora ağlayarak koşmasıyla başlar. Feyza çok hastalanmıştır ve Hilal Bilal'in yakın dostu Doktor Nazım'ı bulur. Nazım'ın yanında Bilal'in oğlu Nusret de vardır. Feyza hastaneye kaldırılır ve bu esnada Nusret ve Hilal birbirine âşık olurlar ve evlenirler. Nusret ilaç firmasında müdür olur; fakat Selim'in iftiralari nedeniyle mahkemeye verilir. Oğlunun

mahkemeye girdiğini öğrenen Bilal apar topar gelir ve Nusret'in mahkemesinde Bilal ve Feyza karşılaşır. Feyza şahitliği sırasında Selim'in adamları tarafından vurulur ve kızına Bilal'e emanet ederek ölür.

Sonuç olarak romanın en modern ve çağdaş karakteri olan Feyza sevdiği erkek için büyük bir değişim geçirmiş ve bunu kendi isteğiyle yapmıştır. Okulundan, ailesinden, çevresinden kısaca geçmiş yaşantısında bulunan her şeyden vazgeçme noktasına gelmiştir.

5.1.3.2. Şükran: (Muhafazakâr Kadın Temsili)

Orta boylu, mütevazı, güzel, başörtülü, İslami kurallara uygun yaşayan, güzel ve zeki bir kızdır. Şükran da Bilal gibi mahalle sakinleri tarafından sevilen bir karakterdir. Şükran evlilik çağına gelmiş ve talipleri artmıştır; üstelik taliplerinin hemen hemen hepsi zengin ve yüksek mevki sahibi insanlarmış; fakat Şükran'ı isteyenlerin hepsi Şükran namazlı, abdestli, dini kurallara göre yaşayan biri olduğu için değil, güzelliği için istemektedirler. Şişli de muayenesi, lüks apartmanları, yazlık köşkleri olan zengin bir doktor, Şükran'la evlenmeyi kafaya koymuştur. Doktor namazlı, abdestli olmadığı için ailesi ilk başlarda istememiş; fakat doktorun ısrarı, şatafatlı hayatı nedeniyle ailesi de Şükran'ı doktora vermeyi kabullenmiş, Şükran ise kesin kararlı olduğunu ve dini vazifelerini yerine getirmeyen bir insanla evlenemeyeceğini, gerekirse ömür boyu bekâr kalacağını söylemekteymiş. Evlendikten sonra Allah'ın emriyle örtmüş olduğu başını açtırmalarından, istemediği bir hayat yaşamaktan, açık saçık kıyafetlerle balolarda bulunmaktan korkmaktaymış.

Bilal'in annesi de bu durumun farkındadır ve Şükran'ı oğlu Bilal'e yakıştırmaktadır. Bir gün Bilal'e bu düşüncesinden bahseder. Bilal ise annesini kırmadan henüz evlenmek istemediğini belirtir.

Bilal arkadaşı Doktor Nazım Bey'le Şükran'ı tanıştırır, Nazım Bey Şükran'ın istediği gibi İslami kurallara uygun yaşayan bir beyefendidir ve böylelikle Bilal bir yuvanın kurulmasına vesile olur. Bu sayede Şükran da istediği gibi biri ile evlenir ve hayır duaları ile gelin edilir. Şükran ve Doktor Nazım mutlu, huzurlu, mütevazı istedikleri gibi huzur dolu bir hayat sürerler.

5.1.3.3. Kevser: (Fedakâr Anne Temsili)

Romanın kahramanlarından Bilal'in annesidir. Kısa boylu, beyaz örtülü, nur yüzlü geleneksel bir kadındır. Genç yaş da dul kalmış ve dikiş dikerek oğlunu büyötmüştür. Hayatta oğlundan başka kimsesi yoktur. Kevser olgunluğu, anneliği vurgulayan bir karakterdir. Kadının kaç yaşında olursa olsun karşısında oğlu da olsa kadının erkek himayesinde olması, erkeği dinlemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kevser kendinden farklı olanı kabullenemediğini, kadının başka bir kadını nasıl ötekileştirdiğini romanda bize gösterir. Çünkü apartmanda bulunan kadınların kendilerinden farklı olduğunu ve birbirlerine ayak uyduramayacaklarını düşünür.

5.1.3.4. Saadet: (Fedakâr Anne Ve Huysuz Kadın Temsili)

Romanın kahramanlarından Şükran'ın annesidir. Kısa boylu, şişman başörtülü bir kadındır. Şükran'ın hayatına sürekli karışmaktadır. Bilal'in annesi gibi Şükran'ın annesi de kızının Bilal'le evlenmesini istemektedir. Romanda çok belirgin bir karakter değildir.

5.1.3.5. Ayşe Sultan: (Fedakâr, Anlayışlı Dadı Temsili)

Kısa boylu, balıketli, orta yaşlı, başörtülü bir kadındır. Feyza'nın annesi öldükten sonra Feyza'yı büyötmüştür. İyi kalpli dini kurallara uygun yaşayan bir kadındır. Feyza'nın dertleştii sözünü dinlediği, düşüncelerine önem verdiği kişidir. Feyza tarafından anne olarak benimsenmiştir. Aynı zamanda Feyzaların evinin hizmetlisidir. Feyza dadısına Ayşe Sultan olarak hitap etmektedir.

Romanda sizi yetiştiren kadına değer vermelisiniz izlenimi oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayşe Sultan muhafazakâr görünüye sahip geleneksel bir kadındır.

5.1.3.6. Emel: (Üvey Anne Temsili)

Orta boylu, modern görünöme sahip, refah içinde yaşayan genç hırslı ve kendi çıkarlarını ön planda tutan bir kadındır. Kocasının zengin olması nedeniyle üretici olmayan, maddi sıkıntı çekmeyen ve hayatını alışveriş yapıp kocası ile davetlere katılarak geçiren bir bayandır.

5.1.4. Huzur Sokağı Romanının Kadın Karakterlerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi

5.1.4.1. Sınıfsal Farklar

Huzur sokağı romanında mütevazı hayat sürerek geçimini sağlamaya çalışan ailelerin yanı sıra zengin işadamları, mühendisler, fabrikatörler yani sermaye sahibi ailelerde yaşamaktadır.

Sınıfsal farklılıklarının olması nedeniyle, aileler farklı yaşam tarzları sürmekte ve mahallede iki zıt kutup bulunmaktadır. Kutuplardan biri dini vecibeleri yerine getirip birbirlerini sevgi, saygı, hoşgörü besleyen aileleri oluşturmakta, diğer kutup ise İslami şartlara uygun yaşamayan, birbirlerine karşı çıkar ilişkisi ile yaklaşan, şımarık hoşgörüsüz ailelerden oluşmaktadır.

Huzur sokağına apartman yapılmasıyla birlikte oluşan iki kutup birbirinden hiç hoşnut değildir. Fakat önemli olan zengin, lüks ve modern hayat yaşayan ailelerin yaşam şartlarından, şatafatlı hayatlarından mütevazı ailelerin etkilenmemesidir. Romanın ilerleyen bölümlerinde refah içinde yaşayan Feyza'nın mütevazı bir hayatı benimseyerek, dini vecibelerini yerine getirerek huzuru ve refahı bulmasıyla, apartmanda bulunan kadınları da bu mütevazı hayata yönlendirdiği görülmektedir.

5.1.4.2. Dış Görünüm Açısından Farklar

Dış görünüm açısından en belirgin özellik kadınlarda görülmektedir. Çünkü huzur sokağında bulunan kadınların bir kısmı kapalı, başörtülü açık giyinmeyen bireylerden oluşurken, diğer kısım, açık, modern ve mini etekli bireylerden oluşmaktadır.

Örneğin; Şükran, annesi, Bilal'in annesi başörtülü olup giyim tarzı ve dış görünümü erkekler tarafından dikkat çekmeyecek şekildedir, fakat Feyza ve arkadaşları tam aksine açık ve erkekler tarafından dikkat çekecek tarzda açık giyinmektedir.

5.1.4.3. Toplumsal Roller

Geleneksel toplumda olduğu gibi Huzur Sokağı'nda da cinsiyetçi bir iş bölümü hâkimdir. Kadın özel alanda daha çok annelik, ev kadınlığı eş rolleriyle

anılmaktadır. Ev işlerinden sorumludur ve çocuklarını büyütüp yetiştirmelidir. Kadının kamusal alanda yer almasını engelleyen en temel görüşlerden biri de budur. Kadın geleneksel ve muhafazakar toplumlarda her zaman özel alanda evine, eşine, çocuğuna bakmakla ilişkilendirilmiştir.

5.1.4.4. Yaşam Tarzı

Huzur Sokağı'nda yaşayan ailelerin yaşam tarzları birbirlerinden çok farklıdır. Yaşam tarzlarını belirleyen hem ekonomik, hem de sınıfsal farklar vardır. Ailelerin refah seviyesi arttıkça yaşam tarzları, giyimşeri, alışveriş ihtiyaçları da farklılık arz etmektedir. Mütevazı aileler kapalı, gösterişsiz kıyafetlere yönelerek ihtiyaçlarını karşılamakta, modern aileler ise gösterişli, açık ve ihtiyaçlarından fazla mürşif bir şekilde alışveriş yapmaktadırlar.

5.1.4.5. Değerler

Değerler toplumlar tarafından kabul edilen doğrular olarak nitelendirilebilir. Toplumlar değerleri benimserlerse, bu değerler kültürün bir parçası haline gelir. Değerler bir düzenin oluşmasındaki şeyleri seçmek ve ayıklamak ile meydana gelmektedir. Değerler kültürün arkasında durur ve zamanla düzenin parçası haline gelmektedir. Çünkü insanlar; değerleriyle yaşar, toplumlar değerleriyle var olurlar. Çoğunluk toplumsal değerler sistemini farkına varmadan benimser, onu kendi değerleri sanar, onların güdümüne girer(Atabek, 2003: 10).

Değerler insanı insan yapan özelliklerin başında gelmektedir. İnsan sosyal varlık olması nedeniyle mevcut şartlardan etkilenir. Fakat Huzur Sokağı'nda yaşayan mütevazı aileler değerlerine sahip çıkmakta ve zamanın değişmesine rağmen kendi değerlerine sahip çıkmaktadırlar. Değerlerimiz dini ve kültürel etkenlerden oluşmaktadır ve romanda bu iki değer korunmakta ve değişim göstermemektedir. Dini değerlerimiz bize iyiyi ve kötüyü gösterir ve bizim her zaman iyi olan, güzel olana yönelmemizi sağlar. Yaşam şartları değişse de zaman geçse de dini değerlerimiz değişmez. Romanda mütevazı aileler dini değerlere önem vermektedir; aynı zamanda apartmanda yaşayan zengin aileler dini değerler sayesinde hidayete ulaşmaktadırlar. Bireyler beraber yaşadıkları toplumda birbirlerinden etkilenirler.

Kadınlarda dini değerlerin en belirgin özelliği başörtüsüdür. Çünkü başörtülü

bayanlar sadece kapanmakla kalmayıp kapanmanın yanı sıra dini sorumluluklarını da yerine getirmektedirler. Başörtülü kadınları başörtülü olmayan kadınlardan ayıran yalnızca başörtüsü değil inançlarının ve İslami yaşantısının da farklı olmasıdır.

6. HİDAYET ROMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELİNDE İSLAM

6.1. Kamusal Alanda Kadın

Resmi ideoloji de kamu kavramı devlet kontrolünde olan bir alanı ifade etmek için kullanılır. Sonuçta 1980'lerin Türkçe 'ye kazandırdığı en önemli sözcüklerden biriydi özel hayat. İçerdiği bütün çelişkilerle birlikte: Özel hayat diye ayrı bir varlık alanının tanımlanabilmesi için önce adlandırılması-kamusal alanda adlandırılması-ve onunla ilgili bir kamuoyu oluşması gerekiyordu. 80'lerin gerçekleştirdiği buydu(Gürbilek, 1992: 19).

1950'li yıllarda Demokrat Partinin kurulması ile birlikte özgürlükçü politikalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu özgürlükler sayesinde baskıdan kurtulan İslamcı gruplar eğitimle ve siyasetle ilgilenmeye başlamışlardır. Özellikle bu dönemde İslami kaynakların Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Türkçeye çevrilmesiyle İslamcı kesimler tarafından İslam'ı ana kaynaklarından öğrenme imkânı sağlamıştır. 1950'nin başında tıp fakültesi öğrencisi iken kendisini dine veren ve okul boyunca dışarıda kapanan ilk kız öğrenci Hümeysra ÖKTEN'dir. Okulunu bitirip doktorluk yapmaya başladığında başörtüsü ile kamusal alanda kendine yer bulamayan ÖKTEN 1955'te çalıştığı hastaneden başörtüsü yüzünden ayrılmıştır.

Tek parti döneminde kamu kurumlarında memur olarak çalışan kadınların modern giyimli olması gerekirken; çaycı, temizlikçi gibi işlerde çalışan kadınların başlarını örtmeleri istenirdi. Bu politika ile beyaz yakalı işlerde çalışan kadın modernleşirken, hizmet sektöründe çalışan kadınların geleneksel kaldığı mesajı verilmiştir.

Kemalizm, medeniyet değişimi tasarımıyla kadınlara "toplumsal görünürlük" kazandırmaktadır. Hatta tersinden söylemeliyiz: Kadınların kamusal alana çıkışları, görünürlük kazanmaları, medeniyet dönüşümünü sergilemektedir. Kadının mahrem

emberini kırması, cinsiyetler arası tecrit duvarlarının yıkılması, kısaca İslam'ın düzenlediği yaşam alanının Batılı değerlerin etkisi altına girdiğini göstermektedir. Bu etki, kendiliğinden oluşan bir akım olmaktan çok, Kemalist ideoloji ve reformların tercüme ettiği devlet iradesinden kaynaklanmaktadır(Gle, 1991: 100).

Türkiye de İslami hareketlerin kamusal alanda etkin olmaya başladığı dönem 1980'li yıllardır. Yakın zamana kadar mahrem kabul edilen çoğu alanın bu dönemde adı konmaya başlandı. Örneğin cinsellik ilk kez bu kadar net bir şekilde dile getirildi. Özel hayat kamu meselesi olarak algılanmaya başlandı. Özel hayat özgürlüğü ve bireyselliği temsil etmeye başladı.

Batılılaşma ve laikleşme karşısında geleneksel İslamcı düşünceler yer almaya başlamıştır. İslamcılık İslam'ı hem özel hem de kamusal hayatı düzenleyen bir faktör olarak görmektedir.

1950-1960 döneminde kadın hala Türkiye de erkeğe bağımlı durumda kalmış ve çalışma hayatında ikincil derece işlerde istihdam edilmiştir. Ama bu sınırlılıklara rağmen yavaş yavaş zerkleşmeye de başlamıştır. Fakat kadınlar hala “anne-eş” ideolojisinden konuşmaktadır.1960'lardan sonra kadın toplumsal yaşama daha çok katılmaya başlamıştır.

Hidayet romanlarında bulunan karakterlerin niversite gibi modern mekânlarda var olmaları ve bir meslek sahibi olmaya çalışmaları da İslami hayat yaşayan bireylerin kamusal hayatta bulunma arzularını bize göstermektedir. Hidayet romanlarında kadın karakterler “ciddi, saf ve temiz” olarak sunulur.

Kamusal alanın ortaya çıkmasının temelinde toplumsal cinsiyet bulunmaktadır. Kadınlar zel alanda yani ev işlerinde annelik rolüyle bulunurken, erkekler kamusal alanla özdeşleştirilir. Kadına doğumundan itibaren şefkatli, merhametli, duygusal olması erkeğe ise mantıklı olması ve evin geçimini sağlaması görevleri yüklenir.

Hidayet romanlarına konu olan kadınlar romanlarda mütevazı bir hayat sürmektedir. Kadınlar ev işleriyle ilgilenmekte, ocuk doğurmakta, yeni bir nesil yetiştirmekte ve erkeğine itaat etmektedir.

Bu tarz romanlarda Müslüman kadınların kamusal hayata çıkması örneğini şle Yüksel şenler'in Huzur Sokağı romanında görmekteyiz. şöyle ki romanın başkahramanından biri olan Feyza kendisi ve kızı için, hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla iş arayışı içine girer, Huzur Sokağı'nda bulunan Mustafa

Bey'in dükkânında terzilik yapmaya başlayıp çalışma hayatına atılmıştır; fakat dükkanda daimi olarak çalışmamakta dükkanda yapacağı işleri alıp evinde tamiratını yapmakta, sonra dükkana gelip teslim etmektedir, günümüzde olduğu gibi daimi olarak dükkanda çalışmamaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere kamusal hayata geçiş tecrübesi sınırlıdır ve kadınların kamusal hayatta bulunması çok nadir karşılaşılan bir özelliktir. Ancak modernleşmeyle birlikte kadınların kamusal alana çıkışı da yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

6.2. Müslümanlar Ve Ötekiler Arasındaki Mücadele: Ötekinin Ehlileştirilmesi

Hidayet romanlarında iki karşı grup vardır. Bunlar: İslami romanlar ve İslami olmayan romanlardır. İslami olmayan değer sistemi Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan Kemalist söylemi, laiklik vurgusu perspektifinde ele alır.

1980'lerin hâkim söyleminde İslami romanlar kesinlikle batılı tarz olarak nitelendirilen Cumhuriyet dönemi romanları ile bir uzlaşma içine girememiştir. Bu romanlarda tüm sorunlara rağmen dini görüşlerinden vazgeçmeyen ve İslam'a uygun yaşayan karakterlerle, kültürüne yabancılaşmış modern ve Batılı karakterler karşı karşıya gelir.

Romancılar modern ve medeni olarak nitelendirdikleri karakterleri içki içen, flört eden, kadın ve erkek aynı mekânda eğlenen kişiler olarak betimler. Batılılaşmış karakterlerin dini bakışı İslami karakterlerle özellikle de tesettürlü kadınlarla karşılaştıklarında anlaşılır. Batılılara göre tesettürlü kadınlar ilkel ve gerici olarak nitelendirilir. İncelediğimiz Boşluk romanında ayrıntılı olarak da işlenen bu konuda Tuba öğretmen olup bir mesleğe sahip olmasına rağmen tesettürlü olması nedeniyle Batılılaşmış aileler tarafından "çağa uymayan " kişiler olarak adlandırıldığını görmekteyiz.

İslami kimliğin ötekisini Batı'yı körü körüne taklit etme belirler. Batı merkezli modernleşme de bireyler "İslam'dan bihaber" olarak yaşamlarını devam eder, içki içer, kızlar mini etek giyer, partilere gidilir ve alkol kullanılır. Bu durum Müslüman kimliğin ötekisini karşımıza çıkarır. Batılı yaşam tarzını bireyler bilinçli olarak değil taklit ederek benimser. Fakat İslami romanların çoğu Batılı karakterlerin İslam'a bakış açısını değiştirir.

Hidayet romanlarında öteki olarak kastedilen hidayete ulaşmamış kişilerdir.

Hidayet romanlarında öteki her zaman kaybetmeye mahkûmdur, çünkü hidayete ulaşamamıştır.

Peki, bu romanlarda “öteki” olarak kastedilen kim ya da kimlerdir? Öteki olarak nitelendirilenler; açık kadınlar, yabancı kızlar yani İslam’ı bilmeyen ve İslami yönü zayıf olan kişilerdir.

Giyimi, kuşamı ve dini inançları ile öteki olarak adlandırılan kişiler kamusal alanda da tam anlamıyla yer edinememişlerdir. Çünkü kadının evde eş olması ve kocasına karşı gelmemesi İslam’a uygundur. Kamusal alanda kadın mahremiyeti yoktur. Zamanla kadın ev dışına çıkmaya ve kamusal alanda görünmeye başlar.

Hidayet romanlarında yer alan iki tür kadın vardır. Bunlar; maddi durumu iyi olan, refah içinde yaşayan kadınlar ve mütevazı ailelerden gelen dini pratiklere sahip kadınlardır. Burada iki farklı aile yapısı diğeri için öteki durumundadır. Bu sayede refah ile din kesin bir biçimde hidayet romanlarında ayrılır.

6.3. Tesettür

Başörtüsü konusu toplumsal ve siyasal açıdan ülkemizde hep tartışılan ve gündemde olan bir konu olmuştur. Geleneksel kültürün motifleri başörtüsü, ezan, oruç, cami ezan gibi simgeler siyasetinde temel tartışma konularından olmuştur.

1950’lerde ve 1960’larda kadınlar arasında bireysel düzeyde baş gösteren dine yönelme ve başını örtme devlet tarafından sert şekilde cezalandırılmış, bu durumda toplumsal düzeyde bu konuya olan ilgiyi arttırmıştır. Ancak 1960’lı ve 1970’li yıllarda başörtüsü etrafında oluşan bu derin ilgi ortadan kalkmıştır.

Son yıllarda özellikle de 2000’li yıllardan sonra hidayet romanlarının en önemli konusu örtünme meselesi olmuştur. Hidayet romanlarında türbanlı kızların hayatı nasıl algıladığı, hangi bakış açısına göre algılandıklarını anlayabilmek açısından karşıt dönemlerde ve farklı düşüncelerde ele alınan örtünme meselesi Şule Yüksel Şenler’in “Huzur Sokağı” ve Halime Toros’un “Halkaların Ezgisi”, Nuriye Akman’ın “Örtü” romanı ele alınacaktır.

1960’lı yıllarda İslamcı kesimler tarafından Şule Yüksel ŞENLER’in sahnede yer aldığı ve resmi giyinme tarzını modern hale dönüştürdüğü yıllardır. Tesettürde şık ve zarif bir giyim tarzı geliştirmiştir. Kendi geliştirdiği tesettür tarzını yaymak için beş yıl boyunca il il gezerek çeşitli konferanslar düzenlemiştir. Bu sayede Şenler genç kızlar ve dindar kadınlar üzerinde büyük bir etki yaratmış ve başörtüsü

kısa bir zamanda sokakta hızla yayılmaya başlamıştır. Şenler tesettürlü olmasının yanı sıra eğitilmiş de bir kadındır. Bu yönü ile de toplum tarafından önemli bir model haline gelmiştir.

Huzur sokağı romanında başörtüsü dini hayatımızın gereği olarak ele alınmakta ve yüceltilmektedir. Diğer iki romanda ise örtüyü eleştiren bir bakış açısı vardır. Örtünmenin sadece dinin özelliği olmadığını başka özellikleri de olduğunu, Örtü romanının arka kapağında yazan” başörtüsüne alternatif bir bakış” yazısından da anlaşılacağı üzere başörtüsü konusu çok farklı yönlerde değerlendirilmiştir. Huzur Sokağı romanında başörtülü kızlar saygı görmüş ve hidayete ulaşıp huzur bulmuş bir şekilde karşımıza çıkarken Örtü romanında roman kişisi gördüğü rüya sonrasında örtünmekten vazgeçer ve örtünmenin dini-kutsal boyutunu göz ardı eder. Halkaların Ezgisi romanında ise yazar dini örtünmeden ibaret sayanlara tepkisini başörtüsünü çıkarmakla göstermektedir; bunu yaparken dini boyutun yanı sıra siyasi boyutu da ele alır. Çünkü örtüyü çıkarmakla yetinmeyip, siyasetin tikanıklığına da değinir.

Başörtüsü hidayet romanlarında sembolik bir anlamı ifade eder. Kadın ne kadar ibadet yaparsa yapsın başını örtmezse tam anlamıyla İslam yolunda değildir.

Hidayet romanlarında başörtüsü konusunun siyasal açıdan ele alınmasında şu konuda etkilidir; hidayet romanlarında bulunan seküler hayat tarzı da toplumsal ve siyasal hayatı da etkilemektedir. Kendi halinde yaşayan dindar insanlar sekülerizmin bir nesnesi haline gelir. Baş kapalı diye okuldan atılan kızlar, radikal öğretmenleri tarafından ve aileleri tarafından alay edilen kadınlar hep bir tepkiye maruz kalmaktadır. Onları siyasallaştıran taktıkları başörtüsü değil, bu durumu kabul etmeyen yapılarıdır. Bu yapıların başında da Batılı ve modern hayatı benimsemiş, kendisini laik olarak gören aileler bulunmaktadır.

Tesettürlü kadın imajı ilk kez 1970’lerde medyada yer almaya başlamıştır. Bu tarihlerde kadın konusu İslami medyayı süslemiş olmasına rağmen, özel olarak kadına yönelik ve kadınlar tarafından çıkan yayın pek göze çarpmamaktadır. Çıkan yayınlar daha çok gazete ekleridir. 1980’lerde kadın yayınları boy göstermeye başlamıştır. “*Kadınların Kaleminden Kadın Erkek Herkese*” sloganı ile mektup dergisi yayınlanmaya başlamıştır. Derginin amacı kadını ev işlerinden uzaklaştırıp, Allah’ın nasıl bir kul istediğini öğrenmeye ve öğretmeye çalışmaktır.

6.3.1. 80'li Yıllarda Başörtüsüne Verilen Anlam

İslamcı kesimlerin kadın konusuna yönelmesini sağlayan en önemli nedenlerden biri 1975 yılını Birleşmiş Milletler'in Kadın Yılı ilan etmesidir. 1980'lerden sonra da İslamcı kesimlerde kadın konusu daha da ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu durumu toplumun her kesiminde eğitimin önemli bir ihtiyaç olarak görmesi takip etmiştir. Modern okullarda eğitim gören modern ailelerden gelen genç kızlar örtüye bürünmeye başlamıştır.

Kadının tesettürü ile kamusal alanda yer alma isteği 1980'lerde İslami kesim ile devleti karşı karşıya getirmiştir. Başörtüsü zamanla laikliğin tanımlanma zeminine dönüşmüştür. Son 20 yılda laiklik giderek türban üzerinden tanımlanmaya başlanmıştır. İslami kesim kadını “bacı”laştırmıştır. Kadın şehvet kaynağı olarak algılanmıştır.

1980'li yıllarda başörtülü kadınlar üniversite gibi kentsel mekânlardan dışlanmış ve kamusal hayata girmeleri engellenmiştir. Başörtüsü Türkiye de küresel bir olgudur. Bu durum kadınların okul, meclis gibi kamusal mekânlarda yer alma talebidir. Bu durum son yıllarda insan hakları ve laiklik kavramlarının da tartışılmasına neden olmuştur.

80'li yıllarda ortaya çıkan tüm hidayet romanlarından kadınların başörtüsü olmazsa olmazdır. Kadınların örtülü olması gerektiği konusuna değinilir. Okura Müslümanım diyen kadının tesettürlü olması gerektiği anlatılır. Zengin de olsa kültürlü de olsa 80'li yıllarda yazılan hidayet romanlarında kadınlar örtülüdür. Örtü sadece kadının dindarlığını değil, aynı zamanda onun iffetini ve toplumsal ahlaka uygun yaşamasını da gösterir.

6.3.2. 90'lı Yıllarda Laiklik ve Müslümanlık Arasında Kalan

Başörtülü Kadın

1990'lı yıllarda da kadınlar üniversite hayatından dışlanmaya devam etmiş ve okullarını bırakmaları tavsiye edilmiştir. Buna rağmen başörtülü kadınlar şapka ya da peruk takarak okullarına devam etmiştir. Fakat bu yıllarda artık İslama uygun yaşayan bireyler yükseköğrenimlerini tamamlayarak çeşitli meslekler edinmiş ve modern yaşama girmeye başlamıştır. Üstelik bu dönemlerde İslami kesimlere yönelik tatil yerleri açılmaya ve moda defileleri yapılmaya başlanmıştır.

Hidayet romanlarında örtü toplumsal yaşamın düzeni ve ahlakı için vazgeçilmez bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. İslami romanlara göre huzur “İslam”dadır ve bu huzura kavuşmak için de kadınların örtülü olması şarttır. Fakat ileride ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz Halkaların Ezgisi romanındaki kadın kahramanı Nisa örtünmenin basitçe bir geleneğin ürünü olmadığını, tesettüre girmenin öğrenilmesi ve yapılması gereken kuralları barındırdığını ifade eder. Nisa bu olayı şöyle anlatır:

(örtü ile) Yeni alışkanlıklar davranış biçimleri biçildi. Başka bir hissediyti bu. Bulucinlerin, haftasonu giysilerinin, gece kıyafetlerinin, uzun dar eteklerinin, dantelli gömleklerin içine girdiğimizde takındığımız eda, adımlarımızdaki rahatlık ya da ölçülülük, başınızı ve ellerinizi kullanım biçiminiz artık, işinize yaramazdı. Yeni giyinme tarzı kurallarını da taşıyordu zaten. Sakınma, yeni tarzın biricik kuralıydı. Pardösünün sarmaladığı beden insana bir belinin, omuzlarının ve bacaklarının olduğunu unuttururdu...Böyle nasıl yürüneceğini, nasıl yaşanacağını bilmiyorduk henüz. Öğrenecektik. Bakışlar tavırlarımızı yoğuracak, kınamalar bize “dur” diyecekti. Duracaktık(Toros, 1997: 39-40).

Bu paragraftan da anlaşılacağı üzere roman kahramanı Nisa örtünün İslami gereklilik olmasına değil, tesettürün kadınların hayatını nasıl değiştiğine dikkat çeker. Tesettüre giren kadınların yeni giyim tarzlarıyla nasıl yürümeleri gerektiğini bile bilmediklerini anlatır.

Nisa’nın öykülerinin anlatıldığı 1990’larda tesettür en önemli semboldür. Hem İslami kesimler hem de Laik kesimler açıklamalarını ve tanımlamalarını ona göre yaparlar. Nisa örtülü kadınlar üzerinde toplumsal baskının çok yoğun olduğuna dikkat çeker. Örneğin; parkta sigara içmenin örtülü kadın için ne kadar zor olduğunu anlatır. Sigara içmenin Müslümanlığın ana kurallarından biri olarak algılanmasının yanlışlığından bahseder. Burada örtülü kadınların yaşam alanlarının nasıl daraltıldığını vurgular. Kendi durumunu erkeklerinki ile kıyasladığında “adalet” duygusunun kadınlar açısından zedelendiğini düşünür.

Halime Toros 1990’lı yıllarda bir ilke imza atarak kadın ve erkeğin uyum/eşitlikçi bir yapı içinde olmadığını, gündelik yaşamda erkek ve kadın arasındaki dış görünüşlerde yaratılan eşitsizliklere dikkat çeker.

Eğitilmiş bir kadın olan Nisa Ankara’nın kent yaşamında küçük düşürücü

olaylarla karşılaştıkça da kendini sorgulamaya başlar. Örneğin; otobüse bindiğinde muavinin “HANIM ANNE BİLETİNİZ?” demesi üzere genç bedeninin aşağılandığını düşünür.

6.4. Hidayet Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Algısı

Hidayet romanı yazarları ister kadın olsun, ister erkek sosyal ve ahlaki konulara bakış tarzları aynıdır. Kadın erkek ayrımı yapılmaz. Mesaj yüklü hidayet romanları yazarı Emine Şenlikoğlu şöyle der: “Ben kadın erkek ayrımı yapmıyorum... İmanın dışısı erkeği olmaz”(Çakır, 2000: 110).

Kadın tüm hidayet romanlarında merkezi bir yerde yer alır. Kadının bedeni, duruşu ve görünümüm sadece İslami kesimler için değil aynı zamanda Cumhuriyet dönemi yazarları için de kilit unsurdur. Osmanlı modernleşmesi gibi Cumhuriyet modernleşmesi de bedeni temel alır.

Şapka kanunu gibi erkekleri de kapsayan çeşitli değişimlerden söz edilse de Kemalist modernleşmenin temelinde kadın ve kadının özgürleştirilmesi vardır. Müslüman ülkelerde ise kadının geleneklerinden kopması modern bir giyim tarzı olması kadınları toplumsal konumundan uzaklaştıracağı anlayışına dayalıdır. Burada karşımıza çıkan en önemli faktör kadının örtünmesi meselesidir. Çünkü örtülü kadın sadece Batılı tarza karşı gelmez aynı zamanda İslami hayatta yer alan kadınların da vazgeçilmez unsurudur. Her iki durumda da örtü sembolik bir ifadedir. Bu nedenle ister Cumhuriyet dönemi romanlarında ister İslami romanlarda olsun kadının konumu ilk dikkat edilen özelliktir. Örtü sadece bireysel kimlikle ilişkin değildir. Aynı zamanda toplumsal düzen ve ahlaki da içinde barındırır.

İslami yazılarda kadın geleceğin hayal edilen İslami toplumu için kilit rol oynar. Çünkü kadın toplumda hem düzen ihtiyacına göre hem de fitne korkusuna göre ele alınmaktadır. Örtünün fuhuş ve fitneyi azaltacağı inancı benimsenmiştir.

İslami romanlarda kadın-erkek ilişkisi karşılıklı sorumluluklar çerçevesinde ele alınır. Kadın ve erkeğin çatışma içinde değil uyum içinde olması gerektiği vurgulanır. İslam da kadın ve erkek eşittir. Sadece kadın ve erkek arasında bir işbölümünden söz edilir. Kadınların en önemli görevi ise inançlı nesiller yetiştirecek olan “annelik” görevidir.

Hidayet romanlarını incelediğimde gördüğüm bir noktaya bu bölümde değinmek istedim. Romanların geneline baktığımda hidayete eren kişilerin bayanlar,

hidayete erdirenlerin ise erkekler olduğunu gördüm. Bu nedenle de hidayet romanlarının temelinde toplumsal cinsiyet açısından çok önemli bir ayrım yapıldığı düşünüyorum.

Erkekler mütevazı, yakışıklı, akıllı, dini inançları kuvvetli, İslam'a uygun yaşayan, istikrarlı, kusursuz kısacası mücahit tiplerden oluşmaktayken, kadınlar güzel, çekici; fakat dünyevi hayata önem veren, dini inançları ve ahlaki özellikleri zayıf tiplerden oluşmaktadır. Erkekler İslam'ı ve dini kadınlar üzerinden yaymaya çalışmaktadır.

Hidayet romanları kadın ekseninde ilerlemektedir; fakat kadınların rolünü erkekler belirlemektedir, yani kadının toplumsal statüsü erkek tarafından belirlenmektedir. Hidayete ulaşan kadın, hayatına giren erkek vasıtası ile dönüşüme uğruyor ve yeni bir hayata başlıyor. Yeni hayatının eski hayatına oranla daha anlamlı ve daha huzurlu olduğu okuyucuya anlatılmak isteniyor, bu vasıta ile de herkesin İslam'a yönelmesi gerektiği vurgulanıyor.

Hidayet romanlarında kadınlar erkeğin gözünde nasıl göründüklerini önem verir. Bunun iki nedeni vardır: Cinsiyet rolü ve Toplumsal rolüdür. Cinsiyet rolü açısından; kadınlar mütevazı bir hayat sürüp dini kurallara uygun yaşamalıdır, dini kurallara uygun yaşamayanlar ise Müslüman bir erkek tarafında hidayete erdirilir ve dinimizin de buyurduğu gibi kadınlar erkeklerinin sözünü dinlemeli ve erkeklerinin istediği gibi bir hayat yaşamalıdır. Toplumsal rolü açısından; kadınların hepsi toplumumuzda birer anne adayıdır ve anneler evlatlarını topluma duyarlı birer vatandaş olarak yetiştirmelidir. Bunun temelinde de anne ne kadar dini bilgiye sahipse çocuklarını ona göre ahlaklı ve İslam'ın istediği gibi yetiştirecektir.

Hidayet romanlarında erkek kahraman, kadın kahramanın hayatına girer. Bu karşılaşmayla birlikte kıt kanaat geçinen, onurlu, eğitilmiş erkek kahramanlar, maddi durumu iyi olmakla birlikte, dini yönü zayıf olan kadınlara yol gösterici bir rol üstlenmektedirler. Kadın ve erkek kahramanlar arasında sosyo-ekonomik anlamda bir zıtlık olduğu görülmektedir. Kahramanların karşılaşma alanı sınıf çatışmasından ziyade içinde bulundukları psikolojik durumla ilgilidir. Kadın psikolojik olarak zayıf bir durumdadır ve anlamsız ilişkiler, anlamsız hayatlar içindedir ve içinde bulunduğu ortam kadınları bunalıma sürüklemektedir. Erkekler ise manevi huzurun Allah'a kulluk etmekle olacağının bilincinde olup dini kurallara uygun bir hayat sürmekte; böylelikle içlerinde kötülöklere, olumsuzluklara yer vermemekte

psikolojik olarak da bir dinginlik hali içinde bulunmaktadırlar. Bu bakımdan kadının hareketli ve düzensiz hayatına karşılık erkeğin sakin ve düzenli hayatı karşımıza çıkmaktadır. Ve böylelikle kadının erkeğin vasıtasıyla dönüşümü başlar. Huzur sokağı romanı kadın karakterlerinden biri olan Feyza'nın kurtuluşu Bilal de bulması gibi. Feyza, Bilal'den sadece İslam'ı değil, dürüstlüğü ve disiplini de öğrenir. Ailesinden görmediği bu değerleri Bilal'de bulur. Böylelikle kadın kahramanlarımız, erkek kahramanların varlığıyla hidayete ulaşır ve huzursuzluklar yerini huzura bırakır.

1980'li yıllardaki hidayet romanlarını incelediğimde İslami hayatı benimseyip, dindar bir erkekle evlenip, tesettüre girdikten sonra bulduğu hidayeti kaybeden bir kadının hikâyesini hiç okumamış olmam da bu tür romanlardaki toplumsal cinsiyet algısını anlamama neden olmuştur. Üstelik eşine şiddet gösteren bir erkek, kocasına saygısız davranan bir kadın ya da kocası tarafından küçük düşürülüp aşağılanan bir kadın karakteri de hidayet romanlarında karşımıza çıkmamaktadır.

7. 1990’LARIN “BEN” ALGISINA YÖNELİK ELEŞTİREL ROMANLARI

1990’larda ele alınan hidayet romanları toplu hidayet söyleminden uzaklaşarak, İslami romanlarda yer alan karakterlerin kendi iç sorgulamalarını nasıl yaptıklarını bize anlatmaktadır.

1990’lı yılların romanlarında İslami aktörler gündelik hayat ve İslami düşünceleri arasında kalarak bu iki konu arasında çatışma yaşarlar.

7.1. Örnek Roman: Halime Toros: Halkaların Ezgisi

Halime Toros’un Halkaların Ezgisi romanı 1997 yılında yazılmıştır ve 1990’lı yılları anlayabilmemizi sağlayacak en önemli eserlerden biridir.

7.2. Halime Toros’un Hayatı Ve Eserleri

Halime Toros Sevil, 1960’da Namrun Mersin’de doğdu. Mersin Atatürk Lisesi’nden sonra Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksek Okulunu bitirdi. Yüksek lisansını Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde tamamladı.

TRT’de yayınlanan “Yüksek Binalar”, “Ateşin Çocukları, Suyun İnsanları”, “Ashâb-ı Kehf: Mağara Dostları”, “Bir Mekân, Bin bir Taş: Mardin”, “Bir Mekân, Bin bir Aşk: Akdamar Adası” ve “Asya’nın Kandilleri” gibi belgesel programlarda metin yazarlığı yaptı. Çalışmalarını Ankara’da sürdürüyor. İlk öyküsü “Ruhi Abi” 1983’te Doğu Edebiyat dergisinde, sonraki yıllarda öykü ve yazıları, çeşitli dergilerde ve gazetelerde yayımlandı. İlk kitabı Tanımsız ile 1990 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Ödülünü aldı.

(<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=5886>)

ESERLERİ:

ÖYKÜ:

Tanımsız (1990), Sahurla Gelen Erkekler (1994), Asya’nın Kandilleri (2006).

ROMAN:

Halkaların Ezgisi (1997)

EDİSYON:

Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü (Hayat, Hikâyeler ve Suskunluğa Dair).

“Tanımsız” adlı ilk hikâye kitabı, Ekim 1991’de yayımlanan Halime Toros, güzel Türkçesi, canlı kuşatıcı üslûbu, samimî anne edası ile ilgi çekici deneyişler içindedir. Halime Toros, ilk kitabında başka başka hikâye tarzları araştırıp deneyen bir yazar olarak görünüyor. Bebek-anne ilişkileri, marazileşen ölçüde anne sevgisi, hastane, hastalar, yılgın kadınlar, bunalmış görünen, hatta biraz bunak ev kadınları, Halime Toros’un ağırlık verdiği tipler ve temalardır.

“Tezgâhın Ardında” adlı hikâyesinin girişinde, çok sık girdiği bu iki konu ve temayı art arda görüyoruz. Ayrıca aynı parçada, modern hikâye unsurları ile beraber Halime Toros’un meraklı olduğu, felâket, facia, kargaşa, dram manzaraları da verilen bunalım temaları içinde dikkati çekiyor.

(<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=5886>)

Halkaların Ezgisi romanı (1997) romanı tezin içeriğinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

7.3. Halkaların Ezgisi Romanının Konusu

Roman, 1980’lerde örtünerek İslami hayata uygun yaşayan romanın kahramanı Nisa’nın kendi içsel sorgulamalarından oluşur. Nisa 1980’li ve 1990’lı yıllarda Ankara da yaşayan bir yazardır. Dindar bir çevrede büyümüştür. Evlidir ve eşi de İslami hayat tarzına uygun yaşar. Fakat örtülü olmadığı için çevresi tarafından eksik görülür. Zaman içinde çevresinin ve özellikle de eşi Tahsin’in isteğiyle kapanır ve kapandıktan sonra artık hiç bir şeyin eskisi gibi olmayacağını farkındadır.

1980’lerde Ankara’da örtü kadınlar için vazgeçilmez bir sembol olarak algılanmaktadır. Nisa hem laik hem de İslami kesim arasında kalır ve bireysel farklılıklarını göz ardı ettiğinin farkına varır. Ne örtünmesi nedeniyle İslami kesimden gelen olumlu tepkilerle ne de laik kesimden gelen olumsuz tepkilerle kendisini özdeşleştirebilir. Zamanla Nisa 80’li yıllardaki toplu hidayet söylemini eleştirmeye ve tartışmaya başlar. Kendisinin Nisa değil aynı zamanda Nisan da olduğunu söyler. Çünkü Nisa İslami kesime hitap eden bir isimken Nisan laik, özgür ve başkaldıran modern döneme özgü bir isimdir. Roman Nisa ve Nisan arasında

geçen karşılıklı diyaloglardan oluşur. Romanın sonlarına doğru Nisan Nisa'dan vazgeçer ve örtüsünü çıkarmaya karar verir. Örtüsünü çıkardıktan sonra eşi Tahsin'le karşı karşıya gelir ve eşine örtüyü çıkarmış olmasına rağmen kendisini hala örtülü hissettiğini anlatmaya çalışır. Romanın sonunda Nisan 1990'ların ortamında yeni ve tutarlı bir Müslüman kimlik geliştirme arayışıyla son bulur.

7.4. Halkaların Ezgisi Romanının Kadın Kahramanının İncelenmesi

7.4.1. Nisa(N): (Sorgulayıcı Kadın Temsili)

Nisa, genç bir kadındır ve evlidir. Hem modern hem geleneksel yaşam tarzını sorgular. Eleştirel ve laik yapısının yanında aynı zamanda dindar görüşlere de sahiptir.

Nisa, 80'ler yılını Türkiye de bulunan İslamcıların “devrim rüyası gördüğü” bir dönem olarak aktarır. Bu açıklamalarıyla siyasal ve ideolojik bir duruştan da bahseder. Nisa İslami bir ailede yetişmemiştir; fakat üniversitede arkadaşları aracılığıyla İslami fikirleri anlamaya çalışmıştır. İslami hayat tarzının tüm gerekliliklerini yapmasına rağmen tesettürlü değildir. Bu durum çevresi tarafından olumsuz tavırla karşılaşır. Nisa bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

İnsanın kendini nasıl hissettiğinden önce başkalarınca nasıl görüldüğünün daha önemli olduğu inancın mutlak olarak tescil edilmesinin gerektiği dönemde bana hep, bir tarafım eksikmiş gibi bakıyordu. Çünkü Kur'an kadınlara hitaben “Örtünün” diyordu. Zaten bunu yapınca her ameli yerine getiriyormuşsunuz gibi davranılıyordu(Toros, 1997: 38-39).

Hidayet romanlarında 80'li yıllarda örtü Müslüman kadın için olmazsa olmaz bir semboldü; fakat erkeklerin giyim tarzında böyle keskin bir ayırım yoktu. Örtü İslam'ın gereği olmasının yanında toplumsal düzenin ve ahlakın da sağlanması için gerekiyordu.

Nisa evlendikten sonra kocasının isteği ile örtünmüştür. Nisa ilk örtündüğü günü romanda şöyle anlatır:

Krem rengi bir örtünün içine aldı beni Tahsin ve adımı fısıldadı kulağıma. DOĞDUĞUM GÜNDÜ! Bir hediye verdi. Öyle sanmıştım. Oysa bir hediye verilecek. Uçuk pembe eteğim diz kapaklarımı örtmüyordu. Bulüzüm kollarımı kapatmıyordu. Gidip, ancak

annemin alışveriş yapabileceği bir mağazadan beyaz bir hırka aldım... Tahsin nekahat dönemindeki bir hastaya nasıl davranılırsa öyle davrandı. Beni aldı, beni sardı, beni örttü, beni öptü... Hoşlanmadım... (Tahsin) alnımdan öpmüştü tarihi filmlerden abartılmış bir jestle adımın sonuna “Hanım” eklemişti. Ben de artık “höst, yavşak, hadi be !” gibi şeyler söylemeliydim sinirlenince. Bunları bile... Ki söyledim. “La havle” demeliydim mesela çok öfkelenirsem, gözlerimi yere indirmeliydim. Ya da hiçbir şey söyleyerek tavrımı koyabilirdim. Sıradan bir kadın değilim ki ben! Hanımım hanımcığım... Gizemliyim, farklıyım, tuhafım, herşeye rağmenim, herkese rağmenim...(Toros, 1997: 25-27).

Bu paragrafta Nisa örtünün kadının hayatını nasıl şekillendirdiğine ve örtüye yüklenen anlam yüzünden nasıl sıradan bir kadın olmaktan çıktığına vurgu yapar.

Nisa 80’lerdeki İslami söylemin kadına bakış açısını da eleştirerek romanda kadının konumunu şöyle anlatır:

Erkeğin eline verdik, vermememiz gereken her şeyi... Çünkü erkeğin kadın üzerindeki hakkı büyüktü. Kadın aslında erkeğin kölesi ve hizmetçisiydi... Birçok erkek ellerinde Gazzali kitapları kadınlara pasaj okuyorlardı... Evlenmek erkekler için çok faydeliydi... Evlenmek tabii ki erkekler için faydalıydı. Kadın evi düzeltir, gelene hizmet eder, yemek pişirir ve çamaşır yıkardı. Erkek bunlarla meşgul olursa diyordu Gazzali, ilim ve ibadetten geri kalır. Peki kadına düşen neydi? Erkeğin cennete girmesi için elinden geleni yapmaktı herhalde(Toros, 1997: 40-41)’’.

Nisa burada sadece 80’lerin erkek egemen söylemlerini eleştirmekle kalmaz, bu söylemin savunucularından olan Gazali’yi de eleştirir. Nisa’ya göre İslami söylemlerde kadınlar ev işleriyle ve annelik ile özdeşleşerek kamusal alandan uzaklaştırılmıştır. Üniversiteden mezun olup da çalışamayan kadınların durumunun zorluğundan bahseder. Çünkü bu eğitimli kişiler evde kaldıkları zaman geleneksel kadına dönüşeceklerdir.

Nisa kendi iç sorgulamalarını yaptıktan sonra Nisan olmaya karar verir. Bunun nedenini ise şöyle açıklar:

Örtü beni incitiyor artık...Çalışmak, üretmek, başarmak, itilmemek, horlanmamak istiyorum(Toros, 1997: 90).

7.5. Halkalarının Ezgisi Romanındaki Kadın Karakterin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Halkaların Ezgisi romanının karakteri Nisa'ya göre İslamcılık da erkek aktörlerin değişimleri anlatılır, erkekler değişen şartlara göre hayatı yeniden gözden geçirerek toplumsal yaşama katılmaya devam eder. Fakat aynı değişim kadınlara sunulmamaktadır. Nisa'ya göre;

Değişmeyen tek şey varsa o da bu kadın. Bu kadının başındaki. Bu kadının üstündeki. Bir tek o değişmiyor. Bir tek o sorgulanmıyor. Konu kadına gelince bütün gruplar birleşiyor. Konu hayata gelince bütün gruplar ayrılıyorlar(Toros, 1997: 25).

İslami kesimlerde tüm değişmelere rağmen erkeklerin kamusal alanda var olmalarında hiçbir sorun yokken, kadınlar tesettürleri nedeniyle hep bir adım geride kalmıştır.

Halkaların ezgisi romanında Nisan'ın kadın konusuna getirdiği en önemli eleştirilerden biri de kadının fitne unsuru olarak görülmesidir. Örtüsünü çıkardığı için kendisine soğuk davranan Nisa(N) kocasına “sokakta gördüğün her kadın seni kışkırtıyor mu?” diye sorar. Kocasının sessizliği Nisa(N)'ı bozar: “Kadınlar her şeyden bu kadar utanmasınlar artık. Biraz da erkekler utansın. Biraz da onlar haya duysunlar. Herkes kendi bedeninin, ahlakının, gözünün, kulağının efendisi olsun”(s.183) diyerek toplumsal cinsiyet vurgusu yapar ve namusun kadının bedeniyle anlamlandırılmasına karşı çıkar.

8. HİDAYET ROMANLARINA İSLAMİ KESİMLER TARAFINDAN YAPILAN ELEŞTİRİLER

1980’ler de çıkan İslami romanlarını edebiyat alanı ile karşılaştırmak yanlıştır. Aynı şekilde İslamcılığı da tek başına ele almak yanlıştır. 1980’lerde baskın olan laikliğe karşı çıkan İslami söylemdir.

İslami romancılardan bazılarının eleştirisi şu şekildedir: “Toplumumuzun bir kesiminde büyük ilgi gören bu romanları, merhamet, inanma ihtiyacı, hidayet gibi konuları bazen acemice ve çok kötü biçimde” ele aldığı için eleştirir. Miyasoğlu, “çoğunun aceleye getirildiği” belli olan bu romanlarla, “ne roman gelişir ne de dini düşünce” diye yazar(Miyasoğlu, 1999: 101).

Yapılan eleştiriler önce romanların estetik kaygılarına yönelikken sonradan Müslüman karakterleri tasvir etme biçimini de ele almaya başlar. Müslümanları ezilmiş ve alt sınıf insanı olarak göstermeleri nedeniyle eleştirilir. Müslümanları kente ayak uyduramayan insanlar olarak tanıttıkları nedeniyle de eleştirilirler.

1980’lerin hidayet romanları modern hayatta yer alan İslami aktörlerin deneyimlerini okuyucuya anlatır. Fakat Müslüman sınıfları alt grup olarak gösterdiği düşünülen romanlar 1990’lı yıllarda eleştirilmeye başlar. 1980’ler de alt sınıf olarak görülen İslami kesim 1990’larda orta sınıf olarak algılanmaya başlamış ve 90’larda İslam’a uygun oteller, sinema salonları defileler güzellik salonları yapılmaya başlanmıştır. Böylece İslami kesim kamusal alanda daha etkin bir yer bulmaya başlamıştır. Fakat 90’lardaki hidayet romanları 80’lerdeki kadar satmaz.

1980’lerin hidayet romanları Batı medeniyetinin ve Batılı anlayışın ortaya çıkardığı problemleri çözmeye odaklanır. Problemin çözümünü ise İslam da ve bireyleri toplu hidayete erdirerek yapabileceklerini düşünürler.1990’lı yılları anlatan Halkaların Ezgisi romanının da anlaşılacağı üzere; bu dönemde 1980’li yıllardaki toplumu hidayete erdirme çabalarının başarısızlığından bahsederek yeni bir kimlik oluşturulmaya çalışılmıştır.

1980’li yıllarda İslami kurallara sorgusuz-sualsiz itaat söz konusudur. Fakat 1990’lı yıllarda artık İslami kurallar sorgulanmaya başlanmış, kadının konumu ve kadına verilen değer ön plana çıkmaya başlanmıştır. 90’lı yıllarda kadının fitne unsuru olarak sadece bedeniyle göz önüne alınmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

1980’li yıllarda yazılan İslami romanlar bireylerin gündelik yaşamlarını nasıl

anlamlandırması gerektiğini açıklamada yetersiz kalmıştır. 90'lı yıllarda bireyler artık dinsel kimliklerini sorgulamaya başlamıştır.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tanzimat'ın ilanı ile başlayan modernleşme süreci kamusal yaşamla özel yaşam arasındaki ayrımın temelini kadının kamusal alana çıkıp çıkmayacağı konusunu yerleştirmiştir. Kadının kamusal alana çıkmasıyla birlikte geleneksel aile modelindeki mahremiyet ortadan kalkmaya başlamıştır. Kadını ailenin mahrem duvarlarına hapseden geleneksel davranış kalıpları kadının kamusal alanla bütünleşmesiyle beraber dönüşüm geçirmeye başlamıştır.

1935-1980 yılları arasında Türkiye'de kadınlar sivil toplum unsuru olmaktan çıkmıştır. Cumhuriyet döneminde devletin modernleşmenin tek sahibi olması nedeni ile kadın hareketi gelişim gösterememiştir. Cumhuriyet elitleri ülkeyi totaliter bir şekilde dönüştürmeyi hedeflemiştir. Tek lider, tek parti ve tek fikir etrafında ülke yönetilmeye çalışılmıştır. Kadınlar önemsiz değil tam tersine kadınlar başıboş bırakılamayacak kadar önemli ve değerli bir araçtı. Ancak kurucu elit kadına kendi hedeflerine hizmet etme misyonu yüklemiştir. Kendilerinin ön gördüğü düşüncelere ya da fikirlere uyduğu sürece kadın saygı görmüştür.

12 Eylül darbesinin tüm Türkiye'yi kuşattığı bir ortamda ortaya çıkan ilk siyasal hareket feminizmdir. Ortaya çıkarak yeni bir oluşumu canlandırmakla kalmamış aynı zamanda askerlerin en üst düzeyde sahip oldukları erkeklik ideolojinin ve ataerkil kültürün normlarını eleştirmiştir. 1980'lerin ortalarından itibaren feminist kadın hareketinin ortaya çıkmasıyla birlikte kadın ön plana çıkmış ve 1980'lerden başlayıp, 2008 yılı sonuna kadar sokaklarda ortaya çıkan, kurumlara ve akademiye kadar uzanan yol güzergâhında çok sayıda başarılı olay ve kampanya gerçekleşmiş ve kadın hareketinin kalıcı olması sağlanmıştır.

Türkiye'de Tanzimat'tan bu yana süre gelen ve Cumhuriyet döneminde daha da ön plana çıkan batılı değerler sayesinde İslamcı kadın hareketi değişim göstermiştir. Kemalizm'in muhafazakâr ve tek hakikat formatı üzerinden tutucu bir karaktere sahip olan kadın hareketi diğer taraftan geleneksel özelliklerinden de kurtulmaya çalışarak kendi özgünlüğünü ve özgürlüğünü yaratmaya çalışmaktadır.

Kadınların eğitilmesi ve kamusal alana çıkması on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı yöneticileri tarafından amaçlanmıştır. Bunun altında yatan neden batı seviyesine çıkmaktır. Kadının kamusal alana çıkması ekonomik yararından çok sembolik bir değere sahiptir. Çünkü Batılılar tarafından kapalı ve

muhafazakâr bir toplum olarak suçlanan Osmanlı, toplum görüntüsünü kamusal alana çıkan kadınlar aracılığı ile değiştirecek ve modernleşme yolunda yürüdüğü mesajını verecekti. Eğitim sayesinde de kadınla birlikte yeni bir nesil ortaya çıkacak bu da yeni bir toplum ortaya çıkaracaktır. İsviçre’den ithal edilen medeni kanun ile kadına verilen seçme ve seçilme hakkı gereğinden fazla abartılarak kadınların Cumhuriyet’e borçluluk ve minnettarlık psikolojisine girmeleri sağlandı. Bu sayede 1935 yılından itibaren kadınlar rejime hizmet eder hale geldi. Kemalist kadın anlayışında devlet eksenli çıkarlar tüm çıkarların üzerinde idi.

Türkiye’de İslami hareketlerin ortaya çıkmasıyla birlikte hidayet romanları da güncellik kazanarak toplumu etkilemeye başlamıştır. Her dönemde meydana gelen toplumsal olaylar romanlara da yansımış ve romanların konusu oluşturmuştur. Batı da ortaya çıkan roman 1980’lere doğru İslamileşmiş ve edebi bir tür olarak da karşımıza çıkmaya başlamıştır. 1980’ler de ortaya çıkan hidayet romanlarındaki kadınlar Batıcı, inançsız ve mutsuz tipler olarak sunulur ve İslami yaşam süren genç erkekler tarafından hidayete erdirilirken, 1990’larda ortaya çıkan hidayet romanlarındaki kadın tipler sorgulayıcı bir tavırla okuyucuya yansıtılmaktadır. Buradan da anlaşıldığı gibi hidayet romanlarının temelinde dönemin sosyal ve kültürel olaylarının etkisi vardır. Yazarlar laiklik, İslami kimlik, modernlik gibi kavramlardan yola çıkarak İslami romanları tartışır.1980’lerde sorunsuz bir şekilde kabul edilen İslami kimlikler 1990’ların hidayet romanlarında tartışılmaya başlanmıştır.

1980 de ortaya çıkan “Biz” odaklı romanlar toplu hidayet anlayışından bahsederken,1990 da ortaya çıkan romanlar “Ben” odaklı olup yeni bireysel duruş öykülerini okuyucu ile buluşturmuşlardır.

İslami romanlarda özellikle de hidayet romanlarında karşılaştığımız dünya diğer hayat tarzlarına imkân tanımaz. Çünkü İslami yaşam tarzı olan bireyler hep mutsuzdur ve huzurlu ortamlardan uzak olarak betimlenir. Mutsuzluğun kaynağı olarak, Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan batılılaşma görülür. Batılılaşmayla İslami hayattan uzaklaştırılmaya ve toplumda var olan ahlaksal düzenin yıkılmaya çalışıldığı hidayet romanlarının temel tezlerini oluşturmuştur.

Hidayet romanlarındaki karakterler toplumu hidayete ulaştıracak mesajları taşıyan bir araç olarak değerlendirilir. Hidayet romanlarının kurgusunun temelinde kadın ve kadına yüklenen toplumsal kimlikler yer almaktadır. Hidayet romanlarının

genelinde kadının eşine, çocuğuna, dinine ve çevresine karşı olan sorumluluklarının altı çizilmektedir, erkek dış dünyadan yani ailenin geçiminden sorumlu tutulurken, kadın ailesine karşı yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Kadının ve ailenin hidayet romanları kurgusunda en dikkat çeken görevlerinden biri toplumun devamlılığını sağlamak ve bunun içinde topluma sağlıklı bireyler yetiştirmektir. İslami romanlarda Müslüman kadınlar betimlenirken hep vefakâr, fedakâr, itaatkâr ve sadık olarak gösterilir.

Hidayet romanlarında aydınlanan karakterler içinde bulundukları kötü yaşam tarzından kurtulup, yeni bir yaşam tarzı benimsiyorlar. Bu yeni yaşam tarzını ise İslam'da buluyorlar. İslami kurallara uygun yaşayarak ruhsal boşluktan kurtulup, doğru yolu bulduklarına inanıyorlar.

Ele aldığımız roman kahramanlarımızdan Nisa İslami anlayışları sorgulamaktadır. Tüm gerçeklerin İslam da olduğu inancını keskin bir biçimde eleştirir. Bu eleştiriyi ise şu cümlelerle ifade eder:

Geçmişte kalan her şeyi kutsallaştırıp dokunulmaz ve tartışılmaz kılmak kadar ama belki bu sorgulayıcı tutumda aynı oranda bizi bağlayacak, körleştirecek diye düşünüyorum. Çünkü o zaman kutsalın ilmeği Kur'an'a kadar gidiyor. Oyunun kuralı bu. Sonuna kadar oynayacaksın! Her define avcısı arayıcısı gibi sonunda bıkkınlık ve hüsrarla eve döneceksin. Hem giderken yanında götürdüğün her şeyi kaybederek... Düşünüyorum da bizim yaptığımız, tam da bu. Biz bulalım diye saklanmış hazineler varmış gibi davranıyoruz(Toros, 1995: 212).

Tezde yer alan iki kadın roman kahramanımızın birbirlerinden çok farklı karakterlerde olduğunu söyleyebiliriz. Huzur sokağı romanı karakterlerimizden Feyza; zengin ailede yetişmiş bir kadındır, üniversite öğrencisidir, modern hayata göre yaşamını sürdürür, üreten ya da emek veren bir kadın değildir. Sevdiği erkek için tüm hayatını değiştirmeyi göze almıştır. Huzur sokağı romanında geleneksel değerleri yüceltme ve devam ettirme anlayışı göze çarpmaktadır. Roman aracılığıyla kadın karakterlerin toplumdaki yeri ve önceliğinin iyi bir eş, fedakâr bir anne olması gerektiği vurgulanır. Feyza da sevdiği adam için modern yaşantısından vazgeçip, geleneksel değerlere bağlı, İslami kurallara uygun bir yaşam sürer. Diğer roman karakterimiz Nisa(N) ise; orta sınıfta yer alan aileye mensup, evli ve geleneksel yaşam tarzına göre hayatına devam eden bir kadındır. İslami hassasiyetleri olan eşi

dolayısıyla İslami çevrede yaşar. Örtülü olmadığı için çevresi tarafından eksik görülür ve zaman içerisinde kocasının da teşvikiyle örtünür. Fakat örtündükten sonra artık sıradan bir kadın olmadığını düşünür ve örtünmesi ile birlikte yeni alışkanlıklar, yeni davranış biçimleri benimsemesi gerektiğini fark eder. Örtünmesi nedeniyle çevresinde bulunanlar kendisinden övgü ile bahsederken, o bu durumdan hiç de hoşnut değildir ve örtüsünü çıkarmaya karar verir. Nisa özgür ve başkaldıran bir kadın karakterini temsil eder. Bu iki karakterde de karşımıza çıkan en dikkat edici nokta örtünme meselesidir. Fakat bu durum iki karakterin hayatında farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Feyza kendisi İslami hayata uygun yaşamak istediği için kendi isteği ile örtünürken, Nisa eşinin isteğiyle örtünür. Feyza örtündükten sonra hayatına bu şekilde devam eder; fakat Nisa eşinin isteğiyle örtünür ve toplumun örtüye yüklediği aşırı anlam yüzünden örtüsünü çıkarmaya karar verir. Nisa karakteri laik çevre ve İslami çevre arasında sıkışıp kalır. Feyza karakterinde ise tek faktör İslam'dır.

Kadınlar çok eşliliği, erkeğin eşini boşama hakkı olmasına rağmen kadınların bu hakkı yokmuş gibi davranılmasını, eşit dağılımlara neden olan miras hakkı gibi İslam'a atfedilen görüşlerin özgürlük alanlarını sınırlandırdıklarını düşünmeleri nedeniyle bu düşünceleri keskin bir dille eleştirmişlerdir. Türkiye'de bugün hala kadınların temel insan haklarından faydalanmasının yaygınlık kazanmadığı görülmektedir. Kadınlar toplumsal fırsatlardan eşit şekilde faydalanamamakta ve kamusal alanda olsun, siyasal katılım konusunda olsun erkeklerin gerisinde kalmaktadır.

Sosyal yaşam içerisinde kültür ve kültürü etkileyen unsurlardan yola çıkılarak toplumsal cinsiyet olgusu değerlendirilir. Erkek kimliğinin kadın bakış açısı ile değerlendirilmesi ya da kadın kimliğinin erkek bakış açısı ile değerlendirilmesi kültürden kültüre, hatta bölgeden bölgeye bile farklılık gösterir. Ancak geçmişten günümüze kadar kadının konumuna bakılacak olursa, kadın hep mağdur edilmiştir. Kadın kimliğiyle ilgili kalıp yargılar dinin etkisi ile oluşmakta ve şekillenmekte ise de bu oluşum ve şekillenme sosyo-kültürel, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik olaylardan da etkilenmektedir.

Tezimde edebi bir tür olan romanın, hidayet romanlarında ve İslamcılıkta kadının konumunu belirlemesinde ne kadar etkili bir araç olduğunu göstermeye

çalıştım. Roman, İslami aktörlere kendilerini anlatma imkânı vererek okuyucuya gerçek ya da gerçeğe yakın hikâyeler sunmaya çalışmıştır.

1950’lerde tarımın makineleşmesi ile birlikte köyde yaşayan aileler geçimlerini sağlayamamış ve köyden kente göç başlamıştır. 1950’lerdeki göç dalgası 1960 ve 1970’lerde de devam etmiştir. Fakat 1950’lerde okuma yazma bilmeyen vasıfsız kadınların tek çalışma alanı hizmetçilikken, 1960’lardan sonra kadınlar şehirlerdeki fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. 1950’li yıllardan sonra köy romanlarının etkisinin azalmasıyla Hidayet romanları ortaya çıkmış ve popüler kültürün bir parçası haline gelmiştir. Türkiye’de popüler kültürün bir parçası olan Hidayet romanlarından bahsederken İslamcılığı ve hidayet kavramını göz ardı edemeyiz. Hidayet kavramı modernleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü modernleşme ile birlikte halk İslami değerlerimizi sorgulamaya ve yeniden şekillendirmeye çalışmıştır. Hidayet şemsiyesi altında yaşamak bir tercihtir ve bu tercihe insan aklını kullanarak ulaşabilir. Hidayet aynı zamanda bir bilinçlenme hareketidir ve hidayete eren tüm kötülüklerden ve olumsuzluklardan kurtulur.

Sürekli değişim ve gelişim gösteren bir ülkede, değişime ve gelişime direnmek elbette zordur. Fakat değişmeyen tek şeyin dini değerlerimiz olduğuna dikkat çekilmiştir. Dünyevi hayattan uzaklaşıp uhrevi hayatımıza önem vermemiz gerektiği, ancak bu şekilde huzura ulaşılabilceği anlatılmaya çalışılmıştır.

Kadın ve erkek arasındaki ayrımın biyolojik farklılıkların yanında toplumun sosyalleştiği ortamda yeniden yorumlandığı görülmüştür. Çünkü Türk toplumu kadın ve erkeğe farklı açılardan bakmaktadır. Erkek evin reisi olup eve bakmakla, kadın ev işlerini yapmakla görevli olarak yansıtılmaktadır. Kadın çalışma hayatında bulunsa ve evin geçimine katkı sağlasa bile işten geldiğinde yine ev işleriyle ilgilenmek kadına ait bir görev gibi görülmekte ve eşitsiz bir toplum yapısı oluşmaktadır. Sanayi devrimi ile birlikte artık kadınlarda çalışma hayatına atılmıştır. Bu durumda kadın maddi anlamda özgürlüğünü kazanmış ve kendi ayaklarının üstünde durmaya başlamıştır.

Ailenin temelini kadınların oluşturduğu anlatılmıştır. Toplumda ve ailede kadına yüklenen roller romanlar aracılığıyla da yansıtılmıştır. Romanlarda kadına yüklenen roller aktarılmış bu roller romanlar aracılığıyla yaygınlık göstermeye başlamıştır.

1980’li yıllarda ortaya çıkan hidayet romanlarında yansıtılan çeşitli kadın imajları vardır. Bunları şu şekilde ayırabiliriz:

- Fedakâr anne
- Namuslu kadın
- Evinin kadını
- Baştan çıkarıcı kadın
- Günaha sürükleyen kadın; mesajları ayrıntılı bir şekilde verilmekte, kadının toplumsal ve geleneksel rolünü sürdürmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

1990’lı yıllarda ortaya çıkan hidayet romanlarında kadının konumuna baktığımızda; artık sorgulayıcı kadın imajlarının ön plana çıktığını görmekteyiz.

Bireyler ailelerinden ve içinde bulundukları toplumdan etkilenerken çeşitli değer yargılarına sahip olmaktadır. Bunun en güzel örneklerini de yine Huzur Sokağı romanında görmekteyiz. Çünkü romanda iki farklı aile ve toplumsal yapı mevcuttur. Bir tarafta mütevazı, maddi yönden zayıf, dini yönü güçlü aileler, diğer tarafta şımarık, maddi yönden zengin, dini yönü zayıf aileler bulunmaktadır. Bu farklı ailelerde yetişen çocuklarında ailelerine göre şekillendiğini görmekteyiz. Bireylerin geleneksel ve dini değerlerinin sahip olduğu aile tarafından aktarıldığını görmekteyiz.

Modernleşme konusu da hidayet romanlarında karşımıza çıkmaktadır. Fakat burada İslami modernlikten bahsetmek mümkündür. Alternatif bir İslami modernlik üreten romanlarda tecrübeler ne kadar birbirinden farklı olsa da romanlar aynı kaygıyı paylaşmaktadırlar. Bu kaygı hidayete ulaşma kaygısıdır. Hidayete ulaşıldığında insanların doğru yolu bulacağı ve huzura kavuşacağı anlatılmıştır.

Hidayet romanlarında açık olarak karşımıza çıkan toplumsal cinsiyet ayrımı bu çalışmayı yapmam da etkili olmuştur. Hidayet romanlarında erkek yüceltilirken kadın ötekileştirilir. Çünkü günah en çok kadına yakışır. Kadınların günahını terbiye etmek için erkekler vardır. Erkekler ahlaklı ve dini değerlere sahip olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkekler edepli, kızlar ise edepsiz gösterilir.

İslami toplumsal cinsiyet; kadın odaklı olarak karşımıza çıkar ve hidayet

romanlarının çoğunda kadın dönüşüm geçirir. Ve bu dönüşüm onun hem özel alanını hem de toplumsal hayatını etkiler. Kadın hidayete erkek sayesinde erer ve ulaştıktan sonra da yeni bir hayat biçimi oluşur. Bu yeni hayatta nasıl yaşaması gerektiğini de yine kadın erkekten öğrenir.

Hidayet romanları özellikle belirli bir dönemde popülerlik kazanmış ve bu durum edebiyata da yansımıştır. Bu romanların eğitici ve öğretici olduğu da görülmüştür. Bu romanları okuyan kitlenin aynı zamanda bir değişim ve dönüşüm geçirdiği de görülmüştür.

Popüler kültür bizim gündelik yaşantılarımızın ürünüdür. Hidayet romanları özellikle de 1960'lı yıllardan sonra popülerlik kazanmış ve İslami yaşantılarımızdan yola çıkarak, huzurlu bir toplumsal ortam yaratılmaya çalışılmıştır. İslami romanlarda hidayet olgusu kutsal olana yani dini vecibelere indirgenmiştir. Popüler olan her zaman halkın algısını yansıtmaktadır. Hidayet romanlarının popülerlik kazanmasındaki en temel nedenin İslamiyet ile ilgili olması, toplumsal değerlerimizle ve geleneksel yapımızla paralellik göstermesi olduğu anlaşılmıştır. Üstelik Müslüman bilincin, popüler romanlara nasıl aktarıldığını da görmekteyiz. Romanlarda temel hedef İslami hassasiyetlerimizi okura ulaştırmak ve okurun İslamiyet'e uygun bir hayat yaşamasını sağlamaktır.

Popüler Hidayet romanlarının olmazsa olmazı örtünme meselesidir. 2000'li yıllardan sonra bu konu diğer toplumsal alanları yani, edebiyat, siyaset gibi alanları da etkilemiş, bu alanların gündeminde de örtünme meselesi yer almaya başlamıştır. Hidayet romanlarında türbanlı kızların inanç ve kamusalık arasında nasıl kaldığını ve türbanlı kadınların kamusal alanda kendilerine yer bulamadıkları da görülmüştür.

Hidayet romanlarında aşk olayını işleyen ilk roman Huzur Sokağı romanıdır. Roman sabır ve âşk konusuna değinir. Feyza'nın Bilal'e vurulmasıyla aşk başlar ve Feyza ömrü boyunca sadece Bilal'i sever, Bilal'i ölene kadar sabırla bekler.

Huzur Sokağı romanında aşkın nesnesi olan kadın popüler kültür aracı olmuştur. Çünkü hidayet romanlarında olduğu gibi Huzur Sokağı romanının temelinde de kadın kimliği ve kadına nasıl roller üstlendiği aktarılmıştır. Romandaki kadın karakterlerin geleneksel yapıdan kopamadıkları görülmüştür. Romanda vurgulanan kadından beklenenin iyi bir eş ve fedakâr bir anne olması gerektiğidir. Bu romanda toplumun kadına sorunlu yaklaştığı ve kadının değişim geçirmesi gerektiği görülmüştür. Bu çalışmayla Türkiye de var olan toplumsal

cinsiyet ayrımının romanla da pekiştirildiği görülmüştür.

Huzur Sokağı romanında ele aldığımız bir konu da kadınların mekânsal durumudur. Bu romandaki mekân İslami kamusal alanı oluşturmaktadır. Dini olmayan mekânlar hoş karşılanmaz. Mekân insanları huzura ulaştırmalıdır. Kamusal alana inen kadının çektiği sıkıntılar da yansıtılmaktadır. Huzur sokağı romanında kamusal alanda kendine yer bulmaya çalışan Feyza'nın kamusal alan tecrübesi yine evle sınırlı kalmıştır; fakat tek farkla, bu da ev işlerinin ve annelik görevlerinin yanında evde para kazanabileceği terzilik işini de yapmaya başlaması, eve maddi katkıda bulunarak evin geçimini de sağlamasıdır. Kadın yine özel alanla sınırlı kalmış ve kamusal alan kadınlara mahrem olarak görülmüştür.

Halkaların Ezgisi romanında ise eşinin isteği ile tesettüre giren Nisa'nın bir süre sonra iç sorgulamalarını yaparak tesettürden nasıl çıktığını ve İslami düşüncelerini kendi iç sorgulamalarıyla nasıl ifade ettiği anlatılmıştır. Nisa İslami çevresi ve laik çevresi arasında sıkışıp kalmıştır ve bu boşluktan çıkmayı istemektedir. Nisa İslami kesimlerin kolektif söylemini eleştirir. Kendisinin Nisa değil aynı zamanda da Nisan olduğunu ifade eder. Nisa İslami kesimi yansıtan bir isim olmasına rağmen, Nisan modern bir isimdir. Bu roman Nisa ve Nisan olarak farklı isimlerde fakat aynı kimlikte bulunan bir kadının iç diyaloglarını bize sunar. Roman 1990'ların ortamında yeni ve tutarlı bir Müslüman kimlik oluşturma arayışıyla son bulur.

Sonuç olarak; popüler kültür örneği olan hidayet romanlarının belirli bir dönemde toplumumuzun yaşantısını derinden etkilediğini; fakat bu etkileşimde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını kıramadığı, geleneksel toplumsal yapımızın devam ettiği görülmüştür. Bunun en önemli nedeni ise hidayet kavramının anlamı ve toplumu huzura kavuşturma amacı gütmesi olduğunu düşünmekteyim. Çünkü psikolojik baskı ve zorlamalara maruz kalan kadın kurtuluşu hidayete ulaşarak bulmaktadır. Hidayetin temel öznesinin kadın olmasını da yaratılış itibarıyla kadınların duygusal olmalarına, olaylardan ve durumlardan çabuk etkilenmelerine bağlayabiliriz. Yaratılış itibarıyla de erkek her zaman güçlü, kadın her zaman duygusal olarak nitelendirilmektedir. Bana göre hidayet romanlarının temelinde de bu anlayış bulunmaktadır. Bunun için kadınlar erkekler tarafından huzura kavuşturulmakta ve doğru yolu bulmaktadır. Fakat bu düşünce 90'lı yıllarda eleştirilmeye başlanmıştır. Erkeğin kadın üzerindeki baskısı keskin bir dille

eleştirilerek, kadınların ister İslami hayatta olsun, ister kamusal hayatta olsun kendi düşüncelerine göre hareket etmeleri gerektiği tezi savunulmaya başlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akçay, A.Sait. (2012). Bellekteki Huriler İslamcı Popülist Kültüre Eleştirel Bakış (2.Baskı). İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık.
- Akgül, M. (1999). Türk Modernleşmesi ve Din (1.Baskı). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Akman, N. (2006). Örtü (1.Baskı). İstanbul: Doğan Kitap.
- Aktaş, C. (1991). Sistem İçinde Kadın (1. Baskı). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Aktaş, C. (2016). Bacıdan Bayana İslamcı Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi (2.Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aktaş, C. (1991). “Kadının Toplumsallaşması ve Fitne”, *İslami Araştırmalar Dergisi*. Ankara, Cilt 5, Sayı 4, ss.251-259
- Alver, K. (06 Mayıs 2016). “ İnanç Ve Ritüel Arasında Huzur Sokağı Romanı: Eleştirel Bir Okuma”, 1.Uluslararası Sosyal Bilimler ve Müslümanlar Kongresinde Sunuldu, Konya.
- Atabek, E. (2003). Modern Dünyada Değer Kayması ve Gençlik (1.Baskı). İstanbul: Alkim Yayınevi.
- Atasü, E. (1989). “Bedenimiz Bizimdir!”. Bilim ve Sanat Dergisi, s. 98, Ankara.
- Aytunç, A. (1977). Türkiye’de Kadın (3.Baskı). İstanbul: Havass Yayınları.
- Belge, M. (2008). Tarihten Güncelliğe (3.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berkes, N. (2005). Türkiye’de Çağdaşlaşma (7.Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berktaş, F. (2016). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın, Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım (6.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bilgin, B. (2014). İslam’da Kadının Rolü Türkiye’de Kadın (2.Baskı). Ankara: Sinemis Yayınları.
- Bozkurt, G. (1999). İnsan ve Kültür (8.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Boztoprak, G.(1982). “Romanımıza Doğru”, Suffe Kültür Sanat Yıllığı. İstanbul: Suffe Yayınları.
- Çaha, Ö.(2010).Sivil Kadın Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum (2.Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Çakır, R. (2000). Direniş ve İtaat (1.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, S. (2016). Osmanlı Kadın Hareketi (5.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çayır, K. (2008). Türkiye’de İslamcılık ve İslami Edebiyat Toplu Hidayet Söyleminden Yeni Bireysel Müslümanlıklara (1.Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dökmen, Zehra Y. (2017) Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar (2.Baskı). İstanbul: Sistem Yayınları.
- Eroğlu, E.(1982). “İslami Edebiyat Terimi”, Suffe Kültür Sanat Yıllığı. İstanbul: Suffe Yayınları.
- Featherstone, M. (1996). Postmodernizm Ve Tüketim Kültürü (3.Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İlkkaracan, P. (2015). Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik (5.Baskı). Ankara: İletişim Yayınları.
- Göle, N. (1991). Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme (1. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Göle, N. (2017). İslamın Yeni Kamusal Yüzleri (5.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Göle, N. (2017). Melez Desenler (5.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Güngör, N. (1999). Popüler Kültür Ve İktidar (1.Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Gürbilek, N.(1992). Vitrinde Yaşamak 1980’lerin Kültürel İklimi. (1.Baskı).İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet ve İslami Feminist Söylem. Bilim Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları Sempozyumu Bildirileri. Samsun, OMÜ.
- Hekimoğlu, İ. (1977). Minyeli Abdullah (16.Baskı). İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- Kandiyoti, D. (2015). Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar, Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler (5.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karpat, K. (2012). Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller (2.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

- Kirman, M.Ali (2005). Din ve sekülerleşme (1.Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- Kurnaz, Ş. (1991). Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (2.Baskı). Ankara: BAAK Yayınları.
- Kurt, A. (2011). Din Sosyolojisi (1.Baskı). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Oktay, A. (1993). Türkiye’de Popüler Kültür (1.Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.
- Özbek, M. (2006). Popüler Kültür Ve Orhan Gencebay Arabeski (11.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2015). Türkiye, İslam ve Sekülerizm (4.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Miyasoğlu, M. (1999). Sanat ve Edebiyat Konuşmaları (1.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sancar, S. (2017). Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti, Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar (4.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şenler, Ş.Yüksel. (2014). Huzur Sokağı (110.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şenlikoğlu, E. (2009). İmamın Manken Kızı (8.Baskı). Adana: Mektup Yayınları.
- Şişman, N. (2004). Kamusal Alanda Başörtülüler (3.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şişman, N. (2005). Küreselleşmenin Pençesi İslam’ın Peçesi (1. Baskı). İstanbul: Küre Yayınları.
- Tarhan, N. (2013). Kadın Psikolojisi (73.Baskı). İstanbul: Nesil Yayınları.
- Taşkıran, T. (1973). Cumhuriyet’in 50.Yılında Türk Kadın Hakları (1.Baskı). Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınevi.
- Tekeli, İ. (2010). Bir Modernleşme Projesi Olarak Türkiye’de Kent Planlanması, Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik (4.Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, Ş. (2015). 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar (6.Baskı). Ankara: İletişim Yayınları.
- Tezkire, “Muhafazakarlık ve Miras” Yıl 11,sayı 27-28,temmuz/ekim ’02
- Toros, H. (1997). Halkaların Ezgisi (1.Baskı). İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- Tuksal, H.Şefkatli. (2016). Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri (3.Baskı). Ankara: Otto Yayınevi.

Yıldız, A. Günbay. (2017). Yanık Buğdaylar. (56.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Yıldız, A. Günbay. (2011). Sahibini Arayan Mektuplar. (16.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Wach, J. (1987). Din Sosyolojisine Giriş (1.Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.

